

**Иво Мунћан
Мирослав Росић**

ИЗ СЕНПЕТРА – ЧИТАНКА

ДБСР

www.dbsr.ro

Савез Срба у Румунији
Посебна издања
Антологије
Књига 35

Иво Мунђан / Мирослав Росић
ИЗ СЕНПЕТРА – ЧИТАНКА

За издавача: **Огњан Крстић**
Директор издавачке делатности: **Горан Мракић**
Издавачки саветник: **Славомир Гвозденовић**
Технички уредник: **Светлана Банду**
Корице: **Сенадин Крстић**
Аутор ликовних прилога: **Дана Петков**

www.dbsr.ro

© ССР и аутори
ISBN 978-606-004-044-6

НВО МУНЂАН
МИРОСЛАВ РОСИЋ

ИЗ СЕНПЕТРА ЧИТАНКА

Савез Срба у Румунији,
Тешиншвар, 2021.

**Ова је књига штампана уз финансијску помоћ
Департмана за међуетничке односе Владе Румуније**

**Această carte este tipărită cu sprijinul Departamentului
pentru Relații Interetnice al Guvernului României**

ДБСР

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MUNTEAN, IVAN

Iz Senpetra – Čitanka / Ivan Muntean. - Timișoara :
Uniunea Sârbilor din România, 2021

ISBN 978-606-004-044-6

82.09

ЗАШТО ОВА КЊИГА?

Ко у Банату – и нешто шире, дабоме – није чуо за Велики Сенпетар? Надалеко је, кроз време, насеље познато као село вредних ратара, добрих домаћина, умешних у сваком послу. И добрих свирача, певача, играча, надарених фудбалера, вичних свему и свачему, на понос и дику не само њихову него и свих Срба светосаваца са ових простора.

Ова књига не обелодањује ништа од тога, јер би значило да само понављамо оно о чему свуда и свакад чујемо, а што је – током година – истицано када се год и где говорило о Сенпетру. И значило би да не казујемо ништа ново. А свака књига – по нашем скромном мишљењу – треба да изађе у свет са нечим што, ако није ново, онда је бар мање познато и о чему се ређе до тада говорило.

Шта је то, дакле, о чему се – кад су Срби из Сенпетра у питању – ређе говорило а још ређе истицало?

Мишљења смо да је то, без двоумљења, њихова наклоност ка лепоречју. То јест ка писању. Њихово нескривено опредељење да – на овај или онај начин – искажу нешто из дна душе, нешто што ће и другима, можда, ићи на душу. Отуда, дакле, наша помисао да међу корице једне књиге сакупимо понешто „из сочиненија“ људи из Сенпетра, било да су ту рођени, било да су ту – краће или дуже времена – живели и радили.

Па зато и ова књига.

Благодаримо на пажњи.

Аутори

Посебна напомена: Како је свака књига и лепша и богатија ако на њеним страницама заживи и понеки ликовни рад, а пошто имамо прилику да из Сенпетра „долази“ и надарена ликовна уметница **Дана Петков**, илустроваћемо ове странице њеним радовима.

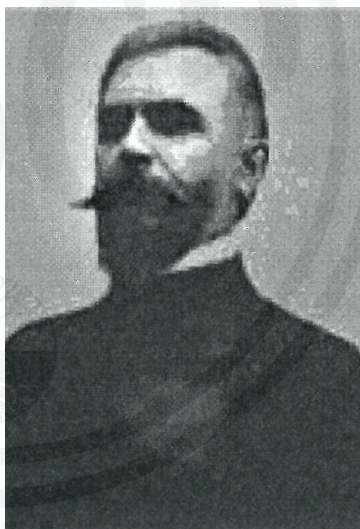
Верујемо, на радост свију нас.

ПЕТАР АГРИМА
(Миниш, 1865 – Велики Сенмиклуш, 1922)

Као служитељ на Њиви Господњој (по завршетку гимназије у Ходмезовашархељу и богословских наука у Сремским Карловцима) бива свештеник у Малом Бечкереку, Великом Сенпетру и Великом Сенмиклушу. Током година био је и на положајима у оквиру Епархије. Један је од покретача “Гласника, црквено-школског листа”. Од њега је остао један верско-монографски напис „О нашим гробљима”. Вреди, такође, напоменути и то да је као парох великосенмиклушки водио „Парохијски летопис”. У вези овога... летописа, треба нагласити да он садржи обиље података из свакодневице Сенмиклушана с краја деветнаестог и почетка двадесетог века који могу и те како бити „на ползу” истраживачима (1).

Напомена: (1) Примера ради види делове из Парохијског летописа које објављују Љубомир Степанов и Весна Рошка у монографији *Срби у Великом Семиклушу. Књига прва (до 1975. године)*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2016. Иначе, одношења на Петра Агриму имамо, између осталог, и у лексикону Иве Мунћана *Наше горе лист*, издавач Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2010, стр. 115 – 116

ОСНИВАЊЕ СРПСКОГ ПЕВАЧКОГ ДРУШТВА У СЕНМИКЛУШУ

До ове године постојало је неко друштво под именом „певачи“, који су само о највећим празницима у св. Цркви појали, а које је томе овдашњи кр. бележнички писар Миша Јанковић учио; било их је свега 15-17. Осим појања у цркви још су исти по неки пут и светске песме учили, те приређивали згодном приликом беседе, концерте и тд. Нека је овде примећено да никакав фонд још нису имали. 10. априла 1895. године умољен од стране овдашње омладине да настојим да се у месту оснује једно срп[ско] прав[ославно] цркв[ено] певачко друштво, чији би задатак био не само да се вежбају у црквеним већ и у световним песмама, радо се одазвах жељи њиховој, те 17-ог априла 1895. године сазвах у овој ствари заинтересоване, који се у лепом броју искупише. После говора који сам им одржао у којем сам истакао главну сврху и смер који нас гони да

оснујемо певачко друштво, те посаветовах све присутне да у том послу сви до једног буду вредни, марљиви и истрајни, јер ће се само на тај начин моћи постићи опћа жеља да и ми, по примеру других свесних црквених опћина, оснујемо стално певачко друштво, које ће, негујући српску песму, ширити свест и просвету у народу свом. Пошто отворим зборску седницу, поздравим све присутне добродошлицом. Запитах све мушкарце и женске који су онда дошли с намером да пев[ачко] друштво оснују јесу ли вољни да га оснују и према томе да се за чланове упишу. Једногласан одговор био је: „хоћемо, јесмо“. После им поднесем изјаву следећег садржаја с позивом да је потпишу: „Ми потписани обавезујемо се да ћемо бити редовни чланови Срп[ског] Прав[ославног] Цркв[еног] Пев[ачког] Друштва, да ћемо на часове појања редовно долазити и да ћемо се друштвеним, односно кућевним правилима у свему подврћи“... Затим Петар Агрима председник ad-hoc позива присутне да се конституишу и да изаберу себи председника, благајника, перовођу и 4 одборника. Једногласно су изабрани следећи: 1 Петар Агрима за председника, 2 Миша Јанковић за перовођу, 3 Јован Ђорђевић за благајника и Коста Бранкован, Коста Јанковић, Иринка Кнежевић и Јелена М. Теодоровић за одборника.... За тим Петар Агрима позива певачко друштво да из своје средине изабере један ужи одбор од 3 особе који ће саставити „правила Српског православног црквеног певачког друштва“ као и кућевни ред истог. У ужи одбор бирају се: Петар Агрима председник, Миша Јанковић перовођа и Стеван Нађвински учитељ.... Дана 5. маја 1895. сазове председник Петар Агрима скупштину Српског православног црквеног певачког друштва, те,

пошто се иста у врло лепом броју искупила, отвори је и позове Мишу Јанковића, перовођу, да сачињена правила као и кућевни ред прочита... Решено је: прочитана правила и кућевни ред усвојити, те својим путем и начином Министарству на потврду послати. Правила су још ове године од вис[оког] Мин[истарства] одобрена.... Ето тако основано је у Вел[иком] Св[етом] Миклушу Српско православно црквено певачко друштво. Дај Боже дуго и сретно живели и по Српство од лепе користи били....

(Из „Парохијског лептописа“ цитирано из моно-
графије Љ. Степанова и В. Рошка
Срби у Великом Семиклушу)

www.dbsr.ro

ЛАЗАР АДАМОВ

(Варјаш, 1909 – Темишвар, 1983)

Након основног образовања у родном месту и познате Ниже гимназије кетфељскога проте Милана Николића, завршава Учитељску школу у Вршцу. Ради у школама у Великом Сепетру, Српском Семартону, Фењу и Темишвару (Мехала). После Другог светског рата био је веома активан у Савезу словенских културно-демократских удружења у Румунији, школски инспектор, члан Одбора „Правде“. Из политичких разлога, био је затворен. Мада му публицистика није била главно занимање, огласио се и као надарен новинар. Иако пише најпре за „Темишварски весник“, гро делања на овом пољу јесте сарадња у темишварском листу „Правда“. Писао је пропагандне чланке, али и написе на школске теме. Оно што је важније у његовој публицистици јесте уређивање посебних додатака за децу и састављање пригодних текстова за дечји узраст намењених извођењу о празницима.

РАД УЧИТЕЉА УГЛЕДАЈУЋИ СЕ НА ХРИСТА

Утицај личности на личност, одраслих на малађе, један је од главних услова васпитања. Сама личност учитељева игра врло важну улогу у моралном васпитању својих ученика, где је сам учитељ у очима својих ученика извор моралних закона и радњи. Како се је Христов рад састојао поглавито у учењу других, изнећемо овде Христа као учитеља.

Један добар учитељ мора имати, поред осталих, и следећа главна својства: Познавање циља и врховни циљ васпитања, потпуно познавање суштине самог предмета, познавање детиње душе, способност учења других, лакоћу и јасност у говору, осећај такта, симпатије, љубави и праведности, стрпљивост при раду, наду и – најзад – јаку вољу.

Рекли смо да учитељ мора познавати циљ и врховни циљ васпитања. Ко је читао и слушао јеванђеља, пала му је у очи личност великог учитеља из маленог Назарета. Па ни у самој историји педагогије нигде не стоји да је било пре њега другог, који је учио као он. Цео је животни рад Христов провејан је истим циљем: ништа за себе – све за друге, а са тежњом стварања моралног карактера савршеног човека.

Иде тако далеко за постигнуће постављеног му циља да рађе носи крст на леђима, иде на брег Голготу, иде у смрт пре него да што порекне од свог учења. Ниша му није тешко. Ни живот. За спас човечанског рода.

Добар учитељ мора познавати потпуно предмет. Сам учитељ мора знати много више но што може другима саопштити. Мора да зна – мисли - кад и где шта треба

рећи. Оно што зна, мора разумети, разликовати главно од спореднога, не сме се задржавати на ситницама, већ изабрати оно што је главно. Познавање предмета омогућује му да се лако изражава. Христос говори „из обиља срца свога“, потпуно господари оним о чему говори. Ово се најбоље видело у разговору са ученим људима свога времена и фарисејима, који су га кушали, но увек им је мудро одговорио и њихов труд беше узалуд.

Свака јединка друштвене заједнице има своје сопствене особине, које учитељ мора познавати, мора познавати психологију масе – људе и околину са којом долази у додир. Ако је потребно, мора радити и појединачно – има знања а и позван је за то. Христос је познавао људе, то је према њима и удешавао своју науку. На крају девете главе Лукиног јеванђеља видимо два колерика Јакова и Јована, који траже од Христа да спали самарићанска села, али Христос им то одбија говорећи: „Не знате каквога сте духа“. Даље – видимо сангвиника, који у наступу емоција хоће да иде – следи Христа. Христос, познавајући га, рече му: „Лисице имају јаме и птице небеска гнијезда; а сам син човечији нема гдје заклонити главе“. На крају долази меланхолик, којег Христос позива да га следи, а он каже: „Господе, ја идем за тобом; али допусти ми најпре да идем да се опростим с домашњима својим“. Исус му одговори: „Ниједан није приправан за царство Божије који метне руку своју на плуг па се обазире натраг“. Видимо да Христос познаје људе, чита их погледом. Другачије говори са колериком, другачије са сангвиником, ако је потребно са сваким ради и говори посебно.

Учитељ мора применити строго педагошки принцип: од познатог ка непознатом, лакшег ка тежем, те

изабрати материјал према духовном ступњу дечјег узраста и предавати га језиком њима потпуно разумљивим. Даће само онолико градива колико деца могу примати, а то давање мора бити постепено и неприметно. Видимо какав је утицај Христов био на слушаоце да су му се они дивили, не само зато што је то било ново учење, већ [је томе допринео] сам начин на који је излагао своје учење. Никад још ни један човек није овако учио. Био је рођен за учитеља.

Учитељ мора имати љубави према својим ученицима. Љубав је кључ којим ће отворити њихова срца и стећи њихову љубав према себи – услов за даљи успешан рад. Мора га занимати напредак ученика, треба да симпатише, неприметно од осталих, оне којима је симпатија потребна. Како ће сам развијати симпатију и љубав, ове главне елементе карактера, ако их сам нема? Ако учитељ воли децу, биће према њима праведан, неће гледати на породицу, одело... Сам Христос, Божанствени проповедник мира, љубави и братства, дошао је међу људе да речју и животом покаже човечанству потпун и савршен идеал. Христос је проповедао бескрајну љубав говорећи: „Љубите ближњега својега као себе самога“, „Све, дакле, шта хоћете да чине вама људи, чините и ви њима“.

Ко је тужан, ближи му се и теши га. Болесне лечи и храбри их. Тражи братску љубав. Пријатељ је свију, зато га и осуђују непријатељи. Догађа се често да учитељ у раду не види жељени успех. Но зато мора имати и стрпљења и наду, што му даје подстрека да настави рад; ако има наду и стрпљење, неће посумњати у крајњу победу свога рада. Зар Христос не одлаже своје учење више пута зато што га ученици нису могли разумети? „Још вам имам много

казати, али сада не можете носити“.

Најзад – учитељ мора имати јаку вољу. Јака се воља испољава у душевном миру. Да ли ће поменуто имати један наш вероисповедни учитељ, односно јаку вољу за рад, да се сав посвети својим ученицима и своме роду за његово одржање, опстанак, писменост и просвећеност, ако је остављен на самога себе да се брине и мисли за време часа – рада – шта ће за данас, а да не поменемо и за сутрашњицу? Свакако да не! Село и град могу одржати школу, само треба добре и јаке воље. На муци се познају јунаци.

Јака се воља испољава – показује – у одликама. Посматрајући личност Христову, упада нам у очи супериорност његове воље над вољом других. Са потпуним господарењем самим собом, док су ученици претрашени ветром на лађици преко језера, Христос са мирноћом устаје и, на једну његову реч, престаје ветар. Ученици му се клањају, говорећи: “Заиста, ти си Син Божији!”

(Чланак из „Темишварског весника“
бр. 885-886 од 25.04.1943)

www.dbsr.ro

АУРЕЛИЈА АДАМОВИЋ

(Саравола, 1905 – Темишвар, ?)

Није била списатељица, већ учитељица која се, по-времено, у међуратним годинама, својим написима јављала на страницама „Темишварског весника“. Иако ти написи, изузев једног есеја с лирским призвуком (Мајка), нису белетристика, вреди, ипак, забележити постојање њене публицистике (чланци на привредне теме, о школству, друштвеном животу на селу или пригодне белешке у

сусрет новом лету) не само као радове из пера једне жене (што је била реткост у нашим међуратним приликама) већ и као залагање једног просветног радника да буде – колико и како може и схвата – на ползу своме роду. Иначе, Аурелија Адамовић је завршила средњу школу у Великом Сенмиклушу, учитељске течајеве у Темишвару, а дипломирала је на Педагошкој школи у истом граду. Била је учитељица у Манастиру, Великом Сенпетру, Варјашу, Наћвали, Немету, Кечи, Соки, Петровом Селу, Станчеву, Чанаду, Малом Бечкереку и Рудни.

МАЈКА

Нема, ваљда, дана, часа – да мајка не мисли на своје дете, на породицу, на кућу своју и на све оно што срце њено чини срећно и радосно. Шта је Господ Бог тражио од ње, дала је из тела и крви њене, а шта тражи човечанство, то она даје из душе и срца свога.

Са болним осмехом гледа мајка чедо своје и са очима његовим види да се сјаји оно што све и дрема, оно велико ништа. Ко зна да ли ће живот тај сјај убрисати, да ли ће те очи изазвати једном жар у душама људским; не зна; она само гледа, гледа и смеши се.

Чиста је душа једне мајке, као што је чиста душа новорођенчета које она доноси на овај свет. Нико не сме рећи да човек са мајчиним млеком, осим чистог осећања, узиме у себе и друго нешто. Нека свако удаљи ту мисао од себе да постоје рђави људи, људи грешници у које је њено млеко дало капљице оних грехова што их имају у себи. Не, од мајке своје ништа друго не прима дете до наклоност ка добром, па онај који то не признаје, тај долази у сукоб са старим и вечитим законом природе, јер матерински инстинкат никада од поштеног већ од непоштеног, никада од нежности већ од грубости чува своје дете. Мајке никад нису ни код једног народа упућивале своју децу на рђава дела.

Срце мајчино не познаје злобу, пакост, мржњу и освету. У срцу њеном пламти једно велико осећање, а то је бескрајна и божанствена љубав. Дете, гледајући рђаве примере одраслих, огруби и постаје онакво какво је, каквог га видимо као одраслог. Дакле, то није утицај мајке, него је то оно проклето упливисање околине. Мајчином

добротом могу се такмичити једино анђели небески. Њену доброту надмашује једино Господ и велика дела Његова.

Многи сматрају ту њену доброту као неку природну себичност. Па кад је то зиста себичност, зашто је то онда да мајчино срце трпи и највеће ударе без да испусти и једну сузу бола, примајући на себе увреде и прогањања само да спасе чедо своје. Када мајка брнећи чедо шири крила, када мајка своје дете стално прати бригом и страхом, када мајка после тешког дневног рада, изнурена, место спавања целу ноћ за своје дете жртвује, онда ту велику доброту не смемо назвати себичношћу, него баш напротив – материнском несебичношћу. Мајка срећно и радосно прима на себе дужности у том уверењу да је све то за децу њену, да све то користи деци њеној. Тај неуморан рад што врши она за своје и место својих, та пажња и та брижљивост којом прати она своје дете од малена па све док не одрасти, све док сам не уђе као човек у борбу за живот, све је то скупа само један мали део њене доброте.

Она стоји, сиротица, бледа и утучена са сузним очима и дрхтајући телом у отрцалом оделу као стражар поред породичног огњишта. Стоји тамо, јер зна и осећа да је Господ њој одредио то место, зна да она мора примити ту велику дужност на себе, да са овог жалосног света не нестане љубав, не нестане нада и да се на овом свету наставља људски живот, а по вечитом закону Свемогућег.

После светског рата наступила су тешка времена, период тешке економске кризе, а у ком времену, опет она, опет мајка, прима на себе највећи део тешкоће. Она је та која спречава да породица не пропадне, она мора пару по пару тако расподелити да се нађе крај с крајем, она је та која до касно у ноћи размишља како ће и шта ће створити за

добро својих од поцепаног одела. Њен је задатак тај да у породици ствара равнотежу љубави и економије, која иначе стоји већ на ивици понора и само њеном бескрајном љубављу је у стању она да сачува да се не сурва у дубину. Она је та која мора да негује, да милује и да теши, иако је она највећи болесник у кући, иако потребује највише утешне речи и највише неговања. И она је та која се показује добра и силом се осмехује, иако јој срце крвари. Па, поред свега тога, зато ипак батрга даље путем на којему већ сваку станицу добро познаје, уморна и намучена, носећи сопствену сенку живота – иде даље јер осећа да, ако и она испадне из реда, онда је крајња пропаст неизбежна. Ноге јој малаксале, трнови брига и невоља боду је, срце јој јако куца, зној јој се слива с чела. Али зато она батрга – иде даље, јер љубав пламти у срцу њеном, а хришћнска љубав може чуда да ствара.

Када човек већ зна шта је то рад, полази дубље, јер се сети тада да је његова мајка хиљаду пута устајала ноћу ради њега, за њега је месила хлеб, за њега је ватру сто пута ложила, за њега је шила, за њега је радила, мучила се и патила. И тек тада може тај човек осетити шта је мајци његовој био онај одмор од пола сата, и тек тада видети како се мајка могла снаћи у највећој невољи показујући осмех на лицу, којим она улива својима наду и издржљивост. Мајка остаје жена и у највећој борби и тешкоћи, она је вечити извор сјају, љубави и утехе у породици. Та жена, која је са осмехом дошла на овај свет, та нам жена са тим даром Божијим улепшава овај наш груби живот.

Можемо ли ми захвалити довољно нашим мајкама, можемо ли ми тај велики дуг вратити и осећамо ли ми грижу савсти када видимо пред нама све већи и већи

дуг, заборављајући на најсветије човечанске дужности што поред наше вере и љубави према Богу имамо, а то је поштовање мајке? Верност за верност, доброта за добротом, пожртвовање за пожртвовање.

Мислимо на мајку која жтрвује себе да спасе живот чеда свога, мислимо на мајку која врши тежак физички рад преко целог дана за млеко и хлеб својим гладним малишанима и мислимо на сва пожртвовања свих мајки чије су душе увек пуне пожртвовности као што је водом пуно море, сјајно и величанствено, као што је небо у ноћи – са милијун звезда.

Место икаквог поздрава и речи, станимо пред мајком, сагнимо с к њеној руци и, топло, са чистим срцем, пољубимо јој свих десет прстију. Да, клекнимо доле, пред њом, пред њеним напаћеним бићем, узмимо њене старе намучене руке и оперимо јој исте са пољупцима и сузама нашим и признајмо да је мајка од свих јунака највећи јунак, која носи два крста на леђима, крст жене и мајке и онај крст који је живот човеку поверио.

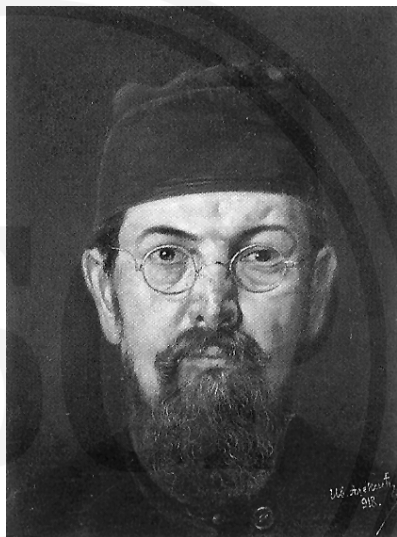
(Преузето из „Темишварског весника“
од 7. јануара 1937)

www.dbsr.ro

ИВАН АЛЕКСИЋ (Арад, 1868 – Модош, 1937)

Сликар из славне породице Алексића, Иван је, уз сликарски рад, “кокетирао” и са писаном речи. Уз чланак о модошкој цркви и њеним сликама, посебно треба истаћи његове напise, праве животописе у ствари, о свом деди Николи Алексићу и брату Стевану Алексићу. Није за занемарити ни белешке које је Иван оставио о оцу Душану и стрицу Јовану, а које су остале у рукопису.

Уз то написао је и објавио (1932. године у Сремским Карловцима) *Монографију модошке цркве* (1). Ови радови, мада крцати подацима, нису сувопарни текстови, “него књижевни портрети или управо плетенице монографија и књижевних портрета, које дочаравају животне прилике, физичке и психичке особине, махом и мане, темпераменте, средину у којој су се личности кретале и њен утицај на живот и дело” (2). А све то одаје, дабоме, не само сналажљивост у...руковању речима, него и умеће, којем, свакако, треба додати искреност и топлину којима прилази личностима о којима пише. Објављивао је у „Летопису Матице српске“, „Кикинђанину“ и „Српском Сиону“. Иначе, завршио је Богословију у Сремским Карловцима и,

пошто је рукоположен, служио је на парохијама у Великом Сенмиклушу, Великом Сенпетру, Араду или Сараволи и – потом – у Модошу, где остаје до краја живота. Што се сликарства тиче, ту треба истаћи да је занат учио од оца Душана и брата Стевана, а усавршио га „копирањем слика старих мајстора у галеријама Беча, Пеште и Минхена“. Осликао је иконостас Српске православне цркве у Моноштору. Под његовом кичицом „родили су“ се и други сликарски радови: иконе Ахранђела Михаила и Светог Николе у Владичанском двору у Вршцу, Аутопортрет и Портрет супруге Грозде.

Напомене: (1) Види одредницу О. Микића у *Српском биографском речнику* (1), Матица српска, Нови Сад, 2004, стр.111

(2) Стеван Бугарски, *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918 – 1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 35

СТЕВАН АЛЕКСИЋ (Одломак)

Стеван Алексић родио се у Араду 23. децембра 1876. године по старом календару. Родитељи су му били Душан Алексић, сликар, и Марија, рођена Новковић. Кућа у којој се родио била је својина његових родитеља и налазила се у Багреновој улици под бројем 6. Исту кућу (она и данас постоји) наследио је његов отац од свога оца, сликара Николе Алексића. Када се он родио, родитељи су му имали још троје деце: Ивана, писца његова животописа, Николу

и Јулку. Иван је прота и парох модошки, Никола се бави трговином и живи у Модошу, а Јулка је удовица Корнелија Адамовића, пароха арад-гајског, и станује у Араду. Писац његова животописа живо се сећа рођења Стеванова. Родио се пре времена, од 7 месеци, и дошао је мртав на свет. Наш је отац јако жалио за мушким дететом и сећам се речи његових да неће жалити трошка да га бар лепо сахрани. Но, при купању, дете се поврати у живот. Годину дана никад није очи отварао и сви смо држали да ће слеп остати; но, после једне године – он је прогледао. Њега су родитељи јако волели, особито мати. Кад је научио сликати, помагао је оцу и отац се поверљиво, такорећи колегијално, понашао према њему. Оца је изгубио 1900, а матер – 1906. године. Основне и средње школе учио је у Араду. Покојни отац није му дао да из српске основне школе прелази у мађарску док добро српски не научи читати и писати; а пошто је онда настава у српској школи била доста слаба, њему је већ прошло 11 година кад је изишао из српске школе и ступио у III разред мађарске основне школе; а било му је 13 година кад је ту школу свршио. После је ступио у грађанску школу, у којој је IV разред свршио 1891, када је већ навршио 17 година...

После свршене грађанске школе бавио се Стеван у родитељској кући, до јесени 1895. године сликајући портрете и копирајући разне жанр-слике. Једна његова слика и један портре из тог доба у својини су наше тетке Хермине Комлушки у Фаркаждину. И слика и портре доста су верни, а рађани су под утиском технике очеве: на углачаном платну и израђивањем најмањих ситница, а уз то мешањем боја по извесном шаблону, због чега му код тих радова оскудева реалност и природност.

С јесени 1895. отишао је у Минхен да се упише у

сликарску академију. Он је био онда, такорећи, дете, а и иначе је био по природи безазлен; и ту је црту задржао и касније у животу. Био је добар, поводљив, свекоме је веровао. Покојна мати сама је свог љубимца одвела и сместила у Минхен. У почетку није могао бити примљен у академију, него је упућен у приватну цртачку школу, но - после кратког времена – пошто се брзо упутио у начин уметничког цртања, буде примљен у академију, где се учио од 1896. до 1900. године, свагда са одличним успехом, па је за изложене радове своје од професорске колегије два пута одликован и писменом похвалом... Још као академичар, у цртачком одељењу, изван часова, непрестано се бавио сликањем. Један од радова његових из тога доба је мој портре, сликан у Великом Св. Петру, где сам онда парох био. Слика је у природној величини до колена и налази се у мојој својини. Ово је већ рад који нема ничега заједничког са старом очевом школом. Лице је добро погођено, боје већ нису шаблонске него природне, са тоновима модрим, зеленкастим, које лајици не виде, но који оку уметникову не остају непримећени. На коси и бради нису израђене длаке, а оно је ипак коса и брада. Одело је израђено брзо, без муке и израде ситница, па је ипак добро и природно. Овај портре, иако далеко заостаје иза каснијих портрета његових, значајан је због тога што показује велик напредак уметников, већ после прве године студирања у Минхену....

Његово школовање у Минхену ишло је материјално доста тешко. Трошкове око тога отац је једва могао снашати. Заузимањем владике темишварског, покојног Никанора Поповића, одређена му је незнатна стипендија из Божићеве закладе. Осим тога, добри владика Никанор, како би омогућио да и ја потпомажем брата, поред моје

парохије, поставио ме је за администратора у суседној једној парохији, после чега сам га и ја стално потпомагао. Касније, добио је [Ставан] од Матице српске бољу стипендију, но ипак недовољну да би од ње могао живети, а, пошто је у међувремену очева потпора све ређе долазила, живео је оскудно, борећи се непрестано за опстанак. После свршеног летњег семестра 1898. године, дошао је кући и приступио асентацији, место да је то учинио у Минхену, где би га зацело прогласили као неспособна за војну службу.. Но у провинстичком граду, који није трпео да се немађарска омладина по иноземству образује, он је из очевидно зле намере узет у војнике, и то за хусара, на три године... То би [служење у војсци] тако ишло у недоглед да нас случај није намерио на г. Николу Табаковића, чиновника код домобранског министарства у Будимпешти, чијим се заузимањем... спасао хусарске касарне. После тога могао је своје науке у академији наставити, и то тек од летњег семестра 1899 године и, свршивши га, учио је у Минхену још целе 1899-1900. године.

У то време наш је отац материјално пострадао, а сликао је цркву у Десци, код Сегедина. Због неког туђег дуга морао је да прода у Араду и кућу своју, која је њему толико мила била и у којој је мислио да старе своје дане мирније проведе. Ускоро затим – 14-27. јунија 1900. године умро је, у 58. години живота... Смрћу очевом, настао је крај школовања Стевановог... Отац, иако је био сиромаш, ипак га је потпомагао, а смрћу његовом, он је знатну потпору изгубио. Осим тога, ваљало му је да доврши несвршене и већим делом исплаћене радове свога оца у Десци, а и по другим местима. Ту је била и мати, за коју је хтео он да се стара, а и брат Никола, који је био још незбринут и чију је

будућност отац нама у аманет оставио. У нашој породици, где је традиционално било да се своји потпомажу, Стеван се тој традицији, због велике доброте и пеменитости своје, највише одужио. Он је за љубав матери, брату, стрицу – кога је отац стално потпомагао – жртвовао жељу за даљим усавршавањем, говорећи са болом: „Ваљда је и мени суђено да радим за кору хлеба, као што је деда и отац радио, но тешим се да ће се можда наћи у нашој породици још неки сликар, који ће наставити и усавршити оно што је код мене силом околности прекинуто“.

**(Репродуковано према копији прештампаној из
„Прилога Летопису Матице српске“,
књига 315, свеска 1-3, година 1928)**

ДУШИЦА БАЈИНСКИ (Велики Сепетар, 1961)

Основну школу завршава у родном месту а Српску гимназију у Темишвару, где, такође, и дипломира – на Филолошком факултету. Као студент приступа културно-уметничком покрету Срба студената у Темишвару и буде један од активних чланова позоришног студија „Талија“, али и књижевног

кружока „Младице“ (1). Пише поезију. Објављује у нашим гласилима „Банатске новине“ и „Књижевни живот“. Својим радовима учествује на фестивалима студентске уметности и осваја једну од награда на смотри у Крајови, као што осваја и једну од награда на књижевном конкурс који организују „Банатске новине“. Иначе, по завршетку високошколских студија Душица Бајински је извесно време радила као уредник странице за младе овога гласила.

Треба истаћи да је на њене стихове под насловом „Наш знак“, а који евоцирају деловање српских студентских културно-уметничких друштава, музичар Зака Аднађ компоновао мелодију, коју су чланови АКУД „Младост“ изводили. Такође, треба подвући да је песмама заступљена и у антологији Стевана Бугарског *Најава* коју је 1984. године објавила букурешка Издавачка кућа Критерион, али и у избору Војиславе Стојановић из књижевности на српскохрватском језику из Румуније *Трајање*, коју су објавили „Милић Ракић“ из Ваљева и Културно-просветна заједница Србије. Сада живи у Сједињеним америчким државама.

Напомена: (1) Кружок је деловао у оквиру Студентског дома културе у Темишвару, а његови упућивачи били су Иво Мунђан и Славомир Гвозденовић. Није наодмет напоменути да су током година чланови овога кружока били још Јасмина Батањац, Живко Беречић, Маријус Шаца Блашиу, Сида Бугарски, Симонида Бугарски, Дејан Добрин, Јелена Кузманов, Оливера Крстић, Светислав Лазић, Стева Лазић, Урош Мутавски, Србобран Милошевић, Споменка Николин, Предраг Остојин, Љубинка Перинач Станков, Љубица Попадић, Дејан Перинач, Мирослав Росић, Љубица Рајкић, Срђан Савић, Миладин Симоновић, Радивој Симоновић, Љубомир Степанов, Тамара Стојковић, Ђока Стојановић или Славица Шешин.

МОЛБА НЕЉУБЉЕНОМ

Надмоћни горостасе свих врлина,
остави моје јутро бескраја
данас
и убиј сећања
камењем груди свемоћних.
Прошлост окуј у ланце
попут Прометеја
и надај се,
краво се надај,
да ће сунце и теби засијати,
плаво, немоћно...
Надај се да ће магла
ипак прозрети
тајне свих раскршћа...
Пред зору застани,
немоћни,
и слуги долазак недоречени.
Надај се да у хаосу
ипак живи душа бескрајна..
Победа је твоја,
ти, цине љубави,
шапни јој моје име
и нестани!

ПЕСМА НЕСТАЛОЈ

*А ја идем, идем по самоћи...
Ја, моја сенка и моје мисли,
праћене бескрајним лутањем пахуљица.*

Наталија Маргановић

Носили те ветри путевима многим
до високих гора и најдубљих мора,
а крилати коњи из свемоћних бајки
понели те башти распламсалих зора,
тамо где се сунце у бисере рађа
и посипа недра свиленаког злата,
а цвеће је плаво, најсветлије плаво
и све је предивно, ал нико не схвата...
Летела си тако кроз сва та пролећа
просторима среће покрај међе бола,
имала си безброј сапутника старих
и руже си брала, а ниси се убола.
Јахала си смело и крилате коње,
смејала се горко, плакала од страсти,
али ниси знала да ту нема краја
и да никад више нећеш моћи стати.

ИГРЕ МОСТОВА

Игре заноса на мрачном мосту надања –
дечак са небом у оку,
јутром на усни
и тихом песмом у сну
валове језера броји,
на рубу вечности стоји
и смеје се,
чудно се смеје сунцу...
Са обале смех му пратим,
желим да схватим
тајну игре
и игре великих очију.
Трунка нежности
с мраком се спусти на груди
и моји прсти
открише море неме радости
у полуделом сну.
Од игре заноса
луташе моје мисли
отргнуте од детињства.
Роса је падала на капи жуте,
враћала моје путе
плавицу хладном.
Том игром опијена, свесно,
песми се вратих часно
да у језеру том
бисере засејем сном.
На мосту пресудном

азурне очи се гасе;
он задњом игром жели да спасе
и очи, и небо, и сунце...
Игра заноса траје.
Дрхти чаробно око
детињства скорашњег,
а мостови и даље падају
над реке живота.

БАЛЕТ

Балет –
фигура у покрету,
осећај тела, обртај,
симулација, искреност,
чистота душе.
Сто улога, сто бића, осећања –
од „Лабудовог језера“, „Успаване лепотице“,
„Ромеа и Јулије“ –
до свемира!
Нежност, чедност,
хармонија у огледалу,
склад облика и кретања,
савршенство милионитог дела микрона,
од почетка до вечне статуете закључка.
Душа

у души принца, просјака,
лепотице, Циганке, љубави...
Сценска патња и бол –
животна срећа, срећа мученика,
жучна висина, висина идеала,
идеал вечности,
вечност и –
нова страница живота!

РАСКРШЋА

Стадох на раскршћу друмова,
сударих се са раскршћем видика.
Застадох на раскршћу осећања,
и не знадох куда бих.

На раскршћу друмова нађох три пута,
на раскрћу видика засија ми дугом,
раскршће осећања окова ми срце.

Оставих раскршће друмова
и пођох у будућност.

ТРАГАЊЕ

Изгубила сам те
у видику јутра непролазног
када сам пошла
да наберем зраке
у башти јутарњег сунца.

Сада те тражим
по кружној капи живота,
а знам да се губиш
у кристалној роси
бескраја.

Убила сам неколико тренутака
желећи
да те пронађем.

За тобом и даље трагам
по сваком свету,
у свакој сфери росе,
док ти полако тонеш
кроз црне бездане.

(Из антологије *Најава*)

www.dbsr.ro

БАРАГАН КАО ЛЕЛЕК

Једна посебна страница српског лепоречја на освим просторима – метафорички речено – исписана је болом. То је поезија депортираца у Бараган. Наиме, на Духови (у ноћи између 18. и 19. јуна) године 1951. и над Србе из Румуније наднео се тмурни облак (који по реду?) трагедије. Према (rekli бисмо још непотпуним) подацима заједно са житељима осталих националности (преко 40.000 особа из 172 насеља) из жупанија Арад, Тимиш, Караш-Северин и Мехединц прогнани су и Срби са својих огњишта у Бараган, непрегледну равницу на југо-истоку земље.

Књиге-сведочанства о депортирцима на српском језику објавили су Миодраг Милин и Љубомир Степанов (*Бараганска Голгота Срба у Румунији*, Темишвар, 1996, *Срби из Румуније у Бараганској Голготи*, Темишвар, 2002 и, под истим називом, Вршац, 2002) али и Миодраг Милин, Андреј Милин и Цветко Михајлов – *Срби у Бараганској голготи. Нови прилози/Sârbii în Golgota Băraganului. Noi contribuții*, Савез Срба у Румунији 2016. године.

Како је (овде и сад) предмет нашег интерсовања писана реч, тербало би истаћи да су се (изгледа) и овом приликом ... обистиниле речи ненадмашног Јована Јовановића Змаја: „Где је бола, где је јада, /Песма блажи;/ Где се клоне, где се пада,/Песма снажи!“ – јер су бројни људи у том дубоком болу и чежњи за родним селом осетили потребу да своја осећања повере хартији. Настале се тако и на српском језику баладе (тачан број им се ни данас не зна) којима обични људи, невични перу, али достојанствени, исказују дубину туге. Неке од тих стихованих мисли и осећања

објављени су на страницама „Наше речи“ или „Књижевног живота“ или већ поменутих књига, а неки – уверемни смо – још „чекају“ да им се неко приближи и развуче завесу заборава и изнесе их на светло дана.

У овом оквиру нашег сагледавања прибележићемо само имена аутора тих стихова, с тим да им се, као што би и било потребно, посвети посебна пажња у неком другом подухвату. Дакле, од депортираца из Великог Сепетра песме о страдању у Барагану написали су Олга Палинкаш, Милена Петков, Евица Лацић и Емилија Колунџин.

БАРАГАН

Мила кућа моја остављена
У паучину сада обучена
Твоје миле газдарице нема –
Она мора у свет да се спрема.
Ој баштицо, моје мило цвеће,
Никада те видет више неће.
Стазе моје и путањо мила,
Ох, да могу ја добити крила
Да долетим у село моје мило
Па да кажем како ми је било
Кад сам оде у пустињу дошла
По овој сам путањици прошла
Све смо наше ноге изгревали

Док смо нама гнезда направили
Да легнемо и да се склонимо
И да овај пустош не гледамо.
Кад је сутра дан освануо
И сунашце јарко огрануло,
Ми се онда тек питамо сваки
За л ће ова судба да нас прати.
Браћо мила, ал су овде јади –
Наши коњи цркаву од глади.
Многе мајке у свету су пошле
Па им кћери миле нису дошле
Да нам кажу: Збогом, мајко мила,
Остајем без мајчина крила.
Ој, Дунаве, жалосни ти вали,
Шта смо ми сад оде дочекали:
Да нас појиш као морске рибе,
Да нас ваши зоведу бандите!?
Па нас теру да не видиду
Да можеду више да крадеду.
Да њим се тавани пуниду
А за напред ништа не мислиду.
Али Бога још горе постоји
Па нам наше тужне дане броји;
Бог ће дати па ће оно проћи –
И за нас ће – вала – нешто доћи.
Бог је добар па нам бригу води
Па нас клања праведној слободи,
Шапуће нам сваког једног сата
Да трпимо проклетога јада.
Ми се њему морамо молити,
Он ће за нас свету говорити.

Два месеца дуга нам пролазиш,
Никакве нам вести не доносиш,
Већ кућице морамо спремати
Од дрвета и од блата густа –
Наша кућа остала је пуста.
Блато густо све нам лице прска –
Још нам треба одозгоре трска.
Е, сад има пенџера и врата,
Само нема проклетога рата.
Ми ћемо се још Богу молити,
Вала ће нам молбу услишити.
Када ласте у завичај пођу –
Нама нека нове вести дођу:
Мили Боже, за л се тако може,
Да ми наше куће оставимо
И по свету да се пострвимо?
Двадесет четир места – то је доста –
Сваки има по једнога госта,
Има Сеје има Брата мила,
Има мајке раширених крила;
Многа мајка горке сузе лије
Кад са својом милом децом није,
Оне куку и дању и ноћи
Заискају од Бога помоћи:
Мили Боже, прими молбу твоју,
И донеси милу кћеру моју,
Да изљубим моје дете мило,
Па нека иде опет ди је било,
Да не гледи ове тешке јаде,
Малу децу и девојке младе.
Госпојино, мила нам долазиш,

Црквене нам вести ти не носиш.
Позови нас у Манастир свети,
Да остане овај крај проклети.
Жељни смо ти, мили Боже, службе,
Јер смо сити ове тешке тужбе.
Рекли би Ти, Господине Помилуј –
Мили Боже, за народ се смилуј!

Олга Палинкаш

(Песму је прибележио Иво Мунђан, а објављена је
у „Нашој речи“ 2. априла 1993)

ПЕСМА

Ој, Духови, Дови, жалосно нам дошли,
Другог дана у свет смо пошли
Куд идемо ми сами не знамо.
Ни у цркву служба није била
Све због тог жалосног немира.
Милицја дошла па нас тера –
Само брзо да се фришко спрема.
Куд идемо ми сами не знамо,
Ето кућу саму остављамо.
Кућо наша, велика на рогљу,
Шта смо тако сагрешили Богу
Из тебека да нас истерају,

У теби нам живот не дају?
А сада вала је многим жаља –
Истерали су ђубре из села.
Многи странци, сви смо овде браћа,
Ал одавде лако се не враћа.
Сад ће бити пет година дана,
Све о кући имамо дивана.
Кућо наша и авлијо мила,
Здраво си се од нас удаљила.
Али нашу бригу нико нема,
У ферму се ручак за нас спрема,
Јер свако мора да ради,
Нико не може трпити од глади.
Ветар дува, слама с кућа пада,
Допали смо ми великог јада,
А и киша када јаче пада,
Кроз таван нам у собу пропада.
Нек се чита и нека се знаде
Та какве смо перживели јаде.
А ја мислим да је све по реду
Да ме нико не мете у беду!

Милена Петков

(Из књиге Миодрага Милина
и Љубомира Степанова
Срби из Румуније у Бараганској голготи)

ПЕСМА

Боже мили, ал се тешко живи
У долини у овој пустињи
Све смо наше куће оставили
Од тепиха нове начинили
Од како смо ту грми сева
Али кише нема
Господ види да му нисмо криви
Поштен народ терба му да живи
Наши мили од куће нас пита
С чим кувамо с чим лебац печемо
По стрњики пећке начинили
Њу гребемо и лебац печемо.

Евица Лацић

(Из монографије Драгомира Батањца
Српски Свети Петар)

www.dbsr.ro

ДРАГОМИР БАТАЊАЦ
(Велики Сепетар, 1921 – Ниш, 2011)

По окончању основе школе (у родном месту) и гимназије (у Темишвару), уписује Ветеринарски факултет у Београду, који завршава тек после Другог светског рата. Касније је, живећи и радећи у Нишу, и докторирао. У струци је, осим у Нишу, још радио и у Сврљигу, Драгашу, Бабушници и Дољевцу (1). У јеку рата (1943. године) налазимо му име на страницама „Темишварског вес-

ника“. Ту пише један чланак о сепетарском фудбалском клубу „Делија“ (међу нама буди речено, и он је био један од врсних сепетарских фудбалера). На страницама истог темишварског гласила он објављује и песму „Пред пролетњи сонет“. Но то су само скромни стихови једног почетника. Поезијом се, иначе, више није оглашавао. Међутим, оно што можемо назвати одиста делом вредним сваке пажње јесте његова обимна монографија (око 700 страница)

насловљена *Српски Свети Петар*, коју је 1997. године објавио (у Библиотеци „Хронике села“) у Београду. Књига, уз то што „доноси“ обиље података и чињеница о животу и збивањима у Великом Сенпетру, печат је искрености и веродостојности јер из ње просто шикља – како је подвукао и Миодраг Милин – „једноставна приврженост аутора свом родном селу, које је, стицајем бурних околности, био принуђен да већ у раној младости напусти, а уједно и да га у себи носи као најдрагоценију амајлију, мелем за дуге море и туговања за све најдраже и неповратно“. Књига, већ према профилу колекције, садржи кратак историјат насеља, опис општег изгледа села, као и одношења на куће, собе, покућство, те привредни живот, то јест ратарство, повртарство, воћарство, виноградарство или сточарство. „Доносе“ нам се детаљи о пословима (у сваком годишњем доба), а „говори“ се и о занатлијама. Разуме се да у монографији имамо детаљних одношења на цркву, школу, забавиште, читаоницу, износе нем се „догађаји“ о хорском певању, неговању фолклора или позоришта, а „заступљен“ је и спорт, поготово фудбалски тим „Делија“.

Напомена: (1) Види Ivo Muncian, *Scritori sârbi din România*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007. и Стеван Бугарски и Живко Милин *Лексикон Срба књижевника са данашње територије Румуније 1705 – 2015*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2016.

СТАРИ ДОБРИ ОБИЧАЈИ

ЦУРКА. За децу је постојала још једна атракција за Бадњидан и Божић. То је цурка. Главни део цурке представљао је један кљун, као у роде, сачињен од дрвета и стављен на једну мотку или штап. Цурка је обучена у неку врсту сукње, вири јој само кљун. Испод сукње налази се човек који ставља цурку у различите положаје и помоћу канапа отвара јој и затвара кљун, па она клепеће и на тај начин увесељава, али хоће и да заплаши децу. Цурка игра уз звуке музике коју изводи неко из њене пратње.

ПОСТУПАВНИЦА. Кад одојче буде старо око годину дана па дође време да прохода, а нарочито у случајевима када још не може да хода, прави му се поступавница (поступаоница). За ту се прилику умеси погача, а чешће пита, као она што се припрема о Божићу. Позову се деца из комшилука и деца из родбине. Присутан је и кум. Погача се увије у бео салвет и постави на застрту земљу, па се покрије посебним прекривачем. Затим се малишан пусти да пређе перко те погече, самостално или уз малу помоћ присутне деце. Потом се погача подигне, ослободи салвета и ломи изнад главе детета. Ту се сад кум дохвати маказа и малом кумчету одсече прамен косе. На крају се присутној деци послужује по једно парче погаче или пите.

КОСТЕН ЗУБ ЗА ГВОЗДЕН ЗУБ. Када детету испадне први млечни зуб, оно га узме, обложи га хлебом кога, стискањем, претвори у тестасту масу, па га баца кери. Том приликом каже: „Керо, керо, ево теби костен зуб, дај ти

мени гвозден зуб!“

ПРВО ОБЛАЧЕЊЕ НОВОГ ОДЕЛА. Кад дете добије ново одело или хаљину, а пре него што ће се обући, мајка пусти једно перо кроз хаљине „да би били лаки ко перо“. Потом честита детету, ухвати га (лако) за ухо и каже: „Жива и здрава носила, по ветру и сунцу, под њом те глава не болела, кол’ко жица, тол’ко годиница, кол’ко шара, тол’ко шволера (цура).

ТАЈНО СПОРАЗУМЕВАЊЕ. Девојке су се често међусобно споразумевале тако што су речи раздвајале на слоге а између њих стављале слог це. Овај начин говора могао би се назвати „цецовање“. Кад би, на пример, нека девојка хтела да каже: „Дођи сутра да видиш моје нове хаљине“, она би изговорила: „Цедо цеђи цесу цетра цеда цеви цедиш цемо цеје цено цева цеха цељи цене“ Кад би то изговарала нека која добро барата овим језиком, то би ишло као из грамофона: „Цедоцеђицесу – цетрацедацев ицедишцемоцејеценоцевацехацељицене“. Па сад – ти то разуми!

(Из монографије
Српски Свети Петар)

www.dbsr.ro

ЈАСМИНА БАТАЊАЦ (Велики Сепетар, 1965)

Јављала се као ученица темишварске Српске гимназије на страницама „Банатских новина“ стиховима који су одавали свечано расположење и, махом, наклоност ка сањарењу. Високошколске студије завршава у Србији. У антологији *Најава* Стевана Бугарског (издавачка кућа „Критерион“, Букурешт, 1984) заступљена је чак са пет песама, што је знак да је – оновремено – много обећавала на пољу лепе

писане речи. Да ли је наставила „да се бави поезијом“ или не, није нам познато. Тек, бар овде, у нашим српским гласилима, није више ништа објавила. Међутим, треба назначити да је она на румунском језику објавила једну књигу о саобраћајним удесима насловљену *Accidentele și traumatismul rutier* (*Удеси и саобраћајне трауме*). Књигу је штампала 2003. године темишварска Издавачка кућа „Orizonturi universitare“.

ПРОЛЕЋНИ ЗАНОС

Осећам

да бих могла да будем
љубав пролећа свих,
извор бесаних река,
у нежној песми стих.

Лепо је...

Хајде, зарони у срећу
да не будем сама
на почетку бескраја,
у јецају зелених трава.

Кажем ти:

хајде да осетиш
чудноват додир песме,
бежање по месечини,
напитак с љубавне чесме.

Сан је...

Хајде, попиј га ко росу на уранку!
Нек љубав тражи речи
за пролећну успаванку!

Пролеће...

Хајде, ти си љубав,
младост се теби чуди,
од мириса твог нек се опије,
нека занеми или полуди.

НОЋАС МОЛИТВА ТЕБИ

Ноћас,
када ткам ћилим
од успомена,
када не видим разлику
између ноћи и дана,
ноћас,
кад руке увис
ка небеском пространству дижем,
ноћас,
кад до непостојаног стижем,
желим да уткам твоје
име у вечност времена,
желим да оплетем венац
од незаборава и невена,
желим да сретнем твоје очи
као две свеће у кобној дворани
пуној смрти красне,
желим
да моја жеља за тобом
ни онда не згасне
кад препустим те
забраву
и молитви љубави часне.

ДОК ЧЕКАМ

Чекам
да се сунце роди
и донесе неку нову наду

што данима је снујем,
што кроз ноћ за њу живим.
Можда ће донети и зрачак светлости
у простор моје душе,
а можда и неће.

Верујем,
сунце ће да се роди
из ноћи,
ето, тек тако,
што мора да најави нов дан.
Бољи или мрачнији
од оног што данас зовемо га – јуче?
Ко зна!

Желим,
да се, најзад, роди то сунце
што ће да пружа топлоту
великог камина у затишју ноћне буре.

Стрепим,
јер, ето, сунце се рађа.

НОСТАЛГИЈА

На зиду стари сат
поноћ већ откуцава,
кроз прозор у звездану ноћ
поспано гледам, будна сам:
уморна варош спава.

Несан ми срце и душу мори,
мозак се с мислима спео.
Али, где туге нестаде
кад у мислима јави се
родно село.

И гледај чуда и среће:
под тамним ноћним велом
сан ми се полако на очи спусти
и заспах срећна, са родним селом
и улицама цветним и пустим.

ЗАНОС

Сунце је зашло.
А тамо, кажу, кад грлиш сан,
загрлиш бескрај;
и вечан је дан
и сјај.
Одоше сви.
А пут је, кажу, ко песме плам:
пењеш и падаш
мада уплакан
знаш зашто страдаш.

Хајдемо и ми!
Срећа је, кажу, лептиров лет
и ми то знамо.
Но, ипак, води,
води ме тамо!

(Из антологије *Најава*)

МИЛАН БАТАЊАЦ,
то јест БАТА БРЉА
(Велики Сенпетар, 1898 – Велики Сенпетар, 1977)

У овом „случају“ реч је о човеку који је „важио“ за доброћудног и за пошалицу орног мештанина, сељака, који је свакодневне згоде и незгоде знао да често „преточи у римовану причу“, па су тако остала и опстала многа његова казивања. Део њих забележио је и „пренео“ у своју монографију Драгомир Батањац и то је – чини се – све што је од заборавата отргнуто. Као казивања народног рапсодата, није наодмет да и ми неке његове римоване... догодовштине овде пренесемо.

ЛИНИН РЕЦЕПТ ПИЋА

Пошто су се точионице пића затварале око 10 сати, они који су желели да наставе, селили су се код неке Лине. А она је, изгледа, имала свој рецепт, који је Бата овако описао:

Кад имамо генге
Идемо код Бенге,
Хај, Лина, Лина,
Точи нама вина,
Ал уместо соде
Сипа нама воде.

КАКО ЈЕ ЖИВКО ОСТАО УДОВАЦ

Фудбалери „Делије“ полазе у Дињаш. Ту је, дабоме, и Живко. Његова супруга хоће пошто-пото са њима јер „неће сваке недеље да остаје сама, без мужа“. Стигну они тако до камиона, Живко ускочи, жена се хвата за камион, али овај крене, те она остане у Сенпетру. Али се не враћа кући, већ својим родитељима. Батин коментар био је следећи:

О Ускрсу, Боже наш,
Оће снаша у Дињаш.
Али после, због Дињаша,
Оде наша снаша.

ЂУЛИНЕ МУКЕ

Нека Ђула, како то понекад бива, имађаше своје муке,
по оној народној „јад јадује, ником не казује“. Изгледа да је
Бата знао нешто више, па је једном казао и ово:

Оде Ђула у дућан
Сваком вели: „Добар дан“.
Мени каза нешто више –
Рече па уздише.

КОЊИ, КОЊИ ВРАНИ

Кад се основао колектив „унели“ су у њега све што
се тражило. Једног дана улицом пролазио неки сељанин,
новопечени кочијаш у колективу, па ће довикнути Бати:

„Гледај; Бато, какве коње терам!“
А Бата ће њему:
„Ко се са свога сроза,
На туђе се воза!“

(Из монографије Д. Батањца
Српски Свети Петар)

МЛАДЕН БАТАЊАЦ (Велики Сепетар, 1966)

Стиховима ђачког расположења и младалачког полета јављао се као ђак Српског одсека Филолошко-историјске гимназије у Темишвару на страницама тадашњег српског недељника „Банатске новине“.

Са две песме укључио га је у антологију *Најава* Стеван Бугарски (Издавачка кућа „Критерион“, Букурешт, 1984).

Протоком времена, изгледа да је то расположење... усахло, те ни стихове из његова пера не видимо више.

УВЕО ЦВЕТ

Сам на полици стоји,
А лишће му, увело, виси
И тужну песму поји,
Јер ти га залила ниси.

Пролазиш крај њега као олуја
Која све живо коси,
Уместо да весело цвета,
Кроз дане тугу носи.

Сам на полици стоји,
Тужно му теку сати.
Вољена, сузу пролиј,
Живот мом цвету врати!

БУЂЕЊЕ

Посматрам башту, расветано воће
И љубичицу азурно-плаве боје.
А моја душа као да лети... Хоће
Да се спусти тамо где пчеле се роје.

Пчеле сишу из пролећног злата злато,
А јоргован плави смеши се и вели:
„Пробуди се, пробуди се Лепа Като,
Ви зумбули и ђурђевци и... свете цели!“

(Из антологије *Најава*)

МИРОЉУБ ВУЈЧИН (Велики Сенпетар, 1970)

Као и многи други, прве појмове образовања стиче у месном забавишту. Такође у родном селу почиње и школовање. Ту завршава четири разреда на српском језику (учитељица Зорица Бајински). Исто ту завршава најпре V–VIII разред опште школе, а потом и IX и X разред. Школовање (XI–XII разред) наставља и гимназију завршава у суседном Перјамошу. Пут ка обогаћивању знања, израђивању личности и опредељењу за будућност

наставља на Факултету хемије, биологије и географије (главна специјализација географија) на Западном универзитету у Темишвару, где дипломира 2006. године. Но треба назначити да, по завршетку гимназије, ради

као учитељ у Великом Сепетру (од 1990. до 2004) и (у периоду 2004 – 2006. године) у Сараволи, у Српској секцији. Од окончања високошколског образовања па до данас јесте професор географије у Технолошкој гимназији „Ромулус Параскивоју“ у Ловрину. Зашто га „уводимо“ у ову нашу... читанку? Најкраћи одговор јесте да је он и човек од пера. Тачније речено, аутор је једне монографије Великог Сепетра – *Monografia localității Sânpetru Mare*, коју су објавили Тимишки жупанијски савет, Центар за културу и уметност Тимишке жупаније и Локални савет из Великог Сепетра 2006. године. Као што се примећује, дело је на румунском језику. А вредност тога подухвата јесте и научног и документарног карактера. Укратко речено, имамо пред собом монографију општега типа. Аутор нам, између осталог, доноси аспекте из историје насеља, податке о становништву, детаље о настави, те црквама и историјским споменицима, привреди (пољопривреди и индустрији), инфраструктури, фолклору и културним приликама, али имамо и одношења на географски положај и био-географску област, рељеф и тле, климу и хидролошке карактеристике или природни парк Поморишја или природне резервате Хумка Шиштак или резерват у Игришу.

О СТАНОВНИШТВУ ВЕЛИКОГ СЕНПЕТРА

Не зна се ко су били први становници Великог Сенпетра. Исто се тако не зна ни како су Срби доспели у ове крајеве, али оно што се зна јесте де је њихов број био у сталном порасту. Године 1430. власник насеља Велики Сенпетар био је Ђорђе Бранковић.

Масовна колонизација Срба у ове крајеве почиње после пада Смедерева, 1439. године. Ђорђе Бранковић доводи велики број Срба на своје овдашње поседе, који су обухватили подручја 110 села. По неким историчарима број придошлих Срба износио је 50.000 особа. На почетку су придошли Срби настанили југо-западни део Баната, понајвише зону око Бечкерека. Потом се заснивају неколико колонија Срба на левој обали Мориша, низводно од Арада и Чанада. У другој половини петнаестог века Срби настањују и Темишвар, напредују и иду до Лугожа, Арада и неколико околних насеља.

Други талас колонизације Срба почиње 1469. године када угарски краљ Матија Корвин поклања породици Јакшић из Јагодине имање Надлак, којем припадају и 8 села из Тимишке жупаније (вероватно и Велики Сенпетар) и 43 села из Караш-Северинске жупаније. Године 1478 породица Јакшић добија још три села. Фелнак, Герфешт и Лупешт.

Навјећа колонизација Срба одиграва се 1690. године под вођством патријарха Арсенија Чарнојевића. Добивши посебне гаранције и привилегије, онда се у Бачку и западни Банат настанило 400.000 Срба. Одонда се и име насеља променило у Racz Szent Peter (Росић А, 1985)

Можемо, дакле, рећи да је до средине XVIII века Велики Сепетар било српско насеље. Забележено је да 1774. године у насељу живе Срби и Румуни. Године 1830 у насељу су живели Срби и Немци (Румуни су се у међувремену преселили у насеље Песак) Пошто су Срби уживали привилегије Бечког двора, цркве и школе у Банату биле су под јурисдикцијом Српске православне цркве. У том периоду српски елеменат је у селу био већински. Стога је и процес србизације Румуна био прилично изразит. Но, не одлазе 1768. године из Сепетра сви Румуни у Песак. У Сепетру су остали они који су били у сродству са Србима. Ни неке породице Срба не остају у Сепетру. Пошто их привлачи боље земљиште или пошто имају родбинске везе с неким Румунима, и Срби одлазе у Песак. Овде, у Песку, долази до обратног процеса – бројчано јачи, Румуни асимилирају Србе.

Тако се може објаснити зашто у Сепетру имамо српске породице с румунским презименима (Ердељан, Беленцан, Невренчан, Шепецан) али и породице са српским презименима у Песку (Лацић, Поповић, Милош, Богдан).

Средином XIX века у Велики Сепетар се досељује и неколико породица јевреја. Потом, неколико румунских породица настањује се у Сепетру 1930 – 1940. године, долазећи из Јегриша или Шајтина (на пример породице Булз, Сележан, Русу, Моц, Чеан). Њима се прикључило и неколико породица придошних из Ердеља након Бечког диктата 1940. године. Они су, међутим, мало остали, јер су се одмах по ослобођењу Ердеља вратили у родне крејеве.

После Другог светског рата, у пролеће 1945. године, у Сепетар се настањује 70 породица придошних из Ердеља

или Добруце. Они су добили и земље спровођењем аграрне реформе, 1948. године (Росић, 1985)

Према подацима из општинског архива и црквених протокола, произлази да је у Сенпетру било 1831. године 3065 становника, 1905 - 3469 житеља, 1984. године – 2780, а 1992. године 2019. Те 1992. године у Сенпетру је живело 994 Румуна, 774 Србина, 21 Мађар, 32 Немца, 164 Рома, 8 Бугара и 26 Украјинаца.

Према постојећим подацима, највећи број житеља у Великом Сенпетру био је 1865. године – 4.439 душа. Примећује се, такође, да у двадесетом веку па до данашњих дана број становника опада.

(Одломак из монографије – стр. 54 – 56 – у преводу)

www.dbsr.ro

www.dbsr.ro

2

ПЕРА ДИЊАШАНИН
(Стара Гирода, 1940 – Дета, 1997)

Након основне школе у Кечи, завршава Богословију у Темишвару и дипломира на Теолошком факултету у граду Сибију. Рукоположен је и служи на Њиви Господњој на парохијама у Свиници, Чакову, Великом Сенпетру и Соки (са Детом). Унапређен је у чин протонамесника. Свој позив пароха настојао је да „употпуни“ и лепоречјем.

На страницама „Билтена Српског православног викаријата“, који је од 1972. до 1988. године излазио у Темишвару, налазимо његове написе на верске теме, али и вести о догађајима који су се збивали у парохијама које је ревностно опслуживао. Од објављених написа, вреди, између

осталих, напоменути „Иконе – живе идеје невидљивог света“ или „200 година од рођења Захарија Орфелина“

ИКОНЕ – ЖИВЕ ИДЕЈЕ НЕВИДЉИВОГ СВЕТА (Одломак)

Прошло је 1200 година од Седмог васељенског сабора који је одржан у Никеји 287. године, а на коме је учествовало 263 света оца. Повод за сазивање овог сабора била су погрешна тумачења и схватања у погледу поштовања светих икона, која су у то време више узимала маха.

Још у најстаријем хришћанском времену, времену апостола, на зидовима просторија где су се хришћани сакупљали на молитву, цртали су они јагње, које је означавало Исуса Христа – према речима пророка Исаије (53, 7) и св. Јована Крститеља (Јн.1, 29 и Јн. 1, 36) – или рибу, која је такође означавала Исуса Христа као Сина Божијег и Спаситеља... Овакве и друге симболичке цртеже можемо сматрати као зачетак хришћанске иконографије, која се развијала упоредо са развојем хришћанства. Код старих хришћана иконе су, дакле, уживале велико поштовање. Али су се током времена, унутар хришћанске цркве, појавила таква схватања која су поштовање икона сматрала идолопоклонством. Поистовећујући их са незнабожачким идолима, на темељу друге заповести Божије, ови,

такозвани иконоборци, тражили су избацивање икона из светих храмова. Број иконоборачких присталица растао је све више тако да их је у 8. веку било тако много да су могли отпочети прави иконоборачки рат....

Расправе и борбе око поштовања светих икона узимале су све више маха и наставиле су се и за време Константина Копронима (741 – 775)... Овај сазове 745. године један сабор који осуди поштовање икона као идолопоклонство. На основу ове одлуке, царским указом забрањена је употреба светих икона.

Пошто се борба и даље водила и изрсла у прави раскол, наносећи велике штете хришћанском православљу, и да би свему томе стао на пут, цариградски патријарх Тарсије реши да сазове Васељенски сабор... Овај је сабор одржан 787. године за време владавине царице Ирине. То је био Седми васељенски сабор. Одлуком овог сабора осуђено је иконоборство, а светим иконама враћено оно поштовање које су имале од самог почетка хришћанства. Ова одлука темељи се на схватању да се обожавање или поштовање које се иконама придаје односи на лица или догађаје из њиховог живота – Богородицу, анђела или светитеља, а не на материју од које су ове сачињене...

Под називом икона треба разумети свако ликовно приказивање на дасци, мозаику или фресци Исуса Христа, Богородице, Светитеља и Небеских сила. Разним облицима и техником израде жели се приказати да су иконе одсјај Божанствене светлости – „Твојом светлошћу видимо светлост“ (Пс. 36, 9).

Видели смо већ у образложењу одлуке Седмог васељенског сабора да се поштовање икона односи на ликове које оне приказују, а то значи да оне имају литургички

а не декоративни циљ. Као што писане речи из Светог писма и других богослужбених књига имају велики значај за богослужење, тако и свете иконе, које на свој начин приказују ликове и догађаје описне у књигама, имају исти значај...

Једна од карактеристика светих икона јесте такозвана обрнута перспектива. Када ми посматрамо икону, имамо утисак да лик који је приказан на њој посматра нас. Не гледамо ми Бога, него Бог посматра нас. А то баш изазива код верујућих посматрача унутрашње расположење које нагони на молитву. И, ако се икона дуже посматра, често долази до спонтаног шапутања молитве. Такву чудесну, унутрашњу делотворну моћ могу имати свете иконе.

Постоје многа писана сведочанства која описују разна чудеса што су се догађала, а догађају се и данас по разним крајевима света, која се приписују појединим чудотворним иконама. Као што постоје чудотворне иконе, постоје и чудотворне животне стазе о којима читамо у биографијама светаца (Житија светих).

Иконе су – каже свети Дионисије Ареопагит – „видно приказивање тајних и натприродних појава“. Оне су „Живе идеје невидљивог света“.

Иконе захтевају од посматрача-верника да се усредсреде и устану на молитву, те да се, на тај начин, уздигну што ближе Богу. А већ знамо да је молитва разговор човечје душе са Богом.

Сваки је човек створен према лику Божијем. Зато су светитељи који су тај свој лик уздигли на високи степен савршенства постали праве иконе Божије на земљи.

У спомен Седмог васељенског сабора, Православна црква је одредила прву недељу ускршњег поста под именом

„Недеља православља“, када се празнује... враћање светим иконама, оног достојног угледа и поштовања, које су имале од првих векова хришћанства.

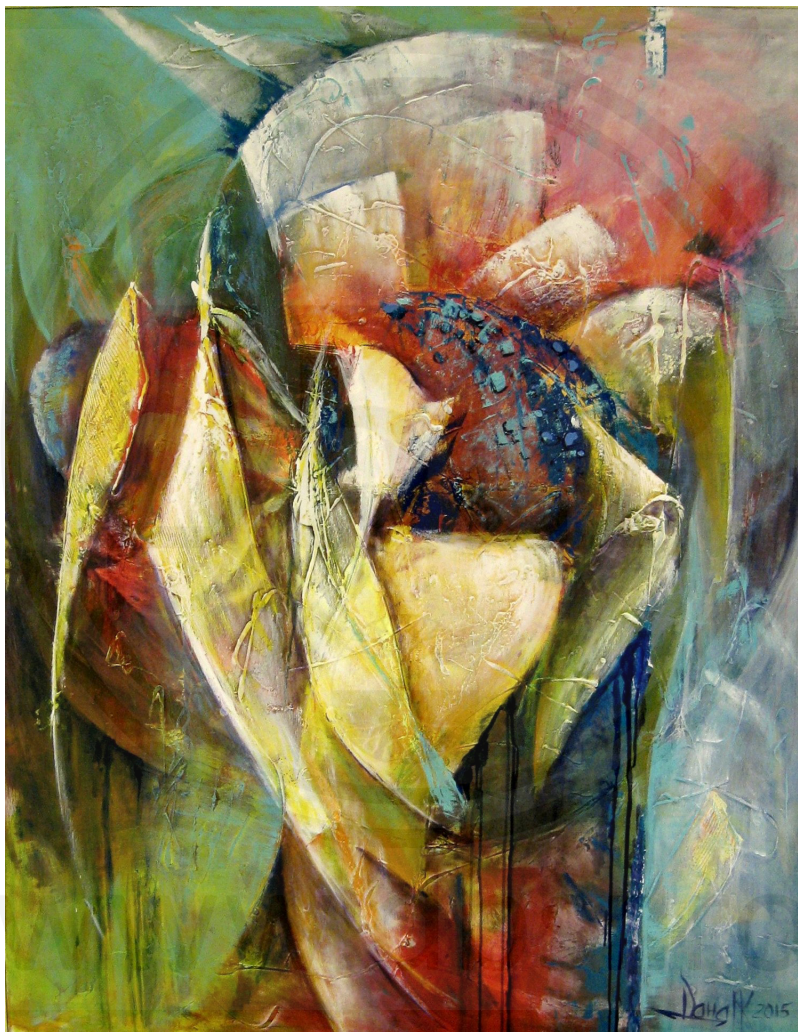
(Из часописа „Билтен
Српског православног викаријата“
број. 3-4/1987)

ДБСР

www.dbsr.ro

КОНСТАНТИН КОСТА ЋУРИЋ (Зрењанин, 1886 – Зрењанин, 1950)

Ако се треба изјаснити какав је он посленик писане речи био, могли бисмо рећи: публициста (1). Али треба додати да је писао и чланке на језичке теме, затим из области филозофије, а био је проповедник Српске православне цркве, те писао о историји Зрењанина, а на мађарски језик превео је *Историју српског народа* Станоја Станојевића. Објавио је књиге: *Црква и држава*

, *Ручна књига државних матичара* (обе 1923) и *Етички принципи филозофа Епиктета* (1925). Иначе, образовање је стекао у основној школи и гимназији у родном граду, а потом на Богословији у Сремским Карловцима и

Правном факултету у Будимпешти. Положивши испит за професора, радио је и за катедром у Зрењанину. Треба назначити да је стекао и титулу доктора права. „Уводимо“ га у наш... лексикон јер је он био извесно време и... у румунском делу Баната.. Тачније речено, на парохијама у Великом Сепетру (од 1910. до 1914. године) и Чанаду (у периоду 1914 – 1919).

Напомена: (1) Види и одредницу о Константину Кости Ђурићу у Српском биографском речнику, 3. том, Матица српска, Нови Сад, 2003, стр. 648.

www.dbcsr.ro

МИЛКА ЂУРИЋ (Велики Сенпетар, 1967)

Мада, можда, необично за тадашње прилике у српком лепоречју у нас тога доба, она у јавност не излази поетским „плетисанкама“ као већина ученица, већ прозним записима који одају личност коју заиста преокупирају горућа питања битисања. Као ђак Српског одсека Филолошко-историјске гимназије у Темишвару објављивала је те своје текстове на страницама „Банатских новина“. Један од тих њених састава учључио је антологију *Најава* Стеван Бугарски (Издавачка кућа „Критерион“, Букурешт, 1984). Сада живи у Немачкој.

ЗАГОНЕТКА

Деловао си нестварно, онако висок и с изразитим
плавим очима дубине узбурканог мора.

Негде далеко у тој дубини криле су се две ледене стене.

Да ли је когод покушао да их отопи? – била је прва
мисао која ми је синнула.

Не, није – одговорила је следећа.

Нова нада родила се у мени.

Ја ћу их отопити.

Тако је почела борба између два плава камена и храбре
птице.

Птица је полако добила свог душманина.

И док је срећа, испуњена победничком надом,

преплавила њено лице, звук грмљвине и налет хладне кише с ветром, претворили су камење у узбуркано море, а птицу – у несигурну лађу.

Сада је сва моћ била у рукама плавих таласа, али се лађа и даље пробијала свом циљу.

У даљини су се назирале две ледене стене чекајући нестрпљиво своју жртву. Високи таласи гурали су малену лађу према леденим господарима плавог пространства.

Ветар је хујао, вијутао се и стварао неподношљиву буку. Све је изгледало као страشان концерт из којег су се ширили неразумљиви звуци: час брујање авиона, час врисак човека у тренутку немоћи, час крик грабљивог орла, час ломљава стакла.

Одједном, концерт је престао и све се стишало. Таласи, верни чувари, нестали су негде далеко. Настала је тишина, нарушавана криком галебова у лету изнад ледених стена, које су сада мирно, засићене новом жртвом, стајале посред огромног плавог непрегледног поља.

Уоколо су лебдели остаци маленог брода и велике борбе против незајажљиве похоте плавих господара.

Онда опет у даљини загрме и снажан налет буре претвори пређашњи приказ у два камена и угинулу птицу...

И сада се питам: Шта је остало од ове неумољиве и, можда, свакодневне борбе? Болна успомена? Трагови судара између снаге и немоћи? Јаз између жеље и стварности?

И – ко је победник? Ко је побеђен?

(Из антологије *Најава*)

ЉУБОМИР ИВАНОВ
(Саравола 1911 – Велики Сенпетар, 1989)

Свештеник. Завршио је најпре основну школу у родном месту, те карловачку Богословију (1932. године). Потом је и дипломирао на Богословском факултету у Београду (1938. године). Рукоположењем је назначен за парохију Фењ. Године 1933. као јереј буде одређен за администратора друге парохије у Великом Сенпетру. Већ према опредељењу, буде хоровађа певачке дружине. Напомињемо да је као хоровађа сеппетарског певачког друштва „Лира“ учествовао 1936. у Темишвару, 1937. у Араду и 1938. у Великом Сенмиклушу на сва три слета српске духовне

песме који су одржани у међуратном периоду, али и на оном првом (нековрсном пробном) слету који је 1934. године одржан у Варјашу. Но, Љубомир Иванов окушао се и као композитор. Примера ради наводимо да је он компоновао *Појмо песме*, мелодију коју је варјашко певачко друштво „Орао“ изводило као мото при сваком наступању и, дабоме, композицију за Певачко друштво из Сенпетра насловљену *Химна песни*, која је премијерно изведена на Другом слету одржаном у Палати културе у Араду 16. маја 1937. године, а верује се да је то била прва композиција чији је аутор из наших крајева (1). Године 1940. Љубомир Иванов је наименован за суплента Богословије у Сремским Карловцима. Године 1941. наименован је за пароха у Надлаку, а од 1943. до 1946. служио је у Нађвали. Тек 1948. поново долази у Велики Сенпетар и ту служи до умировљења. Ту је протојереј ставрофор Љубомир Иванов и уснуо у Господу. Био је један од чланова Уређивачког одбора „Билтена Српског православног викаријата у Темишвару“, објављујући на страницама овог гласила Темишварске епархије напise на богословске теме. Осим ових написа, интересантно је да је он аутор једне књиге црквеног појања *Вечерња, Јутрења, Литургија* коју је израдио и умножио још док је био богослов (2). Иначе, треба нагласити да је Љубомир Иванов био један од ревностних сарадника и „Темишварског весника“, на чијим је страницама – током 11 година – објавио 13 написа, неки од њих у више наставака. Интересантно је да је он био тај који је, кад је „Правда“ почела напад на „Темишварски весник“ (1946. године), одговорио у име „Темишварског весника“ написом „У интересу истине“. Можда би овај наслов могао да стоји и на корицама књиге његових

публицистичких написа, јер је у свима био заговорник мира, слоге, православља, баш како су то велики умови расуђивали, а чије је мисли и он преносио.

Напомене:

(1) О композиторима са наших простора види одношење у књизи Иве Мунћана и Мирослава Росића *Реквијем у дуету*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2016.

(2) Опширније о Љубомиру Иванову – у књизи Стевана Бугарског *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918 – 1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007. стр. 71 – 73.

Види, такође, и одношење И. Мунћана и М. Росића у књизи *Српски из Сараволе/Sârbește din Saravale*, Издавачка кућа Солнес, Темишвар, 2019.

НАУКА И ВЕРА (Одломак)

У наше доба много се поштује и цени наука. Изрази „научно“, „научна истраживања“, „научни проналазак“, „научно доказано“ јесу изрази којима се са страхопоштовањем скида шешир. Научна књига или научно предавање чита се и слуша покорно и без приговора. Све што носи наслов „научно“, прима се са великим поштовањем. И напротив...

Овакво поштовање које ужива „богиња наука“ у наше доба потпуно је оправдано. Али то поштовање хоће често да присвоје себи и разна мишљења, претпоставке и веровања, која са науком немају никакве везе, осим – можда – то што се нуде јавности под „фирмом“ или „маском“ науке. Да бисмо могли разликовати оно што је уистину научно од онога што се само крије под том „фирмом и маском“, треба да знамо шта је то наука.

У човеку лежи нагон – ми кажемо од Бога – за знањем, неугасива жеђ за истином. По том нагону човек неодољивом силом тежи да позна самог себе, свет који га окружава и узрок свега – Бога. То и јесте оно што га разликује од животиња. Својим истраживањима човек је дошао до многих сазнања. А скуп свих сазнања до којих је дошао човек, од почетка до данас, називамо једном речју – наука.

Из овога је већ јасно да наука непрестано мења свој обим, у томе што он стално расте. Наука личи на величанствену зграду која се стално зида и никада не

довршује. Свако ново знање чини нову цигљу за зграду науке. Научењаци јесу зидари. Зграда науке зидаће се, по нагону, докле год буде човека, а ипак ће остати недовршена, јер материјал за испитивање који пружа васиона човеку јесте неисцрпив. „Ниједна генерација неће се никад моћи похвалити да је обухватила скуп појава!“ (Хумбалд).

Рекли смо да је свако знање цигља у згради науке... Према томе, садржина науке јесте знање. А знање је оно што преко пет чула допре до разума и ту постаје схватљиво. Кратко: знање је оно шта се разуме. Пут или средство којим човек долази до знања јесу пет чула: вид, слух, кус, мирис и пипање.

Ма каквим се инструментима служио човек у истраживању – телескопом, микроскопом, барометром, термометром или ма каквим другим аутоматским инструментима који сами врло прецизно бележе и мере, он не може дознати оно што му инструменти саопштавају, осим преко својих пет чула. Шта би, на пример, користила слепом фотографија, микроскоп или телескоп? Када су, дакле, пет чула прозори кроз које добијамо знање, онда је већ јасно да и знање допире донде докле допиру чулни опити. Тврдње „моћ човечијег сазнања нема границе“ и „за науку нема ништа што је немогуће“, погрешне су. Знање има своју област у којој се „креће и оперише“ и изван ње оно је немоћно, уступа место претпоставкама и вери.

Шта је то вера? „Вера је тврдо уздање у оно чему се надамо, доказ за ствари које се не могу видети“ (знати) (Ап. Павле). Област вере је, дакле, она област где не допиру чулни опити. Према томе, знање има своју област, а вера – своју. А кад је тако, онда оно што спада у област вере, не може се побијати научним доказима! Једном веровању може се,

додуше, ставити насупрот друго веровање, али она никада не могу побити једно друго, већ остају напоредо, а ствар је човека да усвоји које хоће, које му се чини вероватније. Вера допуњује знање!

[Сад] једно упоређење. Претпоставите себи велику стару кулу са огромним сатом. Погледајте како баш сад уђе кроз врата један мрав. Ено га – пење се горе, на кулу. Пођимо за њим. Домилио је на огромне тегове сата. Уз ланце, доспео је горе, до механизма. Сад мили полако, с једног точка на други. Често застајкује као да нешто важно посмарт а и размишља. Сишао је низ шеталицу. Поново се вратио горе. Сад је брзо прешао до шипке која води напоље, на бројчаник. Милећи уз шипку, изашао је напоље, на бројчаник. Дуго је посматрао казаљке како се обрћу и показују кад један број, кад други. Ногицом је учинио један гест који личи као кад се човек удари шаком у чело. Вратио се. Овај мрав је после причао другим мравима како је решио загонетку огромног сата са куле. И то баш сасвим јасно решио! Тегови приморавају својом тежином да се окреће један точак. Шеталица својим зубима одмерава да се овај точак окреће полако и равномерно. Овај точак зупцима окреће други, други – трећи и све тако до последњег, који је у вези са шипком која окреће казаљке. Сасвим тачно, зар не?! Само, сваки може приметити да у свом објашњавању мрав не спомиње часовничара! Он никада неће знати из чега и како је часовничар створио часовник! Код часовника – часовничар, а код васионе – њен Творац! Исто тако као овај мрав изгледају и сви они који на основу поретка у васиони хоће да се одрекну Бога – успоредитеља и законодавца.

А сад – на завршетку – и неколико закључака. Човек

који верује у Бога може бити и научењак. Вера не спречава нити помрачује науку. Научењак не мора бити обавезно безбожник. Наука има своју област, а вера – своју. Наука није монопол безбожника. Колико чувених научењака који су били и добри хришћани можемо овде набројати! Науку поштујемо, али дотле док је заиста наука... Ми смо за себе већ изабрали веровање које нам се допада и чини вероватније, а то је: вера у Бога, као центра из ког проистичу све силе васионе! На тај начин једино можемо да решимо све загонетке које нас интересују.

Вера допуњује науку, јер она наставља истраживања по нагону, оданде где наука мора да престане, то јест оданде где престају чулни опити. Зато је савршено тачан усклик Гајбела: „Кулминација знања јесте да знаш да треба да верујеш!!!“

(Преузето из „Темишварског весника“ бројеви
195/25.05.1946, односно 197/02. 06. 1946)

www.dbsr.ro

ДАВИД ЈЕЗДИЋ**(Велики Сенпетар, 1924 – Велики Сенпетар, 2012)**

Иако је завршио Учитељску школу у Темишвару (1944. године), не опредељује се за учитељски позив, већ (положивши испите разлике) завршава гимназију и, потом, дипломира на Агрономском институту, исто у Темишвару. Био је, затим, професор Српске пољопривредне школе. Као ђак огласио се на страницама „Темишварског весника“ поетским саставима – пастелима и стиховима сентименталне природе. Објавио

је (у раздобљу 1940 – 1943) песме „Јесен је стигла“, „На бакином гробу“, „Гласи бола“ и „За тамом, ведро“. У његовом случају, чини нам се мало чудно да се, након оних – истина почетничких – стихова, више није оглашавао. Или није више желео да објављује?!

ЈЕСЕН ЈЕ СТИГЛА

Малаксава сунце без погледа жива
Које некад сјаше као диамант прави
Сада тужно, бледо за облак се скрива,
Са жалошћу својом сву природу квари.

Роса цветак не даје, сад је нешто љута,
Сунце сада кад огране мрко на нас гледа,
Што би боја прелепа, сва је сада жута,
А петељка ружичста свака сад је бледа.

Јадне биљке! Млада, стара с болом украс губи,
Ласта своје гнездо с тугом при растанку љуби,
Све птичице сад у јато купе се и крећу
Да у топле драге краје нађу своју срећу.

У шареној некад башти сада већ све клоне
Сада крин уздишући горке сузе роне (!),
На пољани некад дивној сад је све у чару,
Све весеље сад с' осећа да је већ при крају.

(Преузето из „Темишварског весника“
број 639. од 4. децембра 1940)

НА БАКИНОМ ГРОБУ

Из далека с' бели
Каменит крст гроба
Кој 'значава кућу
Вечитога роба.

Увенуло цвеће
На гробу се вије
Испод којег тело
Покојнице спије.

У посету кад јој дођох
Слику гледат нисам смео,
Подиг'о сам очи к' небу
И помислих: „Бог је хтео!“

После гледах с' очајањем
Оне њене црне очи,
Оно њено бледо лице
Што ми поглед мој укочи.

Приближих се с' уздисајем,
Над гробом се дигох,
Пољубих тад слику њену
И размишљаг' стадох:

Боже! кад си њу нам уз'о
Зар Ти није било жао
Да ћемо ми вечно тужит'
То Ти онда ниси знао?

Окретох се и застадох,
Боже! зар нам неће доћи?
Зар да ће нам вечно с' болом
И са тугом живот проћи?

Збогом мајко! Остај сама,
Немој да ти жао буде.
Ми ћемо ти чешће доћи
И на крст наслонит' груди.

Ја ћу теби прошаптати
И кроз плач ти рећи тихо
Какав је наш живот сада
А какав је с' тобом био.

(Преузето из „Темешварског весника“
број 667. од 19. марта 1941)

ЗА ТАМОМ, ВЕДРО

Звездано плаво небо, час мутно час ведро
У бескрајност носи умор месеца бледа,
Што се целе ноћи земаљска чуда нагледа
Доста. А сад ... полако за облак тоне
Да не гледа више злочине, прогоне.

И тек што нешта, затрепти из таме
Малена звезда; дрхтава лица као да вели:
„Зар вам нису дани осванули бели?“
– Гледам мирно у њу, а она као да гледа на ме
И као да хоће да шапне нешто из таме.

Сјај јој се мења; сад трепти она тише...
И када одједном гаси се и пада,
У мени ишчезну и последња нада
И помислих: „На свету од рода, један мање дише“;
А злочин је сада пост’о један више.

Мислио сам дуго... на све што је било,
Сетих се и туге, сетих се и славе,
Таме, бела данка, па и зоре плаве,
Ал’ се све то давно у прошлости скрило
И изгледа као да и није било.

А кад сутра данак буде осван’о бео,
Ускликнуће громко химну народ цео,
Засијаће сунце љупко целом свету,
Уништиће ропство и судбину клету.

(Преузето из „Темишварског весника“
број 863. од 7. фебруара 1943)

ПАЈА Н. ЈОВАНОВИЋ (Бечеј, 1831 - ?)

Свештеник. Завршио је (1855. године) Препарандију у Сомбору. Три године касније дипломира на Богословији у Вршцу. Најпре ради као учитељ у Великој Кикинди (до 1862. године), а, пошто је рукоположен, буде на разним парохијама, међу којима (до 1881. године) и у Великом Сепетру. Током година био је члан Епархијског школског одбора, те члан Сабора српског, а од 1880 – члан Епархијског административног одбора. Након тога, по сопственој молби, изабран је и потврђен за пароха у Сиригу (1). Даље податке о њему немамо. Зашто „га уводимо“ међу људе од пера? Првенствено што од њега имамо својеврсни увид о свештеницима који се деловали у Великом Сепетру од 1780. до 1878. године. Он је, наиме, у Великом требнику, који се налази у сепетарској цркви, увео имена служитеља на Њиви Господњој, с кратким биографским подацима о свакоме. А то је – мора се признати – један својеврстан летопис. Преглед тога списка даје нам могућност да закључимо да је он прибележио основне податке о 18 свештеника сепетарских. Стога је, вероватно, и... настављено „вођење“ летописа. Тако нам свештеник Михајло Путник, почев са 1881. годином па до године 1914, доноси основне податке о 8 свештеника. „Штафету“ преузима Љубомир Иванов и... води нас до после Другог светског рата. У вези „записаних“ свештеника, примећујемо да су петорица њих Сепетарци, те да су неки било оцу, било тасту дошли за помоћника или капелана. Сви су били завршили препарандију или богословију. Што се Паје Н. Јовановића тиче, треба посебно истаћи и

то да се „његов летопис“ не односи само на свештенике, већ он, марљивом руком, бележи и подтке о сенпетарским учитељима. Исто на Великом требнику. Обухваћен је период 1794 – 1881. године И у овом случају брижљиво су исписани основни биографски подаци. Списак учитеља садржи 25 имена. Ако само мало пажљивије погледамо овај „списак“, приметимо да су веома ретки били у Сенпетру посленици на пољу школства без одговарајуће стручне спреме. Највише је њих завршило чувену Препарандију у Сомбору. Од 25 учитеља само су двојица били Сенпетарци.

Напомена: (1) Види Драгомир Батањац, *Српски Свети Петар*, Београд, Библиотека „Хронике села“, 1997, стр. 151 – 153. и 173 – 177.

БЕЛЕШКЕ О СВЕШТЕНИЦИМА

1 Сава Поповић, Сенпетарац, дуго је служио, умро је 1819, августа 31.

2 Алекса Степановић, Сенпетарац, дуго је служио, умро је 1800, априла 30.

3 Јован Петровић, не зна се од куда је, умро је 1789, на Параскеву.

4 Петар Петровић Марковић, дошао је овамо 1789. године, а отишао 1806.

5 Јован Николајевић, намесник, дошао је маја 1801, умро је 1819.

6 Јован Петровић, бивши града Тамиша капелан и Feld-Peter. Дошао је за пароха на место Петра Петровића

1806, а умро је 1844. Служио је овде 38 година. Рођен је у Мехали 1772. (отац му је био Андрија учитељ у Мехали). Био је учитељ од 1794. до 1801.

7 Атанасије Петровић, администратор 1806, те је године и отишао.

8 Васа Стефановић, капелан Саве Поповића 1806. почео је чинодејствовати од године 1809. до 1813, странствовао те исте године, дошао је натраг 1817, отишао у Чоку, тамо је и умро.

9 Павле Поповић (Валтезар) рођен је 1789. године, Сегединац, бивши фабрички ђакон, дошао је амо 1819. године, умро је 1856. године 6. јула. На парохију Јована Николајевића (види број 5) као овдашњи парох служио је 37 година.

10 Георгије Тошић, Сенпетарац, рођен 1798, децембра 2, учитељствовао је овде и ђаконовао. Године 1822. наследио парохију Саве Поповића. Умро је 1834. године 13. септембра. Служио је свега 12 година као свећеник.

11 Николај Јовановић, Сараволац, рођен 1792. године априла 13, свршио је Препарандију у св. Андрији 1813. године. Учитељствовао је у Фенлаку, Рац-Милетићу и В. Кикинди свега 5 година. 1818. године за мученике произведен је од епископа Стевана Авакумовића за капелана Темишвара Града. 1823. отишао у Турски Бечеј, где је 11 година служио. 1834. дошао је у парохију шогора му Георгија Тошића за пароха. 1842. постаје асесором конзисторијалним, а 1853. намесником. Исте године је био одликован од Његовог величанства Франца Јосифа I златним крстом и круном. Умро је 1871. године 17. септембра у 79-ој години живота му. Ко свећеник служио је 53 године.

12 Сима Путник, Дишкрећанин, родио се у Вел. Кикинди 1817. године, 22.01, син је старог и ваљаног учитеља В. Кикиндског Стевана Путника. Свршио је богословију у Вршцу 1855. године, рукоположен је 1840. 22.01, дошао је за капелана тасту му Јовану Петровићу (број 6) јануара 1840. Неко време заступао је темишварског пароха Павла Влаховића као катихета на великој Гимназији Темишварској. Служи до сада као свећеник 38 година. За члана конзисторије постављен је 1874. године, у одсеку Духовном.

13 Захарије Стојановић, Црњанин, зет Николаја Јовановића (број 11), свршио је богословију у Вршцу 1874. године, дошао за капелана тасту му, постао је варјашким парохом 1856. године.

14 Јован Павловић, Сенпетарац, син Павла Павловића (број 9), постао је администратор код оца 1854. године, умро је у 40-ој години живота му 1862. године, 11. новембра. Служио је свега 8 година.

15 Исидор Јовановић, С. Иванац Коморански и Киш Оросински свећеник. Дошао је за капелана Николи Јовановићу (број 11) 1857. године. Отишао је у Моноштор 1861, где је и умро.

16 Паја Н. Јовановић, Бечејац, рођен 1831. године, августа 29. Свршио је 1855. препарандију у Сомбору, а богословију 1858. у Вршцу. Служио је као учитељ у Великој Кикинди до 1862. године. Исте године фебруара 4-ог рукоположен, дошао је за капелана оцу му Николи Јовановићу (број 11) 1862. године, јуна 29-ог. Служи као свећеник 16 година. Године 1871. изабран је за члана у Епархијском Шк. Одбору, године 1879. за члана Сабора Српског, а године 1880. за члана Епархијског

Административног одбора. 1881. године услед поднешене ми молбе будем 4-ог јуна на седници духовној потврђен за пароха Сиришког.

17 Стева Машановић, Сомборц, рођен 1830. године, свршио је богословију у Карловцима, нећак патријарха Самуила, пре парох Мраморачки, дошао је овде на парохију Јована Павловића (14). Умро је 1866. године код таста његовог Саве Ковачевића у Елемиру, као парох Сенпатарски.

По смрти Машановића 1868. године, укинута је, услед закључка Сабора Народног, III парохија и би подељена међу Николом Јовановићем и Семеоном Путник (11, 12)

18 Петар Путник, Сенпетарац, син Симеона Путник (12), а унук Јована Петровић (6) по лози матере, рођен је 1848. године, октобра 16, свршио је богословију у Карловцима 1871. године, дошао је оцу за помоћника 1873. године, 25. јануара. Војник и мађарско-краљевско-хонведски Фелд капалан.

(Из монографије Д. Батањца
Српски Свети Петар)

БЕЛЕШКЕ О УЧИТЕЉИМА

1 Јован Петровић – рођен у Мехали 1772, син Андрије Петровића учитеља Мехалског, дошао је 1774. за учитеља, а 1801. отишао за капелана у Тамиш град, од куда је амо 1806. за свећеника дошао, а умро је као парох овдашњи 1844. године 30-ог маја.

2 Јован Петровић – не зна се од куда је, учитељствовао је до 1809. године, отишао

3 Васа Галетић, Мокринчанин, учитељствовао је до 1813, отишао је за пароха у Мокрин, умро је у другој половини 19. столећа као парох Мокрински.

4 Ђурица Лаковић, Кикинджанин, до 1814. отишао је за пароха у Кикинду, као такови умро је у Кикинди у другој половини 19. столећа.

5 Аркадија Петровић до 1817. лета, отишао је за учитеља у В. Кикинду, закалуђерио се најпре у Базијашу, а доцније [живео] у Војловицима где је и умро.

6 Аксентије Митрић, Итебејац, умро је овде 1818. године, 28-ог јулија, на његово место дошао је

7 Георгиј Тошић, Сентпетарац, рођен 1798. године 2-ог децембра, учитељствовао је и ђаконовао до 1822. године, произведен за пароха нашег, као такови умро је 1834. године 30. септембра.

8 Совра Јаконић, Кикинджанин, ваљан и трудољубив, учитељствовао је до 1828, произведен за пароха Кикиндског, умро је као Кикиндски парох између 1860. и 1870. године

9 Јоца Савић, Сараволац, од 1829. године отишао оцу своме попу Давиду за капелана у Сараволу, где је скоро умро.

10 Аћим /Ђорав/ учитељствовао је до 1833. године, не зна се куда је отишао, заменуо га

11 Димитрије Панић, Итебејац, до 1838. Одавде је отишао у Сараволу, умро је тамо.

12 Игња Видаковић, суплент Панића, бавио се овде годину дана, још и данас учитељствује у Санади.

13 Дамијан Фирићхаски, ревностан, ваљан у сваком

погледу хвале вредан учитељ, рођен је у Тиса Ст. Миклушу, свршио је Препарандију у Сомбору, дошао је амо из Поднорња 1836, умро је 1867. године 10-ог маја, служио је овде 31 годину.

Жарком љубављу хришћанства испуњени основаше два брата Аксентије и Урош Лацић, становници овдашњи, фонд од 2000 форинти на ту цел да се слѣд[ећи] вис[оког] Минис[тарства] наредбе, заведеног другог разреда учитељ од те своте наплаћивати има. Као учитељ II-ог разреда дошао је

14 Стева Поповић из Мале Чанади., рођен 1835. лета, свршио је Препарандију у Сомбору, учитељствовао је у Беоdari и Шиду, амо је дошао 1858. лета, отишао је у Арад.

15 Паја Н. Јовановић, овдашњи парохије администратор, као привремени учитељ обављао је наставу у I разреду на место покојног учитеља Дамјана од 1867, маја месеца, до конца августа исте године.

16 Ђурица Драгић, Сараволац, син попа Стевин, богослов у другом резреду, умро је у Сараволи.

17 Влада Вујић, рођен 1840. у Кнезу, у свачем вешт, свршио је влашку препарандију, служио је код оца као студент у Араду, дошао је из Сараволе где је неко време учитељствовао, к нама је дошао 1867. године, а отишао је натраг у Сараволу 1878, с концем школске године.

18 Милош Алексић, учитељ II разреда, дошао је амо 1800. лета, после кратког времена отишао је за учитеља у Петрово село (Бачка).

19 Сава Бугарски из Малог С.Миклуша („Тиса“) у другом разреду учитељствовао је до 1872, отишао је у Карлову, где је умро.

20 Љуба Ракић, привремени учитељ II разреда, родом

Печканин, дошао је из Толвадије, одавде је отишао у Моноштор, после у Толвадију, а сад се налази у Печки.

21 Влада Радивојевић, Сенпетарац, рођен 1844. лета. Свршио је Препарандију у Сомбору 1862. године, учитељствовао је у Јозефи до 1872. године, амо је дошао исте године за учитеља II разреда.

1877. године, услед наредбе школске власти, утаночено је да Влада Вујић мушку, а Влада Радивојевић женску децу уче.

22 Милан Чобановић, Сремац, учитељствовао је у Мокрину, одавде је отишао 1879. у Паланку, а сада се у Осеку као учитељ налази, на његово место изабрата је

23 Софија Јекић, учитељица, приправничке науке окончала је у Сомбору са одличним успехом, родом из Вршца, заступала је привремено један од вршачких школских разреда, обављала је дужност васпитатељке код министра Владимира Јоановића у Београду, учитељствује похвално 2 године.

24 Паја Н. Јовановић, парох коју је дужност обављати обавезао се до Петро-Павловог дана исте године.

25 Васа Замуровић, родом из Тиса Хиђоша, рођен 1856. год. Свршио је Препарандију 1877. у Сомбору са довољним успехом, учитељствовао је у Тиса Хиђошу од 1877. до 1881. и исте године дошао у Срп. Св. Петру, вешт црквеном појању и одличан.

(Из монографије Д. Батањца
Српски Свети Петар)

K

ПЕТАР КОСТИЋ
(Темишвар, 1890 – Темишвар, 1957)

По окончању Учитељске школе у Темишвару, а након више година проведених у заробљеништву у току Првог светског рата, Петар Костић буде учитељ. Најдуже је учитељвао у Темишвару (Фабрика), али је за катадром био и у Ченеју и у Великом Сенпетру. Међутим, како је био музички обдарен и осећао некакав посебан позив да делује у прилог развоју српске хорске делатности, то дуго година буде и хоровађа, како темишварских певачких дружина „Слога“ и Српско певачко друштво, тако и Хора Српске православне цркве у Малом Бечкереку. Као хоровађа учествује 1937. године на 2. слету Српских певачких друштава у Араду, али и на 3. слету који је одржан

1938. године у Великом Сенмиклушу. Петар Костић се је испојио и као аутор вредносних написа, поготово из домена школства и о музичком животу Срба у Банату и из Баната. Своје написе објављивао је како у „Темишварском веснику“, тако и на страницама „Гласника“. „Није писао ни много, ни често, ни на брзину. Чекао је да се утисци слегну, да се добро промисли, да се разбистре права решења. Његови текстови прожети су солидним знањем, јасним изражавањем и правилним закључивањем“ (1) .

Укупно је објавио 29 написа.

Напомена: 1 О Петру Костићу као списатељу види и код Стевана Бугарског у књизи *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918 – 1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 460 – 463 и 652 – 654. О његовом раду као хоровађи разних певачких друштава, опширније у књизи Саве Л. Илића *Српски хорови у Банату*, Издавачка кућа „Критерион“, Букурешт, 1978, стр. 8, 21, 29, 76-79, 82, 84, 86, 96-97, 99, 107 – 108, 110 – 112, 114, 118 – 119, 122 – 123, 140 – 142, 147 – 149, 156 – 157.

О ХОРОВОЋИ (Одломак)

Хорско певање је уметност, иако је говор о учењу само једне песме у 3 или 4 гласа. Да би дошло до доброг хорског певања, пре свега потребан је способан хоровађа. Његова је задаћа веома важна јер цео напредак у певању зависи од њега. Хоровађа мора располагати извесном перспективом и врлинама које су потребне да може ту дужност вршити.

Наводимо главне основе [по којима] неко може бити добар хоровађа. Сваки хоровађа мора познавати:

1. ОПШТУ ТЕОРИЈУ МУЗИКЕ: звук, тон, ноте, ли-нијски систем, кључ, имена нота, трајање тонова, такт, нагласак или акценат, паузе, интервале, науку о јачини тонова... Ово је минимум што један хоровађа мора знати, као и свирање на једном инструменту, да би успешно радити могао;

2. НАУКУ О ХАРМОНИЗОВАЊУ: акорди, извртање и спајање акорда, модулација. Без знања ових ствари није у стању хоровађа да сперми хор и не може правилно разумети партитуру;

3. ОСНОВНЕ ЦРТЕ МУЗИЧКОГ СМИСЛА: мотив, одломак, основне појмове о музичким композицијама. Из тога учи хоровађа конструкцију свог музичког дела за хорско певање:

4. ПОЗНАВАЊЕ РАЗНИХ ИНСТРУМЕНАТА...

5. СВИРАЊЕ ЈЕДНОГ ИНСТРУМЕНТА...

6. ЧИТАЊЕ ПАРТИТУРЕ... То јест хоровађа мора у мислима претставити не само како звуче поједини гласови, него и цео хор...

7. ГОТОВОСТ ЗА ТРАНСПОНОВАЊЕ...

8. ЈОШ НЕКОЛИКО СТВАРИ КОЈЕ СУ ТАКОЂЕ ВАЖНЕ ЗА УСПЕШАН РАД У ХОРУ. Хоровађа не сме дозволити да сваки певач или певачица дође и пева како хоће. Са так[в]им певачима треба најстроже поступати, ма какви угледни људи били, иначе... Тек онда је у стању хоровађа васпитати своје певаче песми, научити их дисциплини, лепом певању и да речи чисто искажу. Један искусни хоровађа каже: „Добар изговор текста је пола

певања, јер добар изговор прикрива, односно покрије, многе грешке друштва као једнаке јачине гласова, слаб материјал и др.“... А што је најважније, хоровађа мора добро познавати апарат путем којег се дође до гласа, оне органе човечијег тела који су потребни за издавање гласа...

(Из часописа „Гласник“, број 2/ 1935)

ДБСР

www.dbsr.ro

ЈЕЛЕНА КУЗМАНОВ СТОЈКОВИЋ (Велики Сенпетар, 1959.)

Након основне школе коју завршава у родном месту, долази у Темишвар и ту стиче средњешколско образовање у Педагошкој гимназији. У истом граду и дипломира на Филолошком факултету. Буде, потом за катедром у граду Оцелул Рошу или Карпинишу и преводилац у темишварском предузећу „Електротимиш“. Као студент, један је од активнијих чланова српских студентских уметничких формација (КУД-а „Младост“ и позоришне групе „Талија“)

Истовремено јесте и члан Српског књижевног кружока „Младице“ који делује при Студентском дому културе. Повремено се јавља и на страницама „Банатских новина“ пишући о догађајима из студентског живота. На чисто литерарном пољу – да тако кажемо – није се огледала, али је оставила један веома драгоцен запис (остварен 1979. године по казивању

Вукосаве Батањац, којој је тада било 77 година) у вези са свадбеним обичајима у Великом Сенпетру. Сада живи у Сједињеним америчким државама.

СВАДБА, СВАДБА, СВАДБА ЈЕ...

Највише од осамнајст година је била девојка кад се удала – кад је имала 20 година већ је била матора девојка. А момак се женио од седамнајст до двајест шест година.

Девојке су се просиле пре Божића, а око Светог Јована се правиле свадбе, зато што сад је било вина, ракије, пуни тавани, пуни подруми, има времена. Се казивало:

Свети Никола,

Пењи свекра на кола

То јест, да иде да проси девојку. А девојка каже:

Нећу да се удам кад мотике звречу,

Него кад свиње дречу .

У лето нису се правиле свадбе.

Родитељи момкови долазе код рођака да иду у бирт да биру снају. Рођаци представљају:

Ова девојка би била за вашег сина... За вашу кућу...

Ако се момковим родитељима свиђа девојка, родови иду код девојке и питају ако би се примили сватови. Девојкини родитељи пристају и одређују дан кад ће момак и његови родитељи доћи да виду девојку, да се упознају. То је било обично у другу недељу или четвртак. Момак и његови родитељи долазе с каруцама, јел с колима. Ако су из другог села, са стране, онда дођу око подне, за ручак. А ако су из села, дођу после подне. Девојкини родитељи примају пријатеље кад дођеду – сви су главни. Кад стигну пријатељи, и приму унутра, и ови кажу:

- Ви нас ни не питате што смо дошли.
- Е па, ви ћете казати.
- Ми имамо сина за женидбу, а ви девојку за удадбу.

Ми смо дошли ако ћете нам дати девојку,

Седну з' астал: гости у прочеље, момак перед њи, а девојка перед момка. Се јело супа и месо.

Девојка се дарива после ручка: свекар и свекрва дариву богат новац снаји – по десет форинти, дукате – кад ручаду и се уговориду, и онда то је знак да су пријатељи. Сад се договориду кад ћеду ићи девојкини родитељи код момка да гледу кућу. Ту се прво покажу собе, кућа, онда и воду у штале, у свињце и њим покажу све што иму.

Ту код девојке, девојка и мати изнесу ручне радње и показују свекру и свекрви. У прошњу се договору колко ће дати девојка тала и штафир. Ако се удесу, девојка веже пешкире – два – на кола, и то буде знак да су се удесили и да је та и та девојка испошена за тог и тог. Першкири су били од домаћег белог беза, око три метра дугачки, с чипком на крај – хекланом ил нецаном. Сад су се договорили и кад ће бити свадба и колко друштва мож да примиду. Пре двајест једног дана, никад није била свадба.

На осам дана од прошње, не увек исто, се прави прстен, а пре двајест једног дана – није било слободно да се венча, ни општински ни код попе.

Ако се деси да се поквари, онда девојка мора да врати поклон што је добила и – сваки иде на своју старну. Ако куду девојку, момак јој јави де неће да је узме и она врати дарове само ако 'оће. Ако он квари, девојка не мора да врати дарове.

Прстен се држи код девојке. На прстен – девојку дарива вереник и свекар бурмом, прстеном, неовчићем,

дукатима. После подне гости већ иду кући.

За свадбу се траже: кум, стари сват и девер. Момкови родитељи питају:

'Оћеш ли ми бити девер, стари сват или кум?

Девер је обично младожењин брат, а ако нема брата – братић; стари сват је сестрин муж, а ако нема сестру – теткин муж или стриц; кум је онај што га је крстио и коме је младожења носио колач сваког Божића и Ускрса. Ако су стари кумови поизумрли, момак бира новог кума, који не може да буде род, а може да буде и момак и ожењен човек. Његова највећа дужност је да руководи свадбу. Родитељи – и један и други – одреду колко ће трајати свадба и кажу куму, који, кад дође то време што су се договорили, крене сватове.

Свадба траје три дана: од суботе увече па до понедељника. Први дан код момка. Трећи дан дођу погачари.

Уочи свадбе, у суботу, су ишли буклијаш. Један буклијаш је ишо од девојкине старне а један – од момкове. Они су ишли на коње на које су биле везане мараме – то су биле буклијашове. Буклијаш има везану кошуљу од домаћег платна. Буклијаш носи чутуру на коју је био зимзелен и лепа марамица. Буклију су китиле девојке и тад се певало. Буклијаш су родови: девојкини и младожењени, али они не иду заједно, него обашко. Девојкин буклија нема никакво обележје (мараму, кошуљу), младожењин имо кошуљу. Родитељи – и једни и други – кажу буклијама кога да зову.

У петак и суботу, пре свадбе, се заклали свиње. Тесто се месило још у четвртак, ал не свекар и свекрва него они што су доносили тесто на крваљ. Јело се спремало посебно код младожење, а посебно код нове младе. Девојка

да ручак, а младожења вечеру и фруштук. Код кума се исто спрема јело.

У суботу увече, код нове младе и код младожење посебно, на перјаницу се спреми чорба нека. Ту дође родбина, и момци и девојке. У недељу зајтре се спрема паприкаш код свију: код кума, код нове младе, и код младожење. У подне код младожење се не спрема никакво јело, а код нове младе – супа, сос, печење и салата (кисели краствци, паприке, права салата, зелена). Увече се кувала чорба и паприкаш, а зајтра – у понедељак – печено месо. Јело су служиле жене – рођаке, комшинице.

Нова млада се убради у недељу, у десет – полак једанајст, кад треба да се иде на венчање. Другарице је убраде у белу 'аљину. Понекад је 'аљина била и плава или розла свила. Бела свила је била лепша. То је била маринан, теф, отоманска свила, а шинејске 'аљине су биле најскупље. На главу је млада имала бео венац од митре (восак у облику цвећа). Исто тако цвеће је имо и младожења на јанкел – бео цвет од митре. Од венца је имала воал, шлајер. На врат је имала дукат или златан ланчић. На ноге је имала нова млада ципеле, беле, и беле памучне штримфле, а у руку – пукет од белог цвећа. Док су је убрађивали, девојке су певали:

Долетио бео венац из ведро неба...

На дан свадбе, девер дође сам, а по кума и старог свата се иде с тамбурашима. Прво се иде по кума, а кум је главни. Кад иде кум – се стане, ако се деси да неко пролази, да се не приђе куму пут. Путем се певају бећарци. Код кума се служи паприкаш и пиће. Кум води с њиме кумовског момка и две енге. После се иде по старог свата. Ако су у исто село, се ишло пешке, а ко је обесан – с каруцама. Ако

су из другог села, се иде с каруцама ја л с колима.

Кум, кума, две енге, стари сват, старосватица дођу код момка. Ту им веже свекрова кошуље, ал само ко 'оће. Нешто се је, а онда иду код нове младе, око пола једанајст. Сви сватови иду. Напред иде буклијаш малдожењин, онда кум и младожења, онда кума и енге, стари сват и – остали сватови. Ако је нова млада из села се иде пешке. Ако није – с колима. Кад се иде с колима, онда од девојкини' – њена браћа, родбина, кога има ближњег – иду пред сватове и, кад се сретну, они воду сватове. Момкове сватове дочекаду сви девојкини сватови.

Сватови треба да дођу пред кућу. Кад стигну код нове младе, она чека с ракијом на врата сватове. Сви је дариваду; се даједу паре. Се иде унутра; другарице још убрађују нову младу. Девер донесе венац , а нова млада се пољуби с девером трипут кроз венац. Девојка дарива кума, старог свата и девера, им даје кошуље, а девојки даду кецељу, а девер јој изручи бомбоне у крило; она устане и падну бомбоне доле, а деца – купу.

Кад се убради млада, иду на венчање. Кум крене први. Девојку изведе брат. Сад пева група:

Изведи, брате, сеју за руку...

Брат води сестру до авлије и тамо је прида деверу. У ово време се пева:

Девер девојку води за руку...

Буклијаши, обадвоје, воду сватове, онак иде девер и нова млада, кум и младожења, онак други сватови. Сви сватови имаду розмарин, да би се знало да су звати у сватове. Розмарин прави родбина. Како ко стигне, тако га неко од родбине накити; само девер је имо већи розмарин на кошуљу, и пантљику преко кошуље и већи цвет.

На венчање се иде пешке, а кад је у варош – се иде с каруцама је л' с колима – ко како има и може. Венчање у цркву траје један сат, а у општини је готово 'о'ма. Из цркве – младенци иду напред, за њима кум, кога чека народ да баца новце. Кум хита новце, а деца вичеду: „Кес, куме!“ То само у порту. Венчање се свршава око подне и ручак бива код девојке. Ако је много сватова, прихвата их девојчина родбина; најближи рођак прихвати кума. После подне свекар обилази сватове, где су прихваћени, и јавља у колико сати да се скупе сви код младе. И онда иду селом, те се „прате“ и одводе невесту момковој кући, али на кумовим колима.

На врата, капију, код млдожење метеду корито с водом и у њега ланце и сватови, ко 'оће да уђе унутра, треба да плати да га превезе чун, јер је велика вода, нарастијо Мориш.

Пре него што млада уђе у кућу, јој бацу дете у крило, а она му веже кошуљу, а ако се иде с колима, веже кошуљу и оном ко је скине. Кад стигне млада код младожење, се простире платно и се пева:

Простирај платно, Јовина мајко...

Млада ће ући по платну у младожењину кућу. Кад млада уђе у собу, тај што је скинуо с кола – род – је лупи о пећ, да буде мирна ко пећ. Сад се седне з' астал. У прочеље седи нова млада, младожења, кум и сви кумовски, девер и стари сват. Кад сви поседаду, даду новој млади два 'леба потпазу' и две свеће у руке и она то мете пред кума. Онда почне да се служи ракија и вечера – око осам сати.

(Пред вече дебела кума и стросватица иду кући. Онда се иде по куму и старосватицу с тамбурашима и се донесе њин краваљ. Кума - суву питу с орасима, а старосватица

– ситно тесто).

После вечере кум најави да почиње игра с новом младом и он купи новац што се плати да би се играло; ко игра с новом младом, плати куму. Кумовски момак иде кроз сватове после вечере и каже:

Ти си највише појо, мораиш да платиш

И тај коме је то казо, плати куму. За време весеља, украду нову младу, а девер плати да је врату.

У дванајст сати се пева:

Устај, куме, поноћ ова

Не милује венце,

Укради се од сватова

Да сведеш младенце.

Онда кум устане и оде с младенцима у другу собу. Тамо разбрадиду нову младу и јој вежу конђу. Јетрова скине венац и веже мараму, чешаљ, вежеду јој косу. То је поклонила свекрова. Млада седи на столици док јој се то ушије.

Краваљ почиње зајтре, око четир сата, придзору. Свирац приказује краваљ. (Пре је бијо свирац у гајде и тамбураши). Даје се по једна марама, кецеља, шоља, чаша, флаша, гурабије, лецедерски колачи... Кум да први: огледало, папуче, целу кокошку печену и се метне златно оре у кључ. После даје кума: суву питу с орасима. Следи стари сват, девер, родбина. Сви донесу по нешто: одоздоле тањир с тестом, колачом, а одозгоре - 'аљина, марама, кецеља... Сваком нађу шалу што му припада, да неког насмеједу, да неког нашалиду.

Кад се како удеси, око 6 – 7 сати, фруштукују и – крене свадба. Служи се печено месо и пије се кувана ракија.

Сад се прати кум. Кад се крену, код младожење на

врата се пали ватра и се прискаче. Код кума кући се издере јастук и се пуну сватови перја. Кад се стигне код кума, опет се пије кувана ракија.

Врати се кући и – куд који.

Прву суботу после свадбе се иде код кума да се перу ноге. Свака мати припреми девојки посебан пешкир с чипком и с везом, да брише нова млада куму ноге. Прву недељу после свадбе младенци нису ишли у бирц . Годину дана после свадбе се не дели, се не даје за душу умрлима.

Бивало је, међутим, да се свадба не растури у понедељак ујутру, него се тек мало одморе, па у понедељак наставе гозбу и весеље. Тад дођу и од младине стране сватови, такозвани погачари, јер су некада доносили по погачу, а сада – друге дарове. Свадба се онда завршава тек уторак.

(Из монографије о Сенпетру у књизи
Из села у село)

www.dbsr.ro

ОБРАД ЛАЗАРОВ**(Велики Сенпетар, 1921 – Темишвар, 2020)**

Није био човек од... пера посебне врсте. Од образовања имао је само завршену гимназију. Радио је низ година као активиста на друштвено-политичком пољу, највише у Новој Молдави. У редакцију темишварског гласила „Правда“ (које је, 1969, године преименовано у „Банатске новине“) дошао је средином шездесетих година и ту остао до одласка у мировину, почетком осамдесетих. Није – писаном речју – много одмакао од сивила. Упркос тематици коју је (по редакцијском задужењу) обрађивао, његови су написи настојали да одају извесну равнотежу,

да – колико толико – покушају да буду слика онога што је... време изискивало и онога што се налазио на терену. Треба, свакако, напоменути и то да је у свом родном Сенпетру био један од врских фудбалера, чак и голгетер, реномираног тима „Делија“, који је „жарио и палио“ по теренима оближњих насеља и не само.

У СТОЧАРСКОМ СЕКТОРУ ППК У ЧЕНЕЈУ У ПРВОМ ПЛАНУ – ПРОИЗВОДНИ ПРОБЛЕМИ

Међу главне производне гране пољопривредне кооперативе у Ченеју убраја се и сточарство. Тренутно овај сектор има око 900 [грла] рогате стоке и преко 3.000 комада свиња, укључујући ту прасиће и крмаче за приплод. Како смо сазнали од председника јединице друга Живе Илина, ченејски кооператори су за ову годину планирали да уновчавањем сточарске производње остваре 5.570.000 леја, другим речима – перко 45 одсто целокупног новчаног прихода за 1971. годину. То је мобилизаторски подухват и, као такав, наметнуо је још на самом почетку године да се о планским задацима води рачуна и да се читава производна делатност усмери у том правцу.

У овој тако значајној производној грани већ више година на исхрани и нези стоке раде више од 90 кооператора, који су досад стекли у том послу богато искуство...

На овогодишњим... скуповима у више наврата било је речи о начину како су испуњени месечни и тромесечни

плански задаци, како се врши исхрана и нега стоке, како се одржава чистоћа и поштује радна дисциплина. Оно што је најбитније, јесте то што се увек проналазила главна карика покретања свих снага у правцу испуњења производних задатака.

Као резултат досадашњег уложеног рада, у благајну кооперативе унета је свота од 2.600.000 леја. Плански показатељи испуњени су за прво полутође код говеђег, овчијег и живинског мяса и крављег млека. Није остварен показатељ код свињског мяса, иако је до сада јединица испоручила 64 тоне. На скупу ће се овог месеца анализирати производни резултати за прво полутође и ставиће се акценат на неиспуњење планских задатака...

На крају, да кажемо и то да је сада активност усмерена на подржавање акције обезбеђења потребног крмива и балирање сламе. До сада је укамарисано око 50 вагона сена и скупљена јечмена слама са 100 хектара.

(Преузето из једног броја „Банатских новина“
из 1971. године)

www.dbsr.ro

БОШКО ЛАЦИЋ**(Велики Сенпетар, 1915 - Београд, 1967)**

Након основне школе у родном месту и гимназије у Кикинди, Бошко Лацић завршава Учитељску школу у Неготину. Буде, потом, учитељ у Мачевићу и Великом Сенпетру. „Био је добар спортиста, гимнастичар, фудбалер-голман и навални играч и изнад свега изврстан рецитатор“ (1). Вирови Другог светског рата одвели су и њега у друге неке воде, па га буде у заточеништву, па на фронту и – потом – у дезертерству, а 1944. године налазимо га међу југословенским партизанима. По окончању рата враћа се у Румунију, али бива ухапшен и осуђен, па пуштен. Активан је у оквиру Савеза словенских културно-демократских удружења у Румунији. Године 1947. постаје учитељ у југословенској колонији у Букурешту, а две године касније ухапшен и заточен као... Титовац. Пуштен је из затвора 1955. Одмах прелази у Југославију (2). Није нам познато да ли је као ђак Бошко Лацић нешто и писао, али јасно је да је, ступањем на дужност учитеља, осетио потребу да, осим рада у школи, и писаном речју буде - како се онда сматрало – на ползу људи. Најпре се јавио у „Темишварском веснику“ 1939. године причом „Успомене“, у којој имамо евокацију

једне трагичне епизоде повлачења српске војске преко Албаније. Годину дана касније, највероватније инспирисан свакодневицом у време учитељевања у Мачевићу, Бошко Лацић у два узастопна броја истог гласила објављује прозни напис „Приче Дунава“. И само још један напис имамо из његова пера. То је прича „Божихна радост“, коју објављује на почетку 1941. године. А то је сладуњава „скаска“ о једном малом сиричету и његовом деди. А касније? Касније – „видели“ смо шта се догодило. Иначе, „по оном што је од Бошка Лацића у књижевности остало, он није био маштовит писац, него је препричавао туђа казивања, али то је умео. Имао је дара“ (3).

Напомене:

(1) Драгомир Батањац, *Српски Свети Петар*, Библиотека „Хронике села“ Београд, 1997, стр. 168.

(2) Сажето према Стеван Бугарски, *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918 – 1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 473 - 475. Биографске податке је аутор написао према некрологу објављеном у листу „Просветни преглед“, бр. 28-29, 1967.

(3) Стеван Бугарски, *Наведено дело*, стр. 475. О Бошку Лацићу види и у лексикону Иве Мунћана *Scritori sârbi din România*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 99.

УСПОМЕНЕ

Крупне су пахуљице снега све ређе падале, док је студени ветар оштрије и јаче дувао. Мраз је све јаче стезао!

Одступало се преко албанских гудура да би се што пре стигло на спасоносни Јадран.

Згурени у својим поцепаним шињелима, изнемогли од глади и зиме, лагано су корачали кроз дубоки снег, док им је мраз залеђивао крв у жилама, а ветар, расипајући сухи снег, затрпавао сваки траг.

Полако се спуштала ноћ... Ветар је бесно урлао преко албанских гудура праћен завијањем гладних вукова.

Група од десетак српских војника, нашавши мало заклона од ветра између две стене, спусти се да ту проведе ноћ. Марљиво разбацаше снег, повадише неколико парчади дрва из својих поцепаних торби, а стари је Раша за час кременом запалио ватру око које се окупише војници да откраве своје замрзле паћеничке жиле.

Све је тихо и весело! Нико ни гласа да пусти! Сваки је мислима лутао по пепелу запуштене отаџбине и по њој тражио своје.

– Еј! Децо!... Прекине гробну тишину стари Раша. – Ето! зацрнеше нам и они дани који су нам најсветлији у животу били! Ето баш данас! Бадњи дан! Као да гледам... Окупила се чељад, унела слама, поседало за трпезу, а селом се захоре умилна божићна песма: „Рождество Твоје“! А гле сада!... „Сада је црна Бадња ноћ“! – одговара неко. Црна! Јоште како црна! – рече тужно Раша.

Ветар је и даље пиштао и играо [се] сухим снегом, док је ватра полако тињала.

– Е – баш не могу више од глади, сваки ми је мишић ослабио, а глава боли да пукне. Када се сетим још на свог малог Богдана и помислим „како ће он јадник дочекати сутрашњи благ дан коме се је стално највише радовао, а мене још на две-три недеље пред Божић питао: Је ли, бабо... А шта ће мени донети Божић-Бата?“

Тада бих му ја много обећавао само ако је добар и послушан, а сада?! Сумњам да ће и хлеба сиротан имати, а све ми је страх да га није проклети душманин отпратио на онај свет.

Момчило заћута, а крупне му сузе минуше низ образе.

– Код свих је тако, Момчило брате – рече му стари Раша. Све нас прати иста беда и невоља... Још су бедни војници хтели сами себе тешити, али је сан био јачи...

Ближи се поноћ... Ватра се полако гасила, а око угарака леже српски мученици дубоким сном...

Ветар је престао дувати, а бледи је месец шетао између трептавих звезда просипајући своје бледе зраке по пустом сребрном мору.

Момчило се трже! Студен га је пробудила. Устане, стресе се неколико пута и за себе проговори: „Скоро је три сата“. Погледа још једном своје другове како спавају и упути се Раши. Раша лежаше лицем окренут земљи, једну је руку ставио под главу, а у стиснутој песници држаше последње писмо што га је од својих добио.

Момчило га нежно гурне ногом и викне: „Христос се роди, Рашо брате!“ Сви поскакаше и свако туробно процедише: „Ва истину се роди!“

Сви. Само је Раша још на земљи лежао и ћутао. Момчило се саже, продрма га рукама и понови: „Христос се роди!“...

Глава се Рашина само скотрља са руке из које испаде писмо.

– Рашо! Рашо! - повика Момчило, али све у залуд.
Раша је био мртав.

– И он се опрости мука! - рекоше остали скинувши
капе и тихо запојаше: „Рождество Твоје!“...

(Преузето из „Темишварског весника“
број 442. од 11. јануара 1939)

www.dbsr.ro

ДРАГУТИН ЛАЦИЋ

(Велики Сепетар, 1920 – Погинуо на Источном фронту, 1943)

Према уопште веома штурим подацима, једино што се о њему зна, то је да је завршио основну школу у родном месту, а – како се оновремено говорило – учио је школу и у суседном Перјамошу (четири разреда). Према ономе што схватамо из песме коју ниже објављујемо, реч је о младићу војнику, доспелом нежељено, дабоме, у рат, где ти мач смрти виси над главом. Иако ништа више о њему не казује, Драгомир Батањац у својој монографији објављеној у Београду 1997. године репродукује последње писмо Драгутина Лацића упућено из Трговишта октобра месеца 1942. године, у ком су и његове стиховане мисли. Да вео заборав не покрије заувек постојање овог литерарног покушаја, да се има знати и памтити – и ми то... мање или више белетристичко исказивање мисли и осећања, и овде преносимо.

ПИСМО

Живот људски ко сан пролази
И у живот свашта нам долази
Јер судбина није нам једнака
Неком добра а неком опака.
Има многи што целог свог века
Својим болу не налазе лека
Неки блага свих земаљских иму
У богатству и у срећи пливу

Ал највеће је благо на свету
Кад си жив и у свом вилајету
Сваки човек тог блага не позна
Док судбина не отисну грозна
Многи теже ка далеком свету
Као птица у високом лету
Тако и ја док сам кући био
За даљином стално сам жудио
Свет упознат жеља ми је била
Као птица кад добије крила
Несрећом ми се испунила жеља
Несрећа раста родитеља
Рат кад у највиши степен достиже
И зла судба иста тада беше
Далеко ме тад од куће однесе
Док трајаше вежба нас регрута
Ја бејаш кући неколико пута
Кад вежба ова наша прође
Најтеже нам време онда дође
Рат је сада у највећем јеку
Сви се људи међу собом секу
Дошло време да и ми идемо
И од дома да се вечно растанемо
Не знам дал ће Бог мени помоћи
Дал ћу опет ја свом дому доћи
Дал ћу у њем ја још живет
Дал ћу када у мом селу лепом
Доживети да идем на прело
Сваког часа око главе моје
Смртну песму кугле ће да поје
Ове песме нису за нас младе

Што за живот бесмо пуни наде
Ми сањамо о лепом животу
Ми сањамо земаљску доброту
Ал судбина није тако хтела
Она нам је све снове отела
Место лепог и слатког живота
Достиже нас сва ратна грозота
Место лепих снова будућности
У туђини остаће нам кости
Ал једино остаје нам нада
Бог једини целим светом влада
И његове велике су моћи
Ја се надам да ће и мени помоћи
Да тешкоће ове преживим
Да се вратим завичају милим
И у њему живот да наставим
И од њега да се никад не раставим
И на крају једна ми је жеља
Опростити се од својих пријатеља
Зато сада свима збогом велим
Свима среће ја од Бога желим
Да Бог даде да ми доживимо
И још једном да се сви видимо.

(Из монографије Д. Батањца, Београд, 1997)

М

ЉУБОМИР МИЛИН

(Велики Сенптар, 1922 – Београд, 1997)

Након завршетка основне школе у родном месту, одлази у Велики Бечкерек (Зрењанин) где завршава гимназију. Исто ту, буде годину дана заточен у концентрационом логору у току Другог светског рата. У поратним годинама бави се новинарством. На-лазимо га (под правим именом или псеудонимом) било у својству уредника, било као сарадника, на ступци-ма „Борбе“, „Слободне Војводине“, „Дневника“, „Вечерњих новости“, „Политике“ или „Политике експрес“. И многих других публикација. Ако бисмо хтели да „одредимо“ његово основно занимање, рекли бисмо да је то књижевник. Објавио романе: *Анђели се играју* (Нови Сад, 1956), *Карлични брилијанти* (Београд, 1967) и *Орлић* (Београд, 1985), збирке прозе *Бели терор* (заједно са А. Фиром, Нови Сад, 1959) и *Каубој умире исправно*

(Београд, 1964), монографију *Жарко Зрењанин* (коаутор А Милићевић, Београд, 1965) и збирку песама *Азбука ума* (Лозница, 1987). Колико је нама познато – имао је и једну монографију о свом родном месту. Немамо података да ли је тај текст успео да објави или не (1).

Напомена:

(1) Р. Đoković, Milin Ljubomir у *Leksikon pisaca Jugoslavije*, том IV, Matica srpska, Novi Sad, 1997, стр.432, Стеван Бугарски Милин Љубомир у *Enciclopedia Banatului. Literatură*, Издавачка кућа David Press Print, Темишвар, 2015, стр. 496 и Стеван Бугарски и Живко Млилин у *Лексикон Срба књижевника са данашње територије Румуније 1705 – 2015*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2016 стр. 106 – 107.

АЗБУКА

Азбука ума

косци слажу речи у сноплѐ
стрелци гађају речи немилице
праље кроз своје прсте проперу речи
ковачи кују речи да гвоздени обруч не прсне
коњаници галопом распу речи на све стране

Мудрац ћутећи

стрпљиво
слаже речи у торбак

БЛАГОСЛОВ

Обновивши неплодну земљу
 посејао јеси семе
 и стоструко пожњео јеси српско класје
Плодород делатељу
Данас обилно родило
 оне што сеју
 благословите

КОРЕНИ

Прасловенске речи на српској трпези
 пшеница раж мрква хрен мак
 јабука крушка вишња шљива

Прасловенске речи у српском пољу
 плуг рало коса срп
 мотика лопата виле жрвањ

Од злата речи посуте сребрним прахом
 знају да ору сеју плевје жању
 знају да косе беру ткају кроје

да откају ћилим од преплета дугих нити
 сунце младо да позлате речи ове
 да заплове и доплове до азбуке ума

(Из антологије *Откривање Срба*,
Крагујевац-Темешвар, 2019)

СТАНОМИР МИРКОВИЋ

(Велики Сенмиклуш, 1936 - Велики Сепетар, 2018)

Делујући као окружни протопрезвитер арадски, протојереј Стеван Рајић је, после договора са свештеницима са тога подручја, дошао на идеју да ће, можда, бити сврсиходно покренути једно гласило. Владика Сава (др Вуковић), епископ шумадијски и администратор Епархије темišварске, благословио је ту иницијативу. И би то „Бездински весник“, гласило које је – мање-више редовно – излазило од 1991. до 1997.

године. Међу његовим сарадницима био је и прота Станомир Мирковић, парох у Великом Сепетру. Но, истини на вољу, написи у овом арадском гласилу нису једини из пера прота Станомира Мирковића. Као нековрсни настављач „Билтена Српског православног викаријата“, године 1990. почиње да излази „Гласник. Црквени часопис“. Разуме се, да поред бројних сарадника, на страницама „Гласника“ „имамо“ и име Станомира Мирковића. Није овде место да наведемо све његове написе, али треба истаћи оне објављене под рубриком „Из свештеничке праксе“ – „О

светим тајнама уопште“ или „Света тајна крштења“. Иначе, прота Станомир Мирковић је основно образовање стекао у родном месту, испите за прве три године положио при Комисији за дошколовање свештеничког подмлатка, а потом завршио Православну богословију при манастиру Бездину. Служио је на парохијама у Краљевцу, Печки и Надлаку, Немету и Великом Сенпетру.

СВЕТА ТАЈНА КРШТЕЊА (Одломци)

Ступање у црквену заједницу не зависи ни од порекла, ни од народности, ни од каквих географских или етнографских одлика, а није ограничено ни сталежом, ни полом, ни узрастом. Чланом Цркве може постати, дакле, свако људско биће које усвоји Христово Учење и крсти се по прописима вере и Цркве (Мт. 28, 19-20; Мк. 16; Јн. 3,3 – 5)...

Нека врста крштења, свечано прање водом, било је у употреби већ код Јудеја. Исто тако је и Претеча Исусов, Свети Јован, крстио, у знак покајања. Но ове врсте крштења беху само знаци и нису могле да изврше и дају реално праштање грехова; зато Свети Јован сведочи: „Ја вас, истина, крштавам водом за покајање, а Онај што иде за мном, јачи је од мене, коме нисам достојан обуће понети; тај ће вас крстити Духом Светим и Огњем (Мт. 3, 11).

Стварно измирење човека са Богом извршило се тек смрћу Исуса Христа, а заслуге искупљења дају се човеку

крштењем установљеним од Исуса Христа речима: „Идите дакле и научите све народе крстећи се у име Оца и Сина и Светога Духа“ (Јн).

Крштење је дакле тајна у којој се грешник поучен у вери Христовој три пута погружава у воду уз изговарање формуле крштења и чисти се тиме благодаћу Божијом од свакога греха и постаје нови човек оправдан и освећен. Ова тајна новог рођења водом и Духом (Јн. 3,5) је обично средство којим човек стиче опроштај од прародитељског греха и свију других грехова учињених пре крштења и којим човек постаје члан Цркве Христове и наследник Царства Небеског (Јн. 3,5).

ВИДЉИВА СТРАНА КРШТЕЊА. Овде разликујемо: 1. материју тајне; 2. речи које се изговарају код њезина вршења; 3. саму радњу код вршења тајне.

Материја Свете Тајне крштења је одувек била и треба да буде обична вода. „Учење дванаест апостола“ овако каже о води крштења: „Крштавајте у текућој води, ако немаш текуће, крсти и другом водом, ако не можеш у хладној, крсти у врућој, ако немаш доста ни једне ни друге за погружавање, ти узми три пута воду на главу у име Оца, Сина и Светога Духа“. Јер, као што се водом опере одело и тело од материјалне нечистоте, исто се тако и душа човечија крштењем чисти од нечистоте прародитељског греха...

ВРШИЛАЦ КРШТЕЊА. Извршилац ове тајне по правилу може бити епископ или презвитер (Ап. 46-50); право крштења не припада обично и редовно ђаконима, но ипак, у одсуству епископа и презвитера, у случају потребе и невоље дозвољава се и ђакону да крсти, на пример ако дете стоји да умре а није крштено. У случају

крајње потребе, кад прети опасност смрти, крштење може извршити и свако друго лице, па чак и лице женског рода, ако је православне вере, па, штавише, и родитељи детета. Ако остане живо лице које је овако у нужди крштено, над њим се доцније крштење по прописима и по црквеном правилу обавља...

Крштење се мора извршити у цркви, а само изузетно у кући (Трул. 59, пр. 83 из Књ. о души). Једном правилно извршено крштење не може се више никада поновити над истим лицем, а свешетник који би то учинио лишава се чина (Ап. 47). При крштењу мора бити присутан сведок или кум који ће гарантовати: за веру и морални живот и будуће васпитање новог члана Цркве. Он мора бити вере православне и у најмању руку мора знати Символ вере. Кумовати не могу лица која нису навршила године бар црквеног пунолетства (15 или 13); у случају крајње нужде, крштење може бити извршено и без кума.

Свештеник не може бити кум ономе кога крштава... Да се не усуди кум пружити своје руке да крсти дете, само га прима из руку свештеника који врши крштење.

Број кумова није одређен законом; сматрамо да сваки кандидат крштења има једног кума, Црква не одобрава више кумова, да се не врши духовно сродство...

(Из црквеног часописа „Гласник“)

www.dbsr.ro

СВЕТЛАНА НИКИЋ**(Арад, 1966)**

Пореклом из Великог Сенпетра, завршава основну школу (на немачком језику) у Темишвару, те – у истом граду – Филолошко-историјску гимназију (Одсек на српском наставном језику), а затим и Политехнички институт „Трајан Вуја“. Потом, редећи као новинар за редакцију на румунском језику Новосадског студија Радиотелевизије Србије, стиже у Америку. Ту дипломира као инжењер информатике

и менаџмента на Универзитету Вашингтон у Сент Луису, магистрира педагошке науке на Универзитету Мисури у Сент Луису и докторира на истој високошколској установи.

Специјализирала је математику, бизнис, рад са посебно надареном децом, читање и руковођење школом. Ради као школски надзорник у Сен Луису (држава Мисури). „Уводимо“ је и у ове старнице јер, осим – наравно – магистраског рада и докторске дисертације – она је маја 2021 објавила и једну стручну књигу (1). Иначе, Светлана (рођена Тошић) је, највероватније, почела да записује прве утиске о околини као ђак опште школе. Затим се, као гимназијалка јављала на страницама „Банатских новина“ саставима и прозним записима у којима је до изражаја долазила изузетна осећајност, али и умеће да привуче пажњу читалаца свежином и дубином мисли присутних у њеним радовима. Два њена прозна штива учључио је у антологију *Најава* Стеван Бугарски (Издавачка кућа „Критерион“, Букурешт, 1984), а заступљена је и једним текстом у избору из књижевности на српскохрватском језику у СР Румунији Војиславе Стојановић *Трајање* (Ваљево, 1986).

Напомена:

(1) Подаци према интервјуу Горана Гоге Пантина објављеном у „Нашој речи“ број 1642. 07. маја 2021.

ОПОМЕНА

Иако сам се прибојавала оне црне печурке, све је било добро док се није појавила преда мном.

Било је то оног јутра кад је сунце, као обично, извирило из неба, када су цвеће и трава, па чак и она стена, уживали у јутарњој роси.

Знам да је и цвеће било привлачно, али они пупољци значили су за мене нешто више, јер су стајали приљубљени уза стабло као дете уз мајку и жудили за благословом сунца.

Владала је тишина и мир. Чуо се само понеки цвркул птица, које нису имале пречег посла или лелујање неког листа који је тражио угоднији положај.

А сада тишину и мир прекиде неки тупи звук, појави се она црна печурка, које сам се одавно прибојавала.

– Хајде, устани! Касно је! – чула сам спасоносни глас.

Уздахнула сам с олакшањем.

Није ми било жао стене која је пуцала, нити цвећа које је клонуло, нити траве која је венула...

Него оних пупољака који нису угледали сунце.

БАКИНА ЛИВАДА

Пролећно јутро било је обасјано сунчевим зрацима који су најављивали рађање једног лепог топлог дана.

Отишла сам, заједно са неколико пријатељица, на бакину ливаду, која је бајно изгледала.

Трешња нам је нарочито привукла пажњу, јер је личила на гомилу кокица просутих по гранама које се нису виделе. Ту, око нас, немирно и весело су летеле ласте, тражећи храну.

Чуо се њихов раздраган цвркулт. Из траве испод воћака која се простирала попут зеленог тепиха, провиривале су плаве латице мирисних љубичица.

Одједном смо све заћутале, послушкујући необичан шум. Пошле смо у правцу одакле је допирао. Сунце је смелије засијало, као да је желело да нас охрабри. Ветрић је пиркао њишући младо лишће с воћака.

Моја пријатељица Дана, која је по природи веома радознала, прва се приближила жбуну украј ливаде. Радосно је узвикнула:

– Срна! Срна!

Збиља, украј бакине ливаде, у жбуну, лежала је млада срна, свакако посустала и заостала иза крда. Благим, нежним очима пуним страха гледала нас је, немоћна да хитрим скоком побегне. Ми смо је нахранили и оставили да се одмори. Убрзо је, сигурно, серћна одскакутала.

Од тада сам неколико пута долазила на бакину ливаду са потајном жељом да опет видим срну. Али ње више није било.

Велике радости су снажне и непоновљиве.

(Из антологије *Најава*)

ДБСР

www.dbsr.ro

ЈОВАН ПАЛИНКАШ (Велики Сенпетар, 1927)

Рођен је у породици вредних домаћина. Од школовања има само оно основно. Према адету времена, уз оца је почео да ради и постао добар паор. На жалост, доживео је и злу судбину Браганске Голготе. По повратку у родно село, приступа Српском певачком друштву чији је и сада члан. Оно што га карси јесте чињеница да важи као жива енциклопедија српског

живља (и живљења) у месту. Да се има знати и памтити, он бележи шта се то догађа у селу, а поготово податке о одласку Срба из Сенпетра. Те његове белешке могли бисмо сматрати својеврсним летописом, а то је и аргуменат што га „уводимо“ међу списатеље. Добитник је Видовднске повеље Савеза Срба у Румунији и Никољданске повеље Српске црквене општине из Сенпетра.

ПРИСЕЋАЊА

Као и сва деца, ишли смо у школу. Било нас је десетак у разреду. Учитељи су били Предраг Бугарин и његова жена Микица, а касније су дошли учитељи из Југославије...

На попису из 1930. године било је близо три хиљаде Срба у Великом Сенпетру. Тада је место било подељено на два дела – немачки и српски. Нисмо се мешали, али смо живели у хармонији. Штавише, многе корисне ствари, нарочито из пољопривреде, научили смо од Шваба. Данас, међутим, стигли смо да нас има нешто више од 350 душа и то су углавном старији људи, јер млади су се спремили одавно да напусте место...

Забележио сам у последње време одлазак десетак Сенпетараца у Америку. Први је отишао 1981. године. Бележио сам и одлазак наших у Немачку и у друге земље. Размишљам и данас када легнем колико је некада било српских домова, а било их је преко 700. Сада има у месту око 350 душа, односно 211 домова, од којих у 61 живи по једна особа. Све је већи број празних кућа у којима нема никог. Ево смо сада, поледњих недеља, троје су умрли, а није се родио нико још од нове године. Кад седнеш на сокак, ретко да чујеш „добар дан“...

А за Бараган... Нико није знао ко је требало, а ко није требало да иде. А заправо, нико није требало да иде. Био сам бачен у Ђурђењ, једну пустару, где ничега није било. Само се чуо хор комараца. Саградили смо куће, тачније, подигли смо једно ново насеље, као и Ђуприју преко Дунава.

Вукли смо тоне и тоне камена и дрва из шуме. Укупно је било изграђено 11 насеља, а свако је имало своју управу, која се различито понашала од села до села. Било нас је свих националности: Срба, Мађара, Немаца, Цинцара, а сви смо живели у слози и јединству, иако нисмо имали ни пијаће воде. Није било времена за мржњу. Пили смо воду из Дунава, а када се он заледио, заједно смо топили снег да бисмо добили воду, За храну смо се сналазили. А било је ту и смеха, и радости, одржавале су се свадбе, и деца су се многа родила у Барагану...

Од малена сам научио да верујем, ишао сам још као дете у цркву. Након доласка из Барагана, посветио сам се у потпуности цркви. Више пута мислим и ја да ли је све то могуће: виша сила, постојање светаца, али сам уверен ипак у постојање једне Божије воље. Погледајте само кретање облака на небу, ко је само направио да се то тако дешава, ко тиме руководи? Па сигурно да је у питању једна сила невидљива, која се не види голим оком...

(Казивања Николи Лакићу у интервјуу објављеном у „Нашој речи“ број 1627 од 28. маја 2021)

www.dbsr.ro

ДИЈАНА ПОП (Велики Сепетар, 1975)

Није литерарни стваралац. Али се је извесно време ... дружила с писаном речи тако што је била скоро стално присуство, као дописник и сарадник, на страницама српског темишварског гласила „Наша реч“. Она је, деведестих година (прошлого века) и у првој деценији 21. stoleћа, била један од активних чланова месне организације Савеза Срба у Румунији из Великог Сепетра, те се је и на ступцима поменутог гласила то „видело“. Конкретно, објављивала је маштовите напise, „доносила“ вести, осврте и забелешке о делању Сепетараца, поготово на пољу културе, али и вести и осврте у вези музичких догађања у Србији. Иначе, она је основну школу завршила у родном месту, Српску мешовиту гимназију „Доситеј Обрадовић“ у Темишвару и високошколске студије (Факултет економских наука) у истом граду. Такође у Темишвару је и магистрирала. Домен: финансије. Специјализовала се за интерну ревизију јавних институција. Тренутно је

приватни предузетник, а бави се, такође, и... менаџерством естрадних уметника. Њеним су залагањем, задњих година бројни познати, признати и омиљени српски естрадни уметници своје концерте приредили у многим нашим насељима и наступили на многим фестивалима, забавама и весељима у нашим крајевима.

ПРЕДСТАВЉАЊЕ КАСЕТЕ „НИ НА НЕБУ, НИ НА ЗЕМЉИ“

Ово лето је за југословенску културу било лето филма, филмских фестивала, као и добре филмске музике. Напоменимо само традиционалне фестивале у Херцег Новом, Нишу, Новом Саду... Међу филмовима награђеним и оцењеним највећом оценом истиче се филм „Ни на небу, ни на земљи“ редитеља Мише Радивојевића. Једна од добијених награда овог филма јесте и награда за музику, коју је написао Момчило Бајагић Бајага. Он је за ово остварење добио награду за најбољег композитора, једну од ретких награда која је стварно по мери овог дивног музичара и бисера домаће рок-музике.

По жељи главних и одговорних људи ПГП РТС-а, Бајага се вратио овој дискографској кући и овог лета изашла је касета и компакт-диск са оригиналном музиком из филма – и све то под називом „Ни на небу, ни на земљи“. И овај нови Бајагин пројекат, као и сви претходни, изазвао је велико интересовање и пажњу у мас-медијима. На топ-листама најпознатијих издања домаће поп-музике Бајага

заузима прво место, што доказује да нове песме одлично пролазе код публике и да Бајага, иако је ову касету „издао“ без Инструктора, нема разлога да паничи. Успех је очигледан.

Тешко је описати сам пројекат, јер понестају праве речи за нешто што знамо да је одлично направљено. „Насловна песма“ назив је инструментала којим започиње и завршава се касета. Романтика и музичка поетичност дубоко изражене у овој инструменталној мелодији воде слушаоца у земљу маштања и сањарења. На крилима маште остаје - музички – и песма са именом филма „Ни на небу, ни на земљи“, у својој првој верзији. Лепршави женски гласови стварају сличну атмосферу као у претходној песми, док је у стиховима, са персонификацијама и упоређењима, на фини начин изражена филозофија времена у којем се налазимо, филозофија зрелог човека.

Та се филозофија наставља песмом “Моји другови”. Једино онај који нема у себи ни кап сензибилности и осећајности може да остане равнодушан док слуша ову нумеру. Одличан текст, на мајсторски начин одсвирана акустична гитара, као и тамбураши који учествују у овој нумери дају јој оно савршенство, које дефинитивно уводи ову песму у ризницу ремек-дела југословенске рок-музике, а коју је Бајага већ толико пута обогатио својим ранијим успесима.

Оно што следи јесте један инструментал под називом „Београд ‘93”. Кратка песма, али маестрално урађена, у којој се кроз музику могу препознати страх, стрепња и цела она безнадежна ситуација која је те године владала лепим Београдом. Након овог инструментала, наилазимо на верзију број 2 песме „Ни на небу, ни на земљи“, која

је такође инструментал, али прошаран тек понекад анђеоским јављањем женских вокала. И коначно, оно што закључује прву страну касете, то је друга верзија песме „Моји другови“. И у овој верзији ова изванредна нумера има своју чар: уместо разиграности и весеља, Бајага нам нуди тугу и сету, сету за изгубљеним друговима и, можемо слободно рећи, за лепим, прохујлим годинама.

На другој страни касете налазе се хит-песме са ранијих албума, као што су „112 из Београда“, „Двадесети век“, „Берлин“, „Горе – доле“, „Град“ и, на самом крају, као и на почетку, опојне ноте из мелодије „Насловна песма“.

Бајага је на овој касети и композитор, и текстописац, и музички продуцент и, наравно, сјајан музичар који тако дивно свира акустичну гитару. Клавијатуре свира Саша Локнер, а посебну помоћ пружили су Крли, тамбураши групе „Легенде“, Сава Латиновић и Александра и Кристи Ковач.

Све у свему, пред нама је феноменални пројекат, жестоко набијен романтиком и тугом, сентименталношћу и сетном искреношћу и смиреношћу, успешно остварење које као звезда блиста у Бајагиној музичкој каријери.

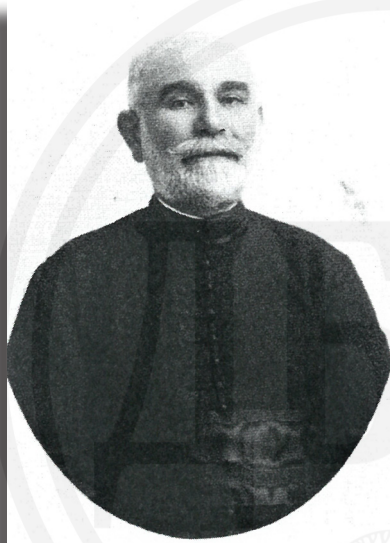
(Из листа „Наша реч“
од 11. новембра 1994)

www.dbsr.ro

ДУШАН ПРЕДИЋ

(Немет, 1879 – Велики Сеппетар, 1959)

Није био један од оних људи од пера за које би се могло рећи да је „заорао неку дубљу бразду“ на пољу српскога лепоречја у нас. Чак, штавише, оно што нам је од њега остало „црно на бело“ (а објављено у епархијском „Гласнику“ 1923. године) јесте извештај који је, по налогу, након Збора свештенства Епархије темишварске 1922. године, написао, а тиче се „врлина и мана парохијана“ у Великом

Сеппетру. Иначе, он је завршио Богословију у Сремским Карловцима и рукоположен је 1905. године. Служио је на парохојама у Фењу, Рудни и Великом Сеппетру. Унапређен је у чин протојереја. Извесно време је обављао дужност протопрезвитера арадског, био је члан Епархијске скупштине и одбора, а одликован правом ношења црвеног појаса (1).

Напомена: (1) Види и Азбучник Српске православне епархије темишварске Саше Јашина (у рукопису) и дело Стевана Бугарског Српска периодика на тлу данашње Румуније, Друштво новинара Војводине и Мало историјско друштво, Нови Сад, 2014.

МИХАЈЛО ПУТНИК (Сенпетар, 1843 – Сенпетар, ?)

По запису који нам је својеручно оставио, настављајући „попис имена“ свештеника у Сенпетру тамо где је стао Паја Н. Јовановић, знамо да је био родом из места, те да је – највероватније по окончању препарандије, „опредељен за личног капелана тасту своме Андрији Петровићу, пароху Арадском, а као такови после две године опредељен је за Администратора Арад-Гајске парохије, у истој је служио 12 година, потом 1881. године, месеца новембра буде у свом рођеном месту Срп. Св. Петру једногласно за систематизованог парохијског спомоћника изабрат“. Дакле, био је и он својеврски летописац.

СВЕШТЕНИЦИ ИЗ 19. И С ПОЧЕТКА 20. ВЕКА

1 Михаил Путник, Сенпетарац, рођен 1843. године, априла 9-ог. Године 1868. опредељен је за личног капелана тасту своме Андрији Петровићу, пароху Арадском, а као такови после две године опредељен је за Администратора Арад-Гајске парохије, у истој је служио 12 година, потом 1881. године, месеца новембра буде у свом рођеном месту Срп. Св. Петру једногласно за систематизованог парохијског спомоћника изабрат.

2 Георгије Татаровић, рођен је 1822. године, у служби је био од 1848. године, прво у Оросламошу, а затим у Сенпетру.

3 Срећко Јовановић, рођен у Српском Св. Петру,

фебруара, ден 2, 1863. године. Избран је за систематизованог парохијског помоћника 1892. године и служио је до марта 1894. године.

4 Иван Алексић, рођен у Араду 1868 године, дошао је 1894, месеца априла, за администратора парохије, а изабрат за систематизованог парохијског помоћника 1896. године, служио је до 1900. године

5 Исидор Николић, рођен у [Темишвару] Фабрици, дошао је за администратора парохије октобра месеца 1900. године и служио је до јуна месеца 1903. године.

6 Милан Николајевић, рођен је у Тиса Сентмиклушу 1882. године 7. априла. Дошао је као администратор парохије 1906. године и служио је до 1908. године, месеца априла.

7 Симеон Попов, рођен у Ченеју, дошао је као администратор парохије фебруара месеца 1909. године и служио је до октобра 1909.. године.

8 Константин Ђурић, рођен у Великом Бечкереку, дошао је као администратор парохије 1910. године, а изабран је за систематизованог парохијског помоћника 1911. године, априла месеца, а служио је до 1914.

(Из монографије Д. Батањца
Српски Свети Петар)

www.dbsr.ro

ДАМАСКИН РАЦКОВ

(Багања, 1888 – Фенлак, 1973)

Јеромонах, списатељ (крштено име Драгомир). Завршио је најпре Грађанску школу у Темишвару, а након тога одлази у манастир Светога Георгија (Шенђурац), где је замонашен. Био је јерођакон у истом манастиру и Темишвару и, пошто је рукоположен, администрирао је, по потреби, парохије у Парцу, Мунари, Фенлаку, Српском Семартону, Соки, Офсеници, Великом Сепетру,

Петровом Селу, Торњи, Станчеву, Краљевцу, Пожежени и Лесковици. По умировљењу повлачи се у Фенлак (1). Као стихотворац јесте више версификатор, аутор пригодних римованих састава уприличених извесним догађајима у животу овдашњих Срба. У том погледу, речит је пример његова песма настала поводом Другог

слета српских певачких друштава који је одржан у Араду 1937. године, којом приликом учесници посећују гробове арадских интернираца у логору 1914-1918 и када, тамо на гробљу, Дамаскин Рацков чита рад насловљен „Арадским мученицима”, који само након три дана објављује и “Темишварски весник”. Међутим, у његовим стиховима јављају се и те како елементи духовне лирике, па било да то бива у виду лирских исповести (као циклус „Риминесценције”), било да стихотворац, опевајући личност Светога Саве, гласом Светога, позива на очување православља не само као вере него и као начина живљења (песма „Свети Сава проговара”).

Напомена: (1) Види Саша Јашин, *Азбучник Српске православне епархије темишварске*, стр. 204 (у рукопису). О Дамаскину Рацкову „имамо“ одношења у лексикону Иве Мунђана *Scriitori sârbi din România*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, те у књизи Стевана Бугарског *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918 – 1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 635.

АРАДСКИМ МУЧЕНИЦИМА

Далеко од груде свете земље ваше
И јунака што с' смрти не плаше,
Почивате овде санак, бесмртници
Родољуби српски, Ви арадски мученици.
Не на бојном пољу Ви нијесте пали,
Већ умресте зато што сте с' Срби звали,
Не умресте ви у старшној бици,
Родољуби српски, Арадски мученици.

Ви умресте грозно у оков'ма тешким
Подносећи муке стрпљењем витешким,
Задивећ' душмана у обесној крици,
Родољуби српски, Ви арадски мученици.
Измучени глађу, жеђу, голи, боси,
Бачени сте смрти да Вас све покоси.
Тако су вас уморили Срба противници,
Родољуби српски, о, арадски мученици.

Ви умресте овде, где је некад давно,
Србин неустрашив исто умро славно,
Што је душманину смео рећи: Што си стао?
Стежи, жежи, сеци! Што си малаксао?
То је био јунак, наш српски љубимац,
То је реко овде: Пера Сегединац.
О, арадски мученици, ту вам леже кости,
Па нека Вас Господ, све од реда прости.

Почивајте мирно јер све муке ваше
И остале измучене браће наше
Што су крвцу врелу за свој род пролили
Краљевину славну крвљу су створили.
Краљевину славну, ко што некад бија,
Створена је, знајте: Југославија.
О, арадски мученици, одмарајте кости
И нека Вас Господ све од реда прости.

Почивајте мирно у земљи братинској,
По јунаштву и величини Србу блиској,
Почивајте мирно, гробови Вам нису пусти
Молитва се топла диже с' наших усти,
Тихога Вам мира Србин вазда проси
И гробове ваше сузицама роси
О, арадски мученици, одмарајте кости
И нека Вас Господ све од реда прости.

Нека Вама Господ венац славе даде,
Што животе ваше жртвовасте младе,
Јер мучење ваше достојно је венца,
Мучење нам збори: Срб, Хрват, Словенца,
Да три срца сада као једно бију,
Да три срца братска чувају Југославију.
Мирно зато, одмарајте кости,
О, арадски мученици, и нека вас Господ прости!

(Преузето из „Темишварског весника“
број 270 од 19. маја 1937)

СВЕТИ САВА ПРОГОВАРА

Децо моја, велика и мала,
Вас је српска мајка неговала,
Соколила некадашњим слављем,
Задојила светим православљем.
Децо моја с' разних српских страна,
Да вас сетим мојих земних дана,
Да вас сетим те да размислите
Да ли тако ви данас чините.

Ја се растах с' краљевском палатом,
Са пурпуром и жеженим златом
С' родитељским пуним сјаја двором
И с' Атонском сјединих се Гором
Молећ' тамо свевишњега Бога
За напредак милог рода мога.

Али данас тако се не ради,
Сваки гледа само да се слади
И не бира на која ће врата –
Само грешног да накупи злата!

Ја оставих кућу власти пуну,
Сјајан престо, жезао и круну,
А данас би, сваки преко реда,
Не да слуша, већ да заповеда!

Ја измирих браћу завађену
За спас земље и за срећу њену.
А данашњи нараштај, шта ради? –
Један другом очи да извади!

Незнабошце, старе „богумиле“,
Ја учиних опет Богу миле,
Приведох их светлости нам правој,

Светој нашој цркви православној.
А сада су, по крајеви разни,
Православни храмови нам празни.
Где свест негда цареваше верска,
Сад се шири јерес назаренска!
Ја подигох на све стране школе,
А да л' данас сваки школу воле?
Многи отац само на том ради
Да из школе чедо му извади –
А тако се мора да настрада
У времену просветнога рада.
Свако од вас воли своје дете,
А нећете да ме разумете –
Даље тако ако се узради,
Угинуће који рукосади!
Децо моја, велика и мала,
Вас је српска мајка неговала.
Соколила некадашњим слављем,
Задојила светим православљем,
Тргните се, јер не буде л' тога,
Сагореће свест народа мога
Као моје мошти на Врачару
И потавнит' повесницу стару!
Тргните се, децо моја мила,
Раширите ваших старих крила
Да вас носе до правога циља –
У то име, ја вас благосиљам!

(Преузето из „Темишварског весника“
број 549 од 24. јануара 1940)

ДУШАН САБЉИЋ
(Велики Сепетар, 1923 – Темишвар, 1993)

Након основног образовања у Великом Сепетру, завршава српску секцију Учитељске школе у Темишвару. Касније је дипломирао на Филолошком факултету букурешког Универзитета. Био је учитељ у Толвадији (1945 – 1948) и Варјашу (1948 – 1950). Од 1950. па до 1978. био је директор Српске гимназије у Темишвару (која је у разним периодима мењала називе, па чак била само секција друге неке румунске гимназије). Од 1978. до 1985 био је заменик генералног инспектора Тимишког жупанијског школског инспектората. Током година суделовао је у изради наставних планова и програма за српске школе у Румунији, учествовао у раду разних локалних комисија, али и комисија Министарства наставе по

питању школства. Био је, такође, у руководству Тимишког жупанијског савета радних људи српске националности. По свему што смо до сада записали изгледало би да му није место у једном подсетнику на писце, као што је наш скромни подухват. Међутим, Душан Сабљић јесте био човек од пера. Да наведемо да је он у „Банатским новинама“ (истина ређе) објављивао написе по школским питањима, али и рецензије о новообјављеним књигама наших аутора. Потом, из његова пера имамо веома документован напис о школовању Милоша Црњанског у Темишвару и монографију *Српска мешовита гимназија у Темишвару* (Темишвар, 1993). Међутим, оно што јесте од посебне важности и што остаје да траје, јесте његова књига монографског типа *Српско школство у Румунији 1919 – 1989*. Ову је монографију објавио Демократски савез Срба и Карашевака у Румунији 1996. године, а за штампу ју је приредио Стеван Бугарски. Уколико – и сада, са временске дистанце – сагледамо оно шта књига садржи, морамо признати да је обављен обиман посао, да нам монографија доноси одиста преглед збивања и догађаја у српским школама на тлу Румуније, али треба и подвући да јесте за жаљење што... време њеном аутору није дозволило да – практично – заврши започети посао. Било како било, књига остаје незаобилазни камен темељац сваког будућег одношења на наше школе и прилике или неприлике у њима (1). Био је добитник признања заслужног професора.

Напомена: (1) О Душану Сабљићу види и у *Лексикону поратних Срба посленика лепе писане речи у Румунији* Живка Милина, издавач Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2004, напису Борислава Крстића Велимирова

„Грађа о нашем пропадању“, „Књижевни живот“ бр 1-2 (105 – 106); Темишвар, 1997. и књизи Иве Мунћана и Мирослава Росића *Варјашки посленици лепоречја*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2018.

ЈУГОСЛОВЕНСКА ОСНОВНА ШКОЛА У БУКУРЕШТУ

Непосредно после Првог светског рата темишварска штампа је писала о културним поривима Колоније Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца у Букурешту, а децембра 1922. у румунској престоници је приређена забава са позивницама (1) и истакнута је намера да се оснује друштво „Братство Срба, Хрвата и Словенаца“ које би „послужило као матица око које ће се скупити остала друштва у Румунији“... Уз „Братство“ би радила читаоница, певачко друштво, тамбурашки оркестар (за који су убрзо купљене тамбуре), азил и женска добротворна организација. Зказана је и нова забава о Светом Сави 1923 (2).

Крајем 1923. „Братство“ је уприличило благодарење у Руској цркви у Букурешту, затим и концерт са игранком; учествовао је руски хор, али и мушки и мешовити хор „Братства“ (3).

Помака је, дакле, било али не какви су преамбициозно најављивани.

Године 1929. српске црквене општине у Румунији примиле су допис којим Југословенска колонија тражи прилог

да би се у Букурешту купила зграда намењена отварању школе. Позивајући се на 3.000 Срба који живе у Букурешту, допис потписује председник колоније Риста Грујић (4).

Првусигурну вест о самој школи имамо из 1936. године о Светом Сави. Прота Слободан Костић је у тамошњим школским просторијама осветио водицу и пререзао славки колач у присуству ученика и представника колоније (5).

Сличне прославе одржане су наредних година 1938, 1939. и 1940 (6). Дечји хор одговарао је на јектенија и учитељи су са децом приређивали уметничке програме (рецитовање, хорско певање, извођење сцената) којима су отворане забаве.

Прославама је присуствовало дипломатско особље Југославије акредитовано у Букурешту, а прота Слободан Костић је редовно делио деци и одраслима српске књиге, молитвенике и архијерејске посланице.

Нажалост, новинске вести говоре најмање о школи.

Из узгредних напомена произилази да је имала шездесетак ученика (за 1938. наведен је тачан број – 58) и да су са њима радили Коста и Зорка Првуловић, контрактуални учитељи из Југославије.

То је све што до сада знамо. Доста тек да подстакне на истраживање.

Напомене:

(1) „Забава у Букурешту“, „Гасник“ III, 1/01.01.1923, стр. 7

(2) „О Србима у Букурешту“, „Гасник“, III, 4/01.02.1923, стр. 35

(3) „Прослава у Букурешту“, „Гласник“, IV, 2/ 10.01.1924, стр. 14

(4) Архив Православне српске црквене општине у

Српском Семартону; Фонд Административни акти, том А 1921 – 1930, акт бр. Ад. 889/2 од 17/30.12.1929

(5) „Прослава Св. Саве у Букурешту“, „Гласник“, XV, 2/ фебруар 1936, стр. 15-16

(6) „Прослава Св. Саве у Букурешту“, односно „Светосавска прослава у Букурешту и Прослава Св. Саве у Букурешту“, написи објављени у „Гласнику“, XVII, 2/ фебруар 1938, стр. 36 – 37, односно „Гласнику“, XVIII, 1/ јануар 1939, стр. 12 – 13 и „Гласнику“, XIX, 1/јануар 1940, стр. 12 – 13.

УЧИТЕЉИ И ПРОФЕСОРИ У СЕНПЕТРУ 1919 – 1989.

Учитељи: Зорка Николајевић 1919 – 1921, Средоје Трифунов 1919-1920, Симеон Путник 1919-1920, Душан Предић 1920 – 1921. и 1943-1944, Софија Чарнић 1921 – 1928, Маргит Бачић 1921 – 1922, Марија Васиљевић Бугарин 1921 – 1961, Аурелија Адамовић 1922 – 1924, Михајло Стојановић 1924 – 1925, Предраг Бугарин 1925 – 1969, Ђорђе Жупунски 1927 – 1928, Видосава Игњатовић 1928 – 1931, Лазар Адамов 1931 – 1932, Драгомир Кerpенишан 1932 – 1934. и 1946 – 1968, Милица Ваљанов 1934 – 1935, Софија Петров 1934 – 1935, Димитрије Симић 1935 – 1936, Владимир Шиљеговић 1936 – 1938, Сава Јовановић 1938 – 1941, Драгица Субин Видак 1952 – 1985, Катица Петровић 1952 – 1964, Маринко Јанкић 1955 – 1960, Олга Лацић 1955/1956, Мерима Томашевић 1955

– 1962, Љубица Лазаров 1956 – 1960, Милица Марјануц Јованов 1957, Милева Булутов Петков 1962 – 1968, Зорица Бајински 1964 – 1982. и 1985 – 1988, Мирослав Томашевић 1955 – 1960, Јован Тошић 1961 – 1980, Борислав Ердељан 1956/1957, Екатерина Петков 1955/1956 и Ђура Поповић.

Професори: Радослав Савић 1950 – 1955, Милутин Марић 1953 – 1955, Веља Ђурић 1956/1957, Иса Попов (математика), Борислав Керпенишан (математика) 1961 – 1979, Миливој Трифунски (румунски језик) 1960 – 1988, Анђелија Мергић (српски језик) 1962/1963, Олга Лазаров (румунски језик) 1956/1957 и Емилија Ердељан Силин.

(Из књиге
Српско школство у Румунији 1919-1989)

www.dbcsr.ro

ЗДРАВКО СТОЈИЋ **(Велики Сенпетар, 1941)**

Крајем шесте деценије лист „Правда“, онакав какав је био, прилично је био распрострањен међу тадашњим ученицима како Српске мешовите гимназије тако и Српске педагошке школе у Темишвару. У том склопу много је имена ученика који шаљу своје дописе темишварском гласилу, извештавајући о разним подухватима на културно-уметничком пољу, о свакодневици ђака, њиховим пасијама или преокупацијама, али и о неким аспектима из насеља у којима су живели њихови родитељи. У зависности од интересовања редакције, садржја, а, можда, и квалитета самих написа, много је и објављивано. Међу познатијим именима тадашњих ученика која су се појављивала и на страницама „Правде“ као дописници, напоменули бисмо Илију Барбулија, Иву Окановића, Обрада Вујицу, Милана Тодорова, Божидача Божића, Стевана Васиљева, али и Здравка Стојића. Иначе, Здравко Стојић је, по окончању гимназије, дипломирао на Рударском факултету и радио као инжењер рударства. Иселио се у Сједињене америчке државе, где и данас живи..

УНИВЕРЗАЛНИ МАГАЗИН ИЗ МАЛОГ БЕЧКЕРЕКА ПРОДАО РОБЕ У ВРЕДНОСТИ ОД 140.000 ЛЕЈА

Велика и лепо окречана зграда, са светлим, великим излозим, пружа изглед модерног магазина, каквог у Малом Бечкереку раније није било. Када уђеш, не знаш на коју старну да гледаш – све секције ти привлаче очи. Иза тезги стоје млади продавци који дочекују и отпраћују

купце с најлепшим речима и најбољом услугом. Добра и брза услуга – то је парола по којој се руководе продавци.

Омладинка Драгица Теодор труди се да што боље и брже послужи своју муштерију; углавном долазе девојке и жене. Радни сељаци прегледају металну секцију, где наилазе на врло добре пољопривредне алатке и остале потреп[штине]. Секција обуће и одеће увек је пуна разном сезонском робом. Домаћице сваког јутра купују разне прехранбене производе.

До краја године кооператива треба да испуни план у износу од 180.000 леја и до недавно план је испуњен у износу од преко 140.000 леја.

**(Преузето из листа „Правда“
из броја с краја октобра 1958. године)**

ЈОВАН ТАТАРОВИЋ

(Велики Сенпетар, 1883 – Кикинда, 1948)

Основно је образовање, свакако, стекао у родном месту, гимназију је завршио у Новом Саду, а у Сремским Карловцима – Богословију. Био је протопрезвитер кикиндски (од 1926. до 1948) и једна од значајних личности Мокрина и Кикинде, места у којима је служио на Господњој Њиви. Уз то „предводио је делегацију Мокрина која је Великој народној скупштини у Новом Саду 25.09.1918. године пре-

нела жеље становника овог места за присаједињење са Србијом“ (1). Био је – у Кикинди – председник Певачког друштва „Гусле“ (од 1927. до 1932. године) и у том својству организовао је прославу педесетогодишњице рада. Том приликом „израђена“ је и споменица друштва. Подаци који су тада обелодањени били су дуги, дуги низ

година основа за обликовање историјата овог значајног културно-уметничког друштва, а Јован Татаровић је, јамачно, дао посебан допринос у „састављању извештаја о раду“ „Гусала“, који је поднет на поменутој свечаности, а који се чува у архиву друштва..

Напомена:

(1) Види Душан Дејанац, *Лексикон познатих Кикинђана*, Историјско-завичајно друштво „Кинђа“, Ки-кинда, 2004, стр. 99

www.dbsr.ro

МИРОСЛАВ ТОМАШЕВИЋ

(Дивич, 1902 – Великио Сенпетар, 1977)

Име које – у првом реду – треба сматрати учитељем. Био је један од дугогодишњих сарадника „Темишварског весника“ на чијим је страницама објављивао вести о културно-уметничким збивањима или верском животу или чланке по питањима нашег школства. Био је, такође, и један од сарадника и темишварске „Правде“ где је потписивао политички наглашене антифашистичке написе. Зато

га и ми „уводимо“ међу публицисте, мада му нису били старни и извесни литерарни покушаји које је објављивао у варјашком листу „Недељне новости“ (1). Иначе, он је основну школу завршио у родном месту, а средње је образовање стекао у Белој Цркви. Почиње одмах да ради, најпре као неспособљени учитељ, а, по звршетку учитељског курса у граду Питешт и – потом – Учитељске школе у Темишвару, постаје учитељ са одговарајућом стручном спремом. Дугогодишњи је био његов рад за катедром – чак преко 30 година. Највише је радио у

Кетфељу (од 1931. до 1951). Учитељевао је, такође, и у Иванди (1929 – 1930), Ђиру (1930 – 1931) или у Великом Сенпетру (1955 – 1960).

Напомена:

(1) Види тврдњу Стевана Бугаског у књизи *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918 – 1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007.

НАЦИСТИЧКА ЗВЕРСТВА У ЛОГОРУ У АУШВИЦУ [АУШВИЦ] – ТО ЈЕ ЈЕДНА ВАРОШИЦА У ЈУЖНОЈ ПОЉСКОЈ

“Нацисте су у тој варошици интернирали(!) преко пет милиона совјетских, пољских, француских, српских и чешких грађана“ – тако стоји у статистикама – и претвориле [је] у фабрику гробова.

50.000 људи радило је на разне инсталације (!) на површини од 50 квадратних километара.

У близини исте варошице била је једна јелова шума, у којој су сахрањиване „жртве“. У Аушвицу биле су сазидане четири собе за отровни гас, три крематоријума са по 12 пећи и један са 15 пећи. Сваки крематоријум могао је да спали једном по 50-60 жртава. „Године 1944. број оваквих пећи попео се на 54 и могао је да изгори 8-900 лешева свакога дана“.

„Остале инсталације у овој варошици биле су баракe за депаратизирање“. Људи су [у] ове баракe били доведени жељезничким вагонима, након чега су били приморани да се свуку потпуно наги и силом угурани у собама (!) са отровним гасом. У овим се собама употребљавао такозвани гас „циклон“, који је жртву за 20 минута убио.

Други један систем уништавања Славена (!) биле су ломаче: ред дрва, [ред] лешева итд. Ломаче се напоследку попрскају катраном и запале.

У изванредним случајевима употребљавале су се инјекције са фенолом, кастрирање мушкараца, мучење на точку, пуштање амонијака у ноздрве и друго.

При сваком повлачењу ка западу нацисте су све ове инсталације бациле у ваздух, како би нестало трага (!) њихових звест[а]ва, али је остало живих сведока, аката и фотографија. Пре[д]ставимо себи у машти ову позорницу и запитајмо се зашто све то? И шта су све нацисте онда за то заслужиле? Зар не такe (!) исте казне, мучења, спаљивања, убијања? Зар не би требало створити за те скотове људског рода у свакој победничкој држави по један Аушвиц или Мајданек?

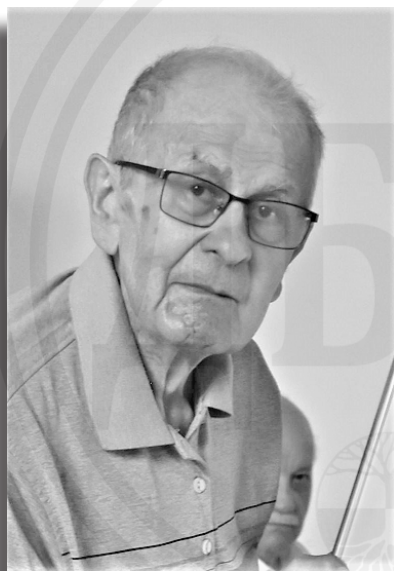
(Из листа „Правда“ број 57 од 17. маја 1945)

www.dbsr.ro

МИЛИВОЈ ТРИФУНСКИ

(Велики Сепетар, 1934 – Велики Сепетар, 2020)

Сагледа ли се његов овоземаљски пут кроз време, примићује се да је он почео и окончан је у на длану равнице, у поморишком селу за које је свим нитима делања био везан и коме је подарио пламене језике свога изгарања у раду за катедром и не само. Прибележимо, дакле, да је по окончању основне школе у родном месту, завршио Српску гимназију и – потом – педагошку школу

у Темишвару. Учитељевао је најпре у Чанаду, а потом у Томнатику (Нађус) и Сараволи. Напокон, врћа се (за катедру) у родни Сепетар 1960. године, где остаје до умировљења. Треба истаћи да у међувремену дипломира на Филолошком факултету Универзитета „Бабаш-Бојај“ у граду Клуж Напока, те делује као професор румунског језика и књижевности. Био је почасни грађанин Великог Сепетра, школа у месту носи и сада његово име, а награђен је и високим признањем Савеза Срба у Румунији

– Видовданском повељом.

Из свега што смо до сада забележили „не произилази“ зашто је и његово место међу списатељима. Па да појаснимо: он је аутор једне монографије о школама из Великог Сенпетра. Монографија је на румунском језику, није штампана, али је има у рукопису, те... нека време одлучи. А ми жалимо што, узалуд настојању, нисмо били у прилици да... дођемо до оног (како се верује) јединог примерка, али бележимо њено постојање. Наловљена је „Școala din Sânpetru Mare: 1776 – 1976“ (то јест „Школа у Великом Сенпетру 1776 – 1976) (1).

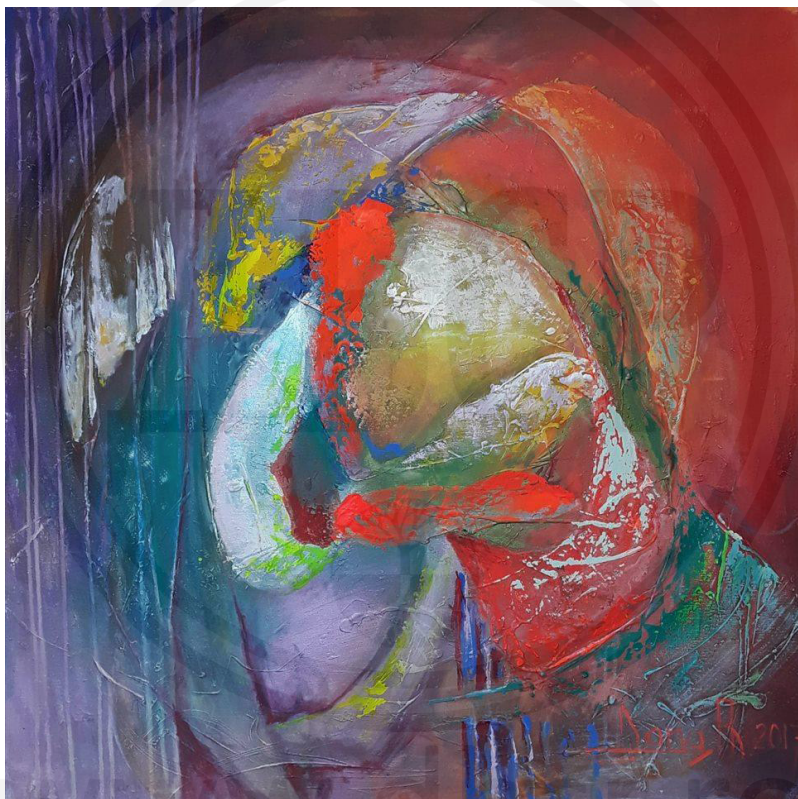
Напомена:

(1) Види и некролог објављен у „Нашој речи“ број 1607 – 1608, Темишвар, 2021

www.dbsr.ro

Ш

СЛАВИЦА ШЕШИН - ЈЕК
(Велики Сенпетар, 1966)

Да је ђачко доба одувек било и остаје, првенствено, доба сањарења и младалачких заноса али и свакојаким „патњи“, доказивала је, као ученица Српског одсека темишварске Филолошко-историјске гимназије, и Славица Шешин песмама (с призвуком стихова Десанке Максимовић) које је објављивала на страници „Гласник гимназијалаца“ (уредник Душица Живанов) у „Банатским новинама“,

као и оним што јој је објављивано у ђачкој публикацији „Гусле“ (упућивач проф. Ђока Мирјанић). Иначе, пре гимназије завршила је, дабоме, основну школу, а после – високошколске студије. Дипломирала је на Факултету математике-информатике Универзитета у Темишвару. Била је, затим, неколико година професор математике у Гимназији у Перјамошу. Иселила се у Немачку. Тамо је, најпре, радила у настави, али је „прешла“ у банкарство.

Иначе, везу са наставом и сада одржава у оквиру Коморе финансијских експерата као стручњак који оцењује радове експерата. Што се друговања с писањем тиче, сада тога нема. Али остају они њени стихови са страница поменутих гласила, а једну јој је песму учључио у антологију *Најава* Стеван Бугарски (Издавачка кућа „Критерион“, Букурешт, 1984).

САМОЋА

Дођи,
ја те још чекам,
још мирише оно пролеће,
ливада и небо блиста
и све је препуно среће
густа шума кад олиста.

Дођи,
дођи у снове моје,
не дај да их бура стресе,
не дај да их кроз густу таму
ветар све нагло однесе
и не остављај ме саму!

Сањам да ћеш доћи,
јер остао је твој траг
и миришу ноћи...
И сваки твој осмех драг
каже ми да ћеш доћи.

Дођи!
Врати се
у незаборавно пролеће
по истом путу уском
да се у срцу мом снова
догоди све
као у пролеће оно.

(Из антологије *Најава*)

ВЛАДИМИР ШИЉЕГОВИЋ (Невесиње, 1908 – Сиднеј, 1993)

Након школовања у родном месту, Мостару и Скопљу и краћег учитељевања у Балванима (откуд и његова потоња потписивања Балвански), долази (1935. године) на основу Школске конвенције између Краљевине Румуније и Краљевине Југославије у наше крајеве и ту буде учитељ у Соки (1935/36), Великом Сенпетру (1936 – 1938), Кнезу (1938/39) и Печки (1940 – 1941).

После рата живео у Сиднеју (Аустралија) и бавио се новинарством. Није нам познато да ли је пре доласка у наше крајеве нешто писао или објавио, али се овде убрзо јавља као један од ревносних сарадника „Темишварског весника“, где објављује песме, приповетке, чланке на политичке али и педагошке теме. Песме које је у периодици објављивао највише јесу пејзажи, „разумно настањени птицама и сељацима, који се тако складно уклапају у цели приказ“(1). Али Владимир Шиљеговић је о свом трошку 1939. године

објавио и једну збирку песама, насловљену *Гласови срца*. Што се ће тиче, апеловаћемо на предговор и истаћи да је „то збирка неисплакане младости, недочараног сна за мајком, и бол, и узаврли врисак за онима који беспомоћно пропадају – ритам живота који умире и васкрсава окупан у зноју, обележен напорима... [јер] такав је он (песник), такве су његове песме, његове радости и његов неиспакани бол“. Ако још за часак застанемо код поезије Владимира Шиљеговића, истаћи ћемо да његов „поетски свет није онај славни, идилични, историјски, којем он тежи, умом га братими и својата, него свет паћенички, који се у његову поезију уселио и прати је у стопу – свет људи... који раде па и живе под принудом, никад изван онога што се мора и онога што се не сме“ (2). Иначе, у „Темишварском веснику“ је о овој збирци наглашено. „Ово је збирка песама у којима нам песник описује осећаје туге и бола, љубави и наде, даље чежње за домовином, али и одушевљење за наше крајеве као туђине о којој највише говори у књизи. Србину Банаћану, сељаку и сељанци, орачу и њиви, селу и народу, земљи нашој и води и целоме животу Српства у Поморишју. Својим начином писања, лаким стилем, те богатим речником и изразима, песник осваја читаоца, као што су њега освојили наши крајеви и наш народ, да га се у молитви сећа, да га пева и о њему снева и верује у његову лепшу будућност. Доказао нам је своју оданост Владимир Шиљеговић речима, делима и животом за три године од када је међу нама, али још јасније видимо ово одушевљење у његовим песмама“ (3). Што се прозних радова тиче, сам Владимир Шиљеговић је тврдио да је још пре рата објавио и једну збирку приповедака насловљену *Поморишанке*, али до дана данашњег нико није нигде успео да пронађе

ниједан примерак дотичне књиге. Остаје, дакле, позната његова проза објављена у периодици – приповетке „Из дневника једног од многих“, „Моцина досетљивост“, „Свирачева љубав“, „Бадње вече“, „Тужно сећање“, „Из дневника сирочета“, „Тужна веселица“, „Честитка“, „Пушка“, „Кад стари ратник прича“, „Ја сам гладан“, „Кад сироче пати“, „Растанак“, „Последње збогом“ и тако даље, и тако даље. С временске дистранце посматране, мимо садржаја који је у оновременим приликама у нас, свакако, био веома интересантан за читаоце, можемо устврдити да је Владимир Шиљегивић умео да води радњу, да ствара заплете и приводи крају расплете, да је, догађајима које је описивао (неки од њих, највероватније, аутобиографског карактера, када лиризам преовладава) запали знатижељу читаоца. Било како било, мноштво прозних радова које је у кратком временском раздобљу (од 1935. до 1941) које је провео у нашим крајевима, доказују да се – очигледно – сматрао професионалцем, човеком од пера који има шта да саопшти а и зна како то да каже. У одношењу на његове радове – прегледности ради – треба напоменути да је он на ступцима новина објавио и низ написа на педагошке теме, а и то да је, заједно са епархијским школским референтом, свештеником и учитељем Радивојем Фенлачким саставио и Читанку за први разред. Дабоме, не сме се изгубити из вида ни то да из његова пера „имамо“ и чланке на политичке и историјске теме.

Напомене:

(1) Стеван Бугарски, „Владимир Шиљековић – радост у (непре)болу“ у књизи *Завичајна књижевност Срба из Румуније 1918 – 1947*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, стр. 208 – 222

(2) Гојко Вуклмировић, Предговор збирци *Гласови срца*, Темишвар, 1939

(3) Р[адивој] Фенлачки, „Нова књига“, „Темишварски весник“, бр 467-468, 09.04.1939, стр. 5

МОЈА ПЕСМА

Питаће ме можда свако
зашто ми је песма тужна,
несретна и бо'на,
проткана мрежом самртних нити;
зашто не певам славу
младости, радости
и златних снова.

Ал ја ћу кратко рећи:
живот ми беше јадан, тегобан и зао.
Он је такву песму дао.

МАНАСТИР БЕЗДИН

У дугоме низу векова и дана,
Ти стражар си веран на северу плавом
И прошлост те дичи велика и славна
Осветлана лучом и свтлошћу правом.

Ток тихе реке пољаном тајни мили,
Твоји бели зидови поносно стрче
Пркосећи времену и другој сили,
Причају давне, дуге и старе приче.

Ту, на обалама тихога Мориша,
Где су се буре народа сменом свиле,
Повесница беше настављена наша,
Венце славе исплетеше беле виле.

Јакшићи, горди синови дичног рода,
Примером дедова на крајеве старе
Подигоше вечан спомен белог свода,
Њихове сенке да кроз будућност заре.

На домаку српства горд у мекој сенци,
Где сада побожност и мир влада,
Низаће се дуго твоје славе венци,
Кроз будућност бићеш светла, топла нада.

(Из Зборника српске књижевности
Светозара Маркова)

ЈОВАНКА ШОЉМОШАН (Арад, 1966)

Као садашња библиотекарка Српске теоретске гимназије „Доситеј Обрадовић“ у Темишвару, Јованка Шољмошан јесте један од наших интелектуалаца у... најнепосреднијем контакту са књигом.

Тврди да је у Сепетру провела најлепше дане детињства, са драгим људима, мајка-Ирином и тета-Вукосом, а у забавишту -оводи,стеклаједоживотна

пријатељства. Била је ђак српског одсека Опште школе бр. 8 и Филолошко-историјске гимназије у Темишвару. Пошто је дипломирала Славистику букурешког Универзитета, радила је неколико година као уредник у Српској редакцији радија „Румунија Интернационал“ у Букурешту, затим извесно време у редакцији српског недељника „Наша реч“. Предавала је српски језик и књижевност у Српској гимназији „Доситеј Обрадовић“, а као плод те активности објавила је, у коауторству са неколико својих колега,

четири уџбеника српског језика и књижевности за 5, 6, 9. и 10. разред. Уз проф. др Милета Томића, потписала је научно-истраживачки рад *Облици СРБИН и СРПСКИ у румунским презименима*, објављен у „Зборнику у част проф. др Живојина Станојчића“ 1995. године у Београду. Била је дугогодишњи сарадник Српске емисије Радио Темишвара. Према ономе што је као професионални новинар остварила, чини нам се да јој је најомиљенији жанр био интервју, јер ту је и била у непосредном контакту с људима, мада су јој и репортажа или тонски запис били блиски срцу. Да је, којим случајем, деведесетих година међу корице једне књиге „сакупила“ интервјуе које је „радила“ са младима са наших простора и не само, а које су читаоци (не само млади) „Наше речи“ тада много ценили, била би то.... књига публицистике о којој би се, засигурно, похвално говорило. Ту своју наклоност према људима и њиховим судбинама преточила је касније у свој нови, психотерапеутски позив. Након завршених студија психологије, магистрирала је Клиничку психологију и психотерапије, те се сада, ето, већ више година, у оквиру своје приватне ординације, бави психотерапијом људске трауме.

Још једна српска Ћеле-кула

ВУКОВАР СЕ ДИЖЕ ИЗ ПЕПЕЛА

Што се више приближавамо Вуковару, то у нама расту осећања немира и зебње. Знаци рата постају све видљивији: војници у маскирним униформама, оклопна кола. Ожиљци разарања на кућама су све већи и учесталији.

Вуковар. Град у рушевинама је ипак жив!

За оне који долазе споља, све оно што овде могу да виде много је страшније него за оне којима је ово постало свакодневица.

Ратно је стање. Домаћини нас дочекују у униформама срдачно и пријатељски, а ми са њихових лица покушавамо да прочитамо колике су патње и тегобе прошли ови храбри људи. Уочавамо њихову озбиљност и одговорно понашање, исту ту озбиљност коју запажамо и на лицима људи које срећемо на сваком кораку на улицама. Јер, онај који се гледао очи у очи са смрћу, заборавио је да се смеје и много ће још времена требати да прође да би ожиљци нестали, а у душу се вратила безбрижност.

Када са Вуковарчанима разговарате, они кажу да су срећни. Срећни јер су остали живи. „Није најбитније то што нам је град порушен, што су нам спаљени домови, важно је то да смо извукли своје голе животе“, рече нам неко на почетку своје приче. „Провели смо три месеца у подруму наше куће. Нисмо имали чиме да се перемо, воде смо имали једва за пиће. Скупљали смо кишњице из оближњег олука. Замислите, три месеца нас четрнаесторо

у малом и влажном подруму, без сунца, ваздуха, цвркута птица. Свугде само мирис паљевине и барута, одјек детонација. Више пута су нам упали разјарени хрватски војници или понеки бесни пас у потрази за храном. Један рањеник је у нашем подруму умро и ми смо се дуго мучили како да га сахранимо, јер напоље се ретко могло излазити, па смо га држали у најлонској врећи све док нисмо нашли тренутак и место да га закопамо. У таквим условима људи су постали јако раздражљиви и све је притискала нека тешка психоза. Догађали су нам се инциденти. Због обичног ускраћивања прања зуба услед недостатка воде, избила је тешка свађа, какву у обичном животу не бисмо могли замислити. Храну смо некако припремали на плинском решоу, који је био право богатство за нас, али када се плин истрошио, сналазили смо се скупљањем сувака. Захваљујући скромним залихама хране, успели смо некако да се одржимо“.

Необично је са каквом мирноћом људи говоре о својим патњама. Нећемо их никада чути како се жале, а све што су прошли, схватили су као неминовност. О томе сведоче и следеће речи: “Ми смо добили један задатак који мислим да је дошао од Бога, задатак да останемо овде зарад себе, зарад наших предака и наше деце. Били смо доведени у ту ситуацију да ако се у задњем тренутку не освестимо, то ће бити крај битисања Срба на овим просторима. У мојој је породици сваки други мушкарац гинуо у ратовима, да ли оним првим или другим. Срећом или игром случаја, у овом рату нисмо имали жртава, али су моја два пријатеља, два велика Србина, сахрањена у нашој породичној гробници. Они леже сада тамо где и за мене има места, а ја ходам овом земљом. За мене то представља обавезу да останем у

Вуковару и наставим живот овде, па ма какав он био.“

Рат је највеће зло које човек може да направи човеку. Комплетан живот стане у тренутку у којем се затекао, све се наједном промени и добија неку другу логику. Обични људи су у њега гурнути стицајем околности, а касније, пошто је рат већ почео и када је немогуће зауставити га, избор постаје једноставан: прилагодити се или пропасти. У обичним животним условима о рату се размишља на сасвим други начин него што он заправо јесте. Но, када рат започне, живот се из корена мења. Његови циљеви постају другачији, померају се све животне па и моралне норме, а на ствари се гледа сасвим другим очима. Оно што се прво схвати јесте колико је живот сићушан и несигуран и како се лако може изгубити у ратном вихору. Затим се бива суочен са затрашујућом могућношћу губитка ближњих, породице, пријатеља. Сав наш мали свет материјалног благостања који смо мукотрпно изградили, показује се у свој својој пропадљивости и релативности, а категорије у које сврставамо људе добијају две нове крајности: надљуде и људе звери. Свакодневна стрепња за живот и страх који разара мисли чине да се полако растаче и брише предратна прошлост и да се тренутна садашњост прихвата као једина стварност. Свакодневна борба за преживљавање од људи тражи довитљивост, упорност, издржљивост. Ту места за малодушне нема. Неке у другим условима сасвим обичне ствари, у околностима које доноси рат постају реткост, постају изузетна срећа.

Замислите да одједном останете без свега, без своје имовине, личних ствари, свих покретних и непокретних вредности. Замислите да немате коме да тражите помоћ јер су и други у сличној ситуацији. Шта вам преостаје после

првог таласа осећања немоћи и очаја? Мисао да је добро што сте ви и ваши ближњи остали живи и да све остало у поређењу с тим није важно. А затим постаје најважније преживети и дочекати здрав и читав крај рата, јер он не може вечито да траје.

Када једном стане, треба све изнова градити и саставити нови свет као мозаик из комадића који су остали. Треба у души угушити јецај за онима којих више нема и окружити се преосталим пријатељима, родбином. Треба покушати не сањати прошлост, већ само мислити и гледати у будућност. А Вуковар још верујемо и јесте град будућности, град којем је садашњост само прелазна етапа.

Преостаје борба да се овај град очува и као митска птица Феникс подигне из пепела, отресе своја моћна крила и бљесне својом пуном лепотом. Једном руком да се гради, а другом да се брани.

(Из листа „Наша реч“ број 288.
од 11. августа 1995. године)

www.dbsr.ro

ЛАЗАР ШОЉМОШАН

(Кетфељ 1932 – Велики Сепетар, 2010)

Из његова пера „има неколико покушаја на драмском пољу, а написао је и позоришни комад о младима“ (1) . Иначе, Лазар Шољмошан је, по завршеној четворогодишњој школи у родном месту, био ђак познате Ниже гимназије кетфељског проте Милана Николића. Завршио је потом (1947. године) Нижу гимназију „Константин Ђаконовић Лога“ и Српску

мешовиту гимназију у Темишвару (1951. године). Уписује Факултет руског језика „Максим Горки“ у Букурешту, али студије не завршава пошто је позван да служи војни рок, као питомац војне школе, коју завршава као резервни официр. Прелази, потом, на рад као активно војно лице у Министарству оружаних снага. Као таквог, августа месеца 1953. године у Букурешту, хапсе га и буде осуђен на 16 година затвора присилног рада због злочина велеиздаје. Ослобођен је јуна месеца 1956. помиловањем. Заточеништво је провео у затворима у Жилави и Питешту. По изласку из затвора, до умировљења, радио је као чиновник. Оставио је својој породици у аманет рукописне

записе о заточеничким данима, из којих издвајамо краћи одломак.

Напомена: (1) У вези тих његових списатељских творевина види у књизи Љубомира Степанова *Из повести Кетфелџа*, Демократски савез Срба и Карашевака у Румунији, Темишвар, 1994, стр. 228.

ХАПШЕЊЕ, ПОЧЕТАК ИСЛЕЂИВАЊА

„Тог 8. августа 1953. године била је субота, а у Букурешту се одвијао Међународни омладинско-студентски фестивал. Пошто сам 7. августа увече легао касно, тог сам дана устао око десет сати. Дан је био леп, сунчан и топао. Становао сам у улици Бајкулуј број 13, где сам у вили генерала Басарабескуа имао на спрату собу са купатилом и малом кухињом (на партеру виле становао је генерал Басарабеску са породицом). Тога дана кренуо сам у град после 12 сати. Изненађење ме чекало у дворишту, где је за столом испод ораха седела група од тројице младих цивила. На моје питање: „Чекате неког?“, један ми одговори: „Вас чекамо!“. Она друга двојица су ме шчепала за руке, савила их на леђа и силом ме извела на улицу, где их је чекао ауто. Пошто ме у тај ауто стрпаше, ставише ми на очи непровидне црне наочари, а један од њих ми рече: „Ово ти стављамо да би боље видео куда те водимо. Не одупири се и не покушавај случајно да бежиш, јер ћемо пуцати у тебе као у марву“. После краћег времена стигли смо до притвора, који је био у улици „Сфинци Војевози“ број 24 и припадао је контраобавештајној служби друге

армијске области. У тај притвор доводила су се само војна лица. Тада се ту налазило око тридесетак официра и подофицира. У центру пажње била је група од седморо војних лекара из војне болнице у Крајови, са пуковником Дашовеануом, која се „организовала“ да усмрћује извесна важна лица интернисана у његовој болници.

Пошто су ме показали команданту притвора и обавили претрес са одузимањем докумената, ручног сата и кајша од панталона, по наређењу команданта притвора стрпали су ме у једну ћелију у подруму. Тамо сам нашао једног тридесетогодишњака, исто као ја у цивилу, који ми се представио као подофицир пешадије из Слатине. Он је све нешто настојавао да дозна од мене зашто сам ухапшен и саветовао ме да будем искрен и све признам, ако хоћу да будем лакше кажњен на суду. Од њега сам први пут чуо безбедашку пословицу „Непослушно и неискрено дете има бездушне родитеље“. Касније, кад сам премештен у другу ћелију, дознао сам да је тај подофицир био доушник и да, у ствари, није био затвореник.

У понедељак, 10. августа 1953. године одвели су ме на прву анкету. Из подрума до првог спрата водио ме везаних очију један војник, који је ту био на одслужењу војног рока. У канцеларији од три на четири метра била су два сточића, две столице и метални шифонерчић у којем је иследник држао досије људи које је ислеђивао. Иследник је био млад потпоручник од око 25-26 година, омален и јако мршав. За време анкете ми је стално обраћао пажњу да је њега васпитала и уздигла радничка класа и да ће он за узврат да је служи за време целог свог живота. Сем те фразе, мало је што шта друго знао. Тај ме анкетатор гњавио, тукао и мучио сваког дана, и пре и после подне, па и ноћу, све до

фебруара 1954. године, кад му је шеф наредио да пређе на ислеђивање у три смене. Пре почетка тросмене анкете, мој иследник (звао се Бурлаку Василе) саопштио ми је да ћу следеће недеље добити само ручак и да ћу бити у анкети са три официра, који ће осигурати три осмочасовне смене, све док се не исповедим и детаљно објасним шта сам све урадио.

Не сећам се датума, али знам да сам првог понедељка ушао у тросмену анкету. Иследници су имали дугачки штап на свом столу и кад бих ја, од умора, на свом столу клонуо и задремао, лупили би ме штапом по глави. Официр који је био у трећој смени, чинило ми се да је имао највише људског у себи. У среду у току ноћи донео је једно десет коцака шећера, дао ми их је и изашао у ходник, да чува да неко не дође па види да једем. Пошто је разумео да ја не прилазим „исповедању“, почео је он да говори.

„Господине Лазаре, хтео бих да покушам да будем искрен према теби и зато те молим да о овоме ником не кажеш ни речи. Твоје ми понашање у анкети то гарантује.“ После тог увода, гурнуо ми је досије, у којем је било све о мени, са задатком да на брзину (док ће он чувати у ходнику) видим шта ми се приписује и да о томе нешто кажем, како би ми прекинули мучење. Кад сам отворио досије наишао сам право на лажну оптужбу коју је написао „информатор“ Нуца Константин. Он је тврдио да сам му понудио да са мном побегне у Југославију и да тамо УД.Б.-и продамо тајне о румунској војсци – тајне за које бисмо добили пуно пара и тако стекли имање које би нам осигурало миран живот. Тај Нуца Константин је у оно време био поручник контраобавештајне службе, а 1989. године је у Темишвар послат од Елене Чаушеску и Емила Бобуа са задатком да угуши револуцију.“

Додатак

Имајући у виду, како сепетарске корене тако и написте, који јесу „у додиру“ и са Сепетром, мишљења смо да у овом нашем представљању... треба да се нађу и друга имена. Дакле...

ЈОАКИМ ВУЈИЋ

(Баја, Мађарска, 1772 – Београд, 1847)

Иако се поуздано зна да је прва позоришна представа „у српским земљама“ одржана у Карловцима 1734. године (била је то *Трагикомедија* Емануила Козачинског), мада историчари позоришта имају, с пуним правом, и другачија мишљења, о Јоакиму Вујићу се најчешће тврди да је он „отац српског позоришта“. Нећемо, дабоме, расправљати на ту тему, већ желимо да истакнемо најпре

да је и Јоаким Вујић...вишеструко важан и за Србе из Румуније. Прво: његова мати Ефросинија („Евра“) родом је из Великог Сепетра (1). Потом: у више наврата је „са

својим комендијашима” боравио у Темишвару и Араду изводећи разне представе. Затим: у својим написима оставио нам је “описанија” било Темишвара било Арада, било других насеља у којима је боравио. И – не на крају: провео је извесно време буквално живећи и стварајући у манастиру Бездину. Сваком приликом је у Темишвар и Арад долазио с великим надама, мада је било случајева када се, као глумац, и није...баш прославио. Чак штавише, одношења у штампи тога времена (па и у приватној “кореспонденцији”) беху негативна. Па ипак, Темишвар је на њега оставио посебан утисак. Но, боравак Јоакима Вујића на данашњој територији Румуније не своди се једино на Банат. Он је, идући за Русију, бродом путовао од Земуна за Мунтенију и Молдавију, стигавши до Браиле и Галца, а одавде је колима ишао за Јаш. Много је о томе шта је видео – и како је доживео – и описао. Напоменимо, рецимо, да из његова пера имамо опис Ђердапа, па – опште виђење Мунтеније, приказ Ђурђева (град Ђурђу, пристаниште на Дунаву), опис Браиле и Галца и навођења о местима кроз која је прошао у Молдавији – Брладу, манастиру Агапији или Васлују. Дабоме, ту је и Јаш. По повратку из Русије (1842. године) он је опет у Јашу, али долази и у Букурешт (колима) и опет се осврће на насеља кроз која пролази. На крају – из Букурешта одлази у Ђурђу и одавде – опет бродом – за Земун.

Напомена: (1) Славко Гавриловић, „Вујић Јоаким“, *Српски биографски речник* (2), Матица српска, Нови Сад, 2006, стр. 358 – 360. Види и Мирко Живковић, *Сведочанства о српско(југословенско)-румунским културним и књижевним односима*, Критерион, Букурешт, 1976 стр. 12, 56

ПУТЕШЕСТВИЈА... (Одљумци)

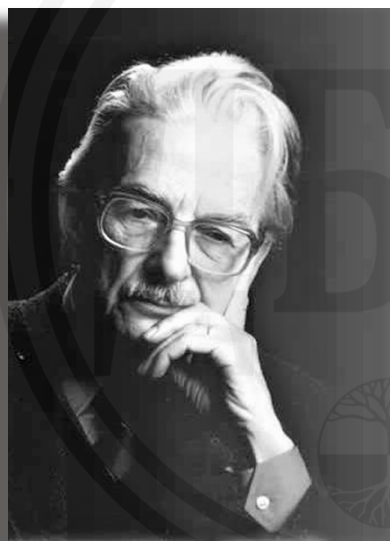
ОПИС ТЕМИШВАРА. Ово е една слободна и краљева варош, која има едан крепки град, не далеко од рјеке Бегеја; истина, град није тако велик, обаче правилно е расположен и урежден тако да га је мало очима погледати. У њему највишње да има до преко 200 домова, обаче ови су лепо и равно созидани, од којих понајвише есу трговачки... После около града находе се јоште и три предварошице илити предградја, како ти Фабрика, Мајуреви и Јозефштадт... Заиста, у пролетје и лјето када се иде из Града у Фабрику весма е лепо проходавати се: зато од самог Града до Фабрике свуда измежду сјени и прохлаждајемии алеа иде се који души човеческој весма велико увеселеније и разблаженије дају... Темишвар ест кључ од цјелога Баната, кога господа Темишварци Малим Бечем именују.

МАНАСТИР БЕЗДИН. Он лежи у среди едне велике шуме кога обастире са северозападне стране едан рит, кроз кога провире едан дубоки Брздин именов, од кога потока и манастир имје његово притјажава... Едним словом што је Бездин у Банату и Гргетег манастир у Срему. Ово су два нашего благочестија манастира богатјеиша с њиови приходи измежду свију фрушкогорски и прочии други манастира који се год у Унгрии находе.

МИОДРАГ ЈОВАНОВИЋ

(Зрењанин, 1932 – Београд, 2013)

Историчар уметности. Основну школу учио је у Приштини, гимназију у Јагодини, а Филозофски факултет дипломирао је у Београду. Био је секретар и члан Управног одбора Матице српске, председник Управног одбора Галерије Матице српске, универзитетски професор доктор (теза *Српско сликарство у доба романтизма*). Када је он 1997. године у издању Матице српске у Новом

Саду објавио монументалну монографску студију *Сликарство темишварске епархије*, увидело се у пуном сјају колико је он својим радом, истраживањем и залагањем задужио Србе у Румунији. Иначе, он је још давне 1963. године почео истраживања у нашим крајевима. Та је истраживања наставио 1969, 1970. и 1971, али је тај свој рад уздигао на виши ступањ, тачније речено продубио, након 1989. године, а у оквиру деловања Темишварског одбора

Матице српске (чије је председник био) и Међуодељенског одбора за проучавање мањина и људских права Српске академије наука и уметности. Но, да наведемо да из његова пера имамо и друге вредне монографске књиге, као што су то *Три века српског сликарства* (Београд, 2009), *Ђура Јовановић 1861 – 1953*. (Нови Сад, 2005), *Међу јавом и међ сном; Српско сликарство 1830 – 1870* (Београд, 1992), *Опленац – храм Светог Ђорђа и Маузолеј Карађорђевића* (Топола, 1989), *Катарина Ивановић у Минхену и белгијско историјско сликарство* (Нови Сад, 1984). Иначе, низ написа оставио нам је и о сликарским радовима Ђуре Јакшића, Ђоке Миловановића, Михајла Миловановића, Уроша Предића, Новка Радонија или Паје Јовановића. У већ назначеном *Сликарству темишварске епархије*, уз, дабоме, свеобухватни поглед на Темишварску епархију, што се ликовне уметности, тачније речено сликарства тиче, имамо одношења на манастире Бездин и Ходош, као и исцрпне написе о Стефану Тенецком у Трансилванији и Липови, Арси Теодоровићу у Великом Сенмиклушу и Сараволи, Текелијиној цркви у Араду, те чланке о Араду као граду црква и уметника, Николи Алексићу и његовом боравку у Српском Семартону и Малом Бечкереку, Сликарству у Великом Сенпетру и Варјашу, о Душану и Ивану Алексићу, али и веома драгоцен „Топографски преглед сликарства у црквама Темишварске епархије“, где, уз репродукције сликарских радова, имамо исцрпна одношења на свете храмове у Араду, Арад Гају, Бездину, Варјашу, Великом Сенмиклушу, Великом Сенпетру, Кетфељу, Кнезу, Малом Бечкереку, Маноштору, Мунари, Надлаку, Наћфали, Печки, Сараволи, Торњи, Фенлаку или Чанаду. То, да „именујемо“ само храмове у насељима

Поморишја. Још, једну веома значајну књигу и о Србима у Румунији написао је Миодраг Јовановић. То је монографски преглед *Српски манастири у Банату*.

СЛИКАРСТВО У ВЕЛИКОМ СЕНПЕТРУ

Српска православна црква у Великом Сенпетру саграђена је 1779, али је обновљена већ 1820. године. Но, у Сенпетру црква је постојала још у 14. веку, посвећена Светом Петру. Смењивали су се поседници насеља. Међу њима је био и Ђорђе Бранковић. Насељавали су се Румуни из Ердеља, Мађари, Немци, али је у основи имена села увек остајао Свети Петар, без обзира да ли је био *Naghy Szent Peter*, *Grossanktpeter*, Велики Свети Петар или *Sân-petru Mare*. Последње цркве, једна грађена на почетку, а данашња на крају 18. века, посвећене су Светом Николи.

Приликом једног службеног обиласка и пописа цркава 1758. године записано је да је храм у Сенпетру зидан од печене цигле и да је иконостас „темпло моловано“. У новосаграђеној цркви око 1800. године рачунске књиге су забележиле трошкове за сликаре и позлатаре: Стефана, Павла и Васу. Ипак, главни посао је уследио тек у петој деценији деветнаестог века. Конзисторија је одобрила 1843. године Михајлу Јанићу да склопи уговор за израду дрворезбарије. Три године касније, 1846. други Арађанин је преузео свој део послова. Био је то већ популарни Никола Алексић. За његове иконе било је предвиђено четрдесетак поља уоквирених Јанићевим позлаћеним дуборезом.

У тематском пергледу сенпетарски иконостас не

доноси изненађења. Развијени, високи иконостаси, установљени карјем 18. века, нису радо мењани. Све чешће се дешавало да се смањи број циклуса и насликаних поља, али тако да су се увећавали формати оних која су постојала. Ако нису предузете такве измене, као у Сенпетру, све је остало очекивано и уобичајено.

Скидање Христа с крста, у средишту горњег појаса икона, као да у Сенпетру најпре привлачи пажњу посматрача. Поучени композиционим решењима великих старих мајстора ренесансе и барока, сликари каснијих епоха су с лакоћом савладавали захтеве драматургије ове сцене. Пошло је за руком то и Николи Алексићу.

Око Скидања с крста је шест сцена из циклуса Великих празника, а горе око Распећа дванаест апостола, у доњој зони, на дохват ока, владају на престоним иконама Свети Никола, Богородица, Христос и Свети Јован Крститељ.

Обавеза позлађивања иконостаса најчешће је приписивана иконописцу. Било их је који су то обављали сами, али презаузети Никола Алексић је потражио помоћ вичнијег. А у Сенпетру се определио да то буде један мешатнин унук Васе молера, Василије Шепецан.

Житељ Сенпетра био је и Иван, унук Николе Алексића, свештеник, али такође и сликар. Цркви је полонио икону Рођења Светог Јована, написавши на полеђини: „Ову икону својом руком исписа, и за спомен свој и своје супруге Гроздане, светој цркви светопетровској дарова јереј Иван Алексић, парох, администратор у Српском Светом Петру 24. јуна 1895. године“.

Задатак дрворезбара и сликара није се скоро никад завршавао искључиво на олтарској прегради. Преко певничких удубљења и пултова мобилијар се ширио

до архијерејског и Богородичиног трона на бочним зидовима храма. Задржавајући и литургичко и уметничко јединство, ни у Сенпетру сликар није смео са мање пажње да приступи изради икона на њима, јер то нису споредна места у православном храму – напротив. Са пажњом каквом је радио престоне иконе, Никола Алексић је бдио над ликовима Светог Саве на архијерејском и Богородице на Богородичином престолу...

У време када су Јанић и Алексић радили за Сенпетар, сликарство православних цркава је наставило да прати стилске мене савремених уметничких праваца. Била је то уједно и велика обнова значаја зидне слике којом се поново прекривају зидови и сводови храмова. Неретко и Алексић је био у обавези да сем иконостаса прионе и на осликавање целе унутрашњости. Али, због лоше техничке припремљености подлоге и боја, још више због жеље за новим прилагођавањем укусу времена, те зидне слике су мењале изглед или сасвим замењиване новим живописом. Догодило се то и у Сенпетру. Храм је поправљен 1929. године, а Никола Станковић из Беле Цркве је чистио иконостас, освежавао позлату, „малао зидове“. У овај последњи посао „малања“ на зидовима значајно се мешао Васа Поморишац. Рођени Банаћанин, из оближњег Модоша, односно Јаше Томића, прве иконе је насликао још као младић у цркви у Гаду. Сада је позван у Сенпетар са репутацијом оснивача уметничке групе „Зограф“ у Београду, у чијем програму је било залагање за обнову средњовековне традиције и славе фресака. Сигурно је он у Сенпетру сугерирао шаренило орнаменталних мотива који би требало да имају узор у декоративним сплетовима средњовековних цркава. Они су обавили само неколико

фигурално решених поља... На неколико места убачени су ликови српских средњовековних владара и светитеља: Симеона Немање, Светог Саве, Краља Милутина, Стефан Дечанског, па Кнеза Лазара и Деспота Стефана. Програм Поморишчевог „Зографа“ утврђивао је у будућим деценијама путеве српског православног живописа. И у банатским црквама много је покушаја да се успостави тај додир са средњим веком. Сенпетарци су то успели да обаве са разумевањем и складом.

*(Из књиге **Сликарство Темишварске епархије**)*

www.dbsr.ro

ВЕСНА СТЕПАНОВ РОШКА (Темишвар, 1986)

Иако је рођена у Темишвару, Весну Степанов Рошка свакако треба укључити међу поклонице писане речи кад се односимо на Велики Сепетар. За то имамо при руци један солидан аргумент: она је добар део детињства провела и у родном селу своје мајке, Великом Сепетру. Иначе, она је основну школу и гимназију завршила је у Темишвару, где је, такође, и дипломирала на Факултету политичких

наука, одсек новинарство и енглески језик при Западном универзитету. На истом Западном универзитету је и магистрирала. Радила је као радио-новинар у Српској редакцији Радио Темишвара. Сада је у Мађарском позоришту „Чики Гергеј“, исто у Темишвару. Сарађује у „Нашој речи“ и „Књижевном животу“. Од жанрова које негује напомињемо есеј, забелешку али и интервју. Њени радио-записи били су често проткани финим запажањима, а нису лишени ни извесне дозе лиризма. Објавила је књиге монографског карактера АКУД *Младост* – 45 и *Талија* – 45.

осавремењено издање прегледа *Статистички подаци о Србима у Румунији и Срби у Великом Сениклушу* (до 1975. године). Све четири књиге јесу у издању Савеза Срба у Румунији и угледале су светло штампе 2014, 2015. и 2016. године, а коаутор јесте и Љубомир Степанов.

СЕМИКЛУШКА СРПСКА ШКОЛА

Након што је овај део Баната припао Румунији, дошло је до реорганизовања школства. Међутим, пошто су наше српске вероисповедне школе биле и остале у надлежности Српске цркве, није дошло до наглих промена, сем што се драстично умањио учитељски кадар после повлачења српске војске са ових простора.

У Семиклушу су остали на својом дужностима дотадашњи учитељи Стеван Нађвински и Јелена Теодоровић. Крајем 1919/1920 школске године учитељ Ставан Нађвински је отишао у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца и на његово место је привремено постављен Ђура Керпенишан, мештанин. И учитељица Јелена Теодоровић је 1923. године отишла за Краљевину СХС и настанила се у Мокрину. На њено место је постављена мештанка Мирна Радин Филипов која ће остати само током једне школске године. Ђорђе Терзић, апсолвент сомборске Препарандије, дошао је после Ђ. Керпенишана и остао до 1924. године, када је рукоположен за свештеника у Чакову. Његовим доластом, међутим, спојене су женска и мушка школа, те је учитељица радила са I - II разредом, а учитељ са III – IV разредом. У наставку редослед учитеља је био следећи: Даринка Урсић – 1923 –1931. године,

јеромонах Герман (Милошевић) 1924 – 1925. године, свештеник Симеон Видак – 1925 – 1926, те 1928 – 1930. и 1931 – 1935. године, Видосава Видак – 1931 .- 1937. године, Милан Црепољић, и Спасоје Гуровић (обојица учитељи из Југолавије) – 1935 – 1936. године, Славко Царић (такође из Југославије) – 1936 – 1937. те Иван Ракић – 1937 – 1939, Деспот Деспотовић (учитељ из Југославије) – 1937 – 1940, Даринка Веселиновић Мијатов – 1939 – 1951. и 1957 – 1961, свештеник Миливој Беленцан – 1940 – 1941, Коста Обрадов – 1945 – 1947, Војислав Ћирић – 1947 – 1948, Зорка Петровић – 1951 – 1956, Јулка Петровић – 1957 – 1966. и Даница Лукин Ердељан – 1966 – 1982.

Из наведенога примећујемо да су до Друге школске реформе 1948. године у Семиклушу била два учитељска места, а од тада постоји само једно. У међуратном периоду постојала је извесна нестабилност учитеља као и постављање неквалификованих кадрова на овај положај. Као мало запажање – најдужи учитељски стаж у овој школи и то више од четврт века имао је Стеван Нађвински.

Из сачуваних статистичких података при крају 19. и почетком 20. века, а у поређењу са оближњим српским насељима, у Семиклушу је степен писмености био већи.

(Из књиге Срби у Великом Семиклушу)

www.dbsr.ro

ЉУБОМИР СТЕПАНОВ

(Кетфељ, 1952 – Темишвар, 2015)

О овом аутору, можда би најприкладнији облик приказивања био онај – кинематографски и то обзиром на обимност и наслова које је објавио, а и прегледаности ради. Дакле: образовање је стекао у Општој школи у родном селу, Економској гимназији и на Економском факултету у Темишвару. Завршио је, такође, постдипломски курс на Академији за економске студије у Букурешту и По-

литички универзитет у Темишвару. Радио је као економиста најпре у угоститељским фирмама ТАПЛ или ГАСТРОТИМ, затим у фирми „Бега“ да би задњих година био директор издаваштва у Савезу Срба у Румунији и, практично, радио као уредник Издавачке куће, чијем је почетку рада и „кумовао“ деведесетих година. Као студент деловао је у Позоришној дружини „Талија“. Тада је и почео сарадњу са тадашњим српским гласилом „Банатске новине“, на чијим је ступцима низ година објављивао прилоге о раду српских студентских уметничких формација, али и записе из српске прошлости на овим просторима. Током година сарађивао је још и у разним другим листовима и

часописима као што су „Наша реч“, „Књижевни живот“, „Билтен Српског православног викаријата у Темишвару“, „Гласник“, „Темишварски зборник“, „Orizont“, „Romano-slavica“, „Рад Музеја Војводине“, „Стремљења“ итд. То док није прерано преминуо. Објавио следеће књиге: *Из села у село* (монографија о Кетфељу 1984), *Из села у село* (монографија о Великом Сепетру, Букурешт, 1985), *Кад Морош потече кроз перо* (коаутор Стеван Бугарски, Букурешт, 1991), *Младост жубори, срцу говори* (Букурешт, 1991), *Из повести Кетфеља* (Темишвар, 1994), *Бараганска Голгота* (коаутор Миодраг Милин, Темишвар, 1996), *Демократски савез Срба и Карашевака* (Темишвар, 1996), *Православна српска црква у Кетфељу* (коаутор Благоје Чоботин, Кетфељ, 1997), *Манастир Бездин* (коаутор Стеван Бугарски, Темишвар, 1999), *Срби у Кнезу* (Темишвар, 2001), *Три века Текелијине цркве у Араду* (коаутори Драгутин Остојић, Стеван Рајић, Божидар Панић и Стеван Бугарски, Темишвар, 2002), *Срби у Румунији у Бараганској Голготи* (коаутор Миодраг Милин, Вршац, 2002. Треба назначити да је књига о бараганском страдању Срба објављена и на румунском језику у преводу Иве Мунћана 2003 године), *Српски државни ансамбл песама и игара у Темишвару* (Темишвар, 2002), *Крила. Зборник књижевног кружока* (Темишвар, 2002 и 2014), *Милан Николић (1888- 1969). Живот и дело* (Темишвар, 2003), *Савез Срба у Румунији* (Темишвар, 2004), *Српски ансамбл у Темишвару* (коаутор Стеван Бугарски, Темишвар, 2004), *Статистички подаци о Србима у Румунији* (Темишвар, 2005), *Од срца срцу* (Темишвар, 2006), *Савез Срба у Румунији* (издање на румунском језику, Темишвар, 2006), *Поздрав из Дунавске клисуре* (Темишвар, 2006), *Димитрије П. Тиrol. Живот и*

дело (коаутор Стеван Бугарски, Темишвар, 2007), *Историјски и културни споменици Срба у румунском Банату* (коаутор Стеван Бугарски, Темишвар, 2008; исти рад има и издање на румунском језику), *Срби у Темишвару*. *Мехала* (коаутор Стеван Бугарски, Темишвар, 2008), *Народне ношње на старим разгледницама* (Темишвар, 2009), *АКУД Младост* (Темишвар, 2009), *Савез Срба у Румунији* (Темишвар, 2009), *Темишвар кроз простор и време на старим разгледницама* (Темишвар, 2009), *Срби у Темишвару*. *Град* (коаутор Стеван Бугарски, Темишвар, 2011), *Статистички подаци о Србима у Румунији* (коаутор Весна Степанов, Темишвар, 2014), *АКУД Младост 45* (коаутор Весна Степанов, Темишвар, 2014) и *Срби у Великом Семиклушу до 1975. године* (коаутор Весна Степанов Рошка, Темишвар, 2016)... Из његовог је пера, такође, и сценарио за документарни филм *Младост-Талија – 30*. Јавља се и као приређивач многих издања, међу којима бележимо Љубивоје Церовић – *Срби у Румунији* (године 2000), Мирон Ненадовић – *Изабрани списи* (2004), Милан Николић – *Српско-румунски речник* (фототипско издање, 2005), *Задужбина „Мирчета Стојић“ у Темишвару* (2011), Прота Никола Николић – *Сабрана дела* (заједно са Стеваном Бугарским, 2011), *Црњански у Темишвару* (заједно са Стеваном Бугарским, 2014), *Арадска тврђава – логор за српске интернирце у Првом светском рату* (коаутор Стеван Бугарски, 2014) или *Радичевићи у Темишвару* (коаутор Стеван Бугарски, 2015). Приредио је, такође, неколико свезака годишње публикације *Арад кроз време* које доносе радове са научног симпозијума који се већ дуго година одржава у граду на Моришу. Треба, такође, напоменути да је (заједно са Славомиром

Гвозденовићем) „обновио“ излажење *Банатског алманаха*, који је – подсећамо – покренуо Димитрије Пантић Тирол у Темишвару 1827. године. Иначе, Љубомир Степанов је писао и на румунском језику и објавио опсежну монографију о насељу *Киздија - Кошар* (коаутор Николаје Игнеа, Темишвар, 2010). Био је члан Савеза писаца Румуније, члан сарадник Матице српске и Темишварског одбора Матице српске и члан Светске српске заједнице. Добитник је, међу осталима, Златне значке Културно-просветне заједнице Србије, Видовданске повеље Савеза Срба у Румунији али и Српске књижевне награде (Драгана Стојковића). Сад, кад пред собом имамо (скоро) све шта је он објавио, некако се сама по себи намеће потреба једног... синтезног погледа на рад Љубомира Степанова. А то би се могло исказати и овако: „Ретких је људи у нас који као Љуба Степанов располажу обиљем података о нашим дубоким коренима и разгранатим стаблима на овим просторима. Он истражује, бележи и памти, синтетизује и заокружује наше судбине с највећом љубави, али без егзалтираности и субјективности“ (1).

Напомена:

(1) Миомир Тодоров, „Документ и есеј, истовремено“, „Наша реч“ број 233, Темишвар, 1994, стр. 6. Одношења на Љубомира Степанова и његово стваралаштво имамо у *Лексикону поратних Срба посленика лепе писане речи* Живка Милина, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2004, лексикону Иве Мунћана *Scriitori sârbi în România*, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2007, азбучнику кетфељских списатеља Иве Мунћана *Црно на бело*, издавач Задужбина „Мирчета Стојић“, Темишвар, 2016., *Лексикону Срба*

књижевника са данашње територије Румуније 1705 – 2015. Стевана Бугарског и Живка Милина, Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2016 и лексикону-зборнику Иве Мунђана *На крилима речи*, Савез Срба у Румунији, 2019.

О НАЗИВУ СЕМПЕТРА

Први записани назив села био је на латинском језику: Sanctus Petrus и датира из 1333. године. Следећи сачувани запис јавља се после читавог века, 1434. године, као Zenth Peter. При карју XV века село је забележено као Zenth Pether (1490). У разним документима на страним језицима, током XVI и XVII века, записан је као Zenpeter, Zent Pether, Szentpeter, Zentpeter (1618), Szent peter (1655).

Турски порезници забележили су 1557/58. године село као Велики Сент Петер, што су следећих година мађарски извори превели као Nagy zenth peter (1559), Nagzenthpeter (1561), Nagy zentpeter (1564).

Сам назив говори о величини Семпетра у односу на околна села.

Почев од 1690. године село се бележи као Ratz Szent-peter. Овај анзив се појављује у разним ортографским варијантама: Ratz St. Peter (1741), Ratz Szent Peter (1826), Ratz Sz. Peter (1838), Ratz-Szent-Peter (1851) и најзад је преиначен у Serbisch Szt. Peter (1852), Racz Szt. Peter (1854), Szerb Szt. Peter (1869), Szerb Szent Peter (1886), Srb. Sz. Peter (1896).

Приликом пописа становника и насеља у Банату 1717.

године, место је забележено као St. Peter, а тако га наводи и Ерлер 1774. године.

Дописом Високог угарског министарства унутрашњих дела број 57 008/1888. одређује се званични назив села као Szent Peter, али већ 1897. мења се у Nagy Szent Peter, који је 1910. године озваничен као Nagyszenpeter и преведен на немачки језик: Grosssanktpeter.

Почев од 1921. године, званичан назив је Sânpetru Mare, који је задржан до данас, уз прилагођавање правописним правилома: Sînpetru Mare (1926).

На званичним мапама средњег века такође се срећу различите графије. На пример на мапи Tabula Hungariae коју је сачинио Лазарус 1553. године село је означено као S. Peter и налазило се са леве стране Мориша, између Egres-а и S. Michael-а. На мапи од 1709. године (Mappa Regni Hungariae) Семпетар је припадао чанадском комитату. На Мерсијевој мапи од 1723-25. године забележен је St. Peter, а на Кноловој од 1764 - Szent Peter. Кад је Гризелини 1776. године сачинио своју мапу Tabula Banatus Temessiensis, забелжио је Ratz Sz. Peter, а у његовој непосредној близини, са југоисточне старне – новоосновану немачку колонију - Neu St. Peter.

Прво помињање Семпетра у једном документу српске редакције потиче из 1660. године. Реч је о Пећком катастигу, где је село заведено као Сен Петр. Године 1738. заведен је као Српски Сен Петер, 1754 помиње се као Рацки Св. Петар, а 1758. као Семпетар. Током XVIII века село добија додатни назив Бегово, тако да се у парохијским матицама (од 1780) води као Семпетар-Бегово. Овај додатни назив је био потребан, можда, да би се село разликовало од његовог суседа (на око 20 км) Семпетра, који ће касније постати

Немачки Семпетар (у Арадској жупанији).

О значењу назива Богово постоје два усмена предања: једно по коме се износи претпоставка да је у средњем веку село припадало турском бегу; и друго – по коме је село добило овај назив због тога што су се његови становници стално сељакали са места на место или вечно били у збегу због непријатељске најезде, поплава и других непогода.

Током XIX века насеље се бележи као Сент Петер (1816), Сент Петар (1864), Семпетар (1865), Срб Сент Петер (1866), Срб Сент Петар (1867), Српски Св. Петар (1897), а у XX веку као Српски Свети Петар (1905), Велики Српски Свети Петар (1914), Срп. Св. Петар (1924) или пак Велики Св. Петар, Српски Семпетар, Велики Семпетар, а у говору – мештана и околних села и као Симпетар, Симпетер и Сампетер.

Мештани сада називају своје село Семпетар, а себе називају Семпетарцима и Семпетарачкињама.

У ствари, то је посрбљени облик бившег назива села са мађарском ортографијом, када је, сажимањем, добијена једна реч, а група сугласника „нт“ претворена у сугласник „м“, у духу нашег језика.

(Из монографије о Сенпетру у књизи
Из села у село)

www.dbsr.ro

БЕЛЕШКЕ О ПИСЦИМА

ИВО МУНЂАН

Рођен је 10. августа 1943. године у Варјашу (Тимишка жупанија). Српску основну школу завршио је у родном месту, а Српску гимназију у Темишвару. ЊДипломирао на Филолошком факултету букурешког Универзитета (одсек српски језик и књижевност и румунски језик и књижевност). Био најпре професор у Клоко-тићу (Караш-Северинска жупанија), потом уредник у листовима “Правда”, “Банатска новине” (једно време био и главни уредник) и “Наша реч” и оперативни уредник часописа “Књижевни живот”. Такође, радио и као удружени предавач на Западном универзитету у Темишвару (одсек за српски језик и књижевност). Сада је у мировини. Објавио преко сто књига (песме, песме за децу, приповетке, есеје, монографије). Члан је Савеза писаца Румуније и Удружења књижевника Србије. Заступљен у бројним антологијама поезије, прозе и дечје књижевности објављеним у Румунији и матичној Србији.

Књижевне награде: награда Савеза писаца Румуније (за збирку песама “Чему се данас радујемо”, 1981 и за збирку „Ћутње и сновиђења“, 2016), награда Темишварске подружнице Савеза писаца Румуније (за збирку кратке прозе “Видокруг”, 1984. и превод збирке песама Милана Ненадића “Ноћна слика”, 2001), Српска књижевна награда (1995, 2000 и 2004), награда на Смедеревским песничким јесенима (за песму о Смедереву насталу у току фестивала, 1998), посебна награда Темишварске подружнице Савеза писаца Румуније године 2000, посебна диплома Тимишке жупанијске дирекције за културу 2003, Златна плакета “Лумина 1947 – 2007” (2007), Златни беочуг Културно-просветне заједнице Београда (2008) и Златна значка Министарства дијаспоре и вера Србије и Културно-просветне заједнице Србије (2011), награда Удружења књижевника Србије “Михаило Ђуповић” да допринос развоју дечије поезије (2011), специјална плакета “Сима Цуцић” да дечју поезију у дијаспори (2012), Златни медаљон Василе/Васко Попа – Лумина 1947-2012 (2012), почасна плакета са значком града Темишвара, награда Тимишког жупанијског савета „Про култура“ и плакета Удружења књижевника Србије са ликом Симе Матавуља (2013), награда за најбољу песму на конкурс у „Банатско перо“ Клуба књиге и Библиотеке „Бранко Радичевић“ у Житишту (2016), Видовданска повеља Савеза Срба у Румунији (2017), награда „Сунчани сат“ Центра за културу „Сирмиумарт“ из Сремска Митровице (2019) и награда „Рстко Петровић“ Матице исељеника и Срба у региону (2019). Пише на српском и румунском језику а и преводи са српског на румунски и обратно.

МИРОСЛАВ РОСИЋ

Кад човек осети да му је „кожа тесна“, један од начина избављења може да буде и поезија. Бар такав је, чини нам се, био и случај Мирослава Росића, техничара, то јест инжењера по професији, а песника по опредељењу. Иначе, рођен је у Варјашу 23. јануара 1955. године, основну школу завршио је у родном месту, а гимназију, постгимназијску техничку школу и Електротехнички факултет у Темишвару. Ра-

дио је као инжењер, али као да... није то било то. А оно то била је, највероватније поезија коју је почео да пише још у гимназијским клупама, а која му је остала заувек извориште немира. Био је члан је књижевног кружока „Крила“ у Кетфељу. Објављивао је у разним часописима у земљи, Србији и Немачкој („Банатске новине“, „Наша реч“, „Књижевни живот“, „Вести“, „Стремљења“, итд), био је активан сарадник Српске емисије Радио Темишвара, заступљен је у бројним зборницима и антологијама (*Atelier al cenaclurilor literare*, Bucureşti, 1977, *Најава*, Букурешт, 1984, *У плавом кругу звезда*, Нови Сад, 1990. односно

Београд, 1998, *Ulaznica* 1991, Zrenjanin, 1991, *Porumbelul de argilă*, București, 1998, Српска књижевна награда. Награђена дела 1991 – 1996, Београд, 1998, *Идеш ли роде*, Дортмунд, 1998, *Крила*, Темишвар 2002. и 2014, *Звезда која се не гаси*, Темишвар, 2005, *Orfeu îndrăgostit*, Timișoara, 2006, *Откривање Срба*, Крагујевац, 2009. и 2019, *Смех није грех*, Темишвар 2016, *Варјашки поклоници лепоречја*, Темишвар, 2018, *На крилима машице*, Темишвар, 2019, *Lirica româno-sârbă* – Румунско-српска лирика, Панчево, 2020 итд), присутан је у низу лексикона. Од књига поезије има „збирку и по“, то јест, објавио је самосталну књигу песама *Расцветана шака* (Савез Срба у Румунији, Темишвар, 2002), а присутан је и у заједничкој књизи *Вишебојни мостови* (Критерион, Букурешт, 1986) „поглављем“ (мини-збирком) *Птице у шаци*, где су још заступљени Светозар Марков, Љубица Рајкић, Милан Исаков и Зоранка Панић). Задњих година све се чешће јављао као аутор афоризама, али и монографских радова (види књиге *Срби у Варјашу*, *Реквијем у дуету*, *Варјашки поклоници лепоречја*, *Чанад и људи од пера* (двојезично, српско-румунско издање) те *Српски из Сраволе* и *Из Сепнетра* - читанка, које је објавио заједно са Ивом Мунћаном, са којим је – у „тандему“ и превео на румунски руковат афоризама Милована Витезовића објављених 2019. године у збирци *Срби и њихов свет* (*Sârbii și lumea lor*), чији је издавач Савез Срба у Румунији). Наизглед шкрт на речи (оној писаној или, боље рећи, оној коју је давао да се објави), песник Мирослав Росић остаје прави гејзир уколико мало дубље закорачамо међу његове стихове. А његова поезија остаје поезија тражења којима се жели скидање ожиљака слепила са опаклије времена. То је поезија човека који се, укоштац

с временом, пре свега пита и завирује у свакодневицу, али највише у самога себе. И све то мирно, наизглед тихо и ненаметљиво али оком у свебиће, као што се упокојио маја месеца 2021. године. Његови стихови награђени су на разним смотрама и конкурсима: на финалу студентске смотре у Питешту или на такмичењу у Констанци. Треба, потом, придодати да је он освојио и награду „Банатских новина“, награду темишварског часописа „Orizont“, али и то да су му песме награђене на конкурс у Франкфурту. Добитник је Видовданске повеље Савеза Срба у Румунији. Иако смо за крај оставили, његов фото-албум *Varjaș – Кад понестану речи* (објављен код Савеза Срба у Румунији 2020. године) јесте још један камен-темељац за једно солидно и свим бићем изгарање зарад свесрпског трајања на овим просторима.

www.dbsr.ro

www.dbsr.ro